

Lokwoorden voor huisdieren in Nederland

JAN VAN BAKEL

CAHIERS VAN HET
P.J. MEERTENS-INSTITUUT
NR. 8, 1996

Lokwoorden voor huisdieren in Nederland

CAHIERS VAN HET P.J. MEERTENS-INSTITUUT NR. 8

Redactie: dr. J.B. Berns, drs. A.J. Dekker, dr. J.G. Kruisheer, prof.dr. J. van Marle, dr. R. Rentenaar; sekretaris van de redactie: I. Meijer

P.J. Meertens-Instituut
voor Dialectologie, Volkskunde en Naamkunde
Postbus 19888
1000 GW Amsterdam

Lokwoorden voor huisdieren in Nederland
Een dialectgeografisch-etymologische studie

Jan van Bakel

Amsterdam
1996

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Bakel, Jan van

Lokwoorden voor huisdieren in Nederland : een dialectgeografisch-etymologische studie / Jan van Bakel. – Amsterdam : P.J. Meertens-Instituut voor Dialectologie, Volkskunde en Naamkunde, 1996. – (Cahiers van het P.J. Meertens-Instituut ; nr. 8)

Met lit. opg.

ISBN 90-70389-52-5

SISO 800 UDC 80 NUGI 941

Trefw.: taalkunde ; taalgeografie.

Inhoud

Inleiding – 1

Over lokwoorden – 7

Legenda Kaarten – 17

Kaarten – 31

Commentaar bij de kaarten – 43

Etymologisch – 53

Tot slot – 92

Noten – 99

Woordenlijst – 103

Enquête Steenwijkerwold – 128

Bibliografie – 131

Graag wil ik mijn dank uitspreken aan het adres van velen die mij bij het werk aan het lokwoorden-project hebben geholpen. In de schriftelijke stukken die in mijn archief en dat van de NCDN van de KUN zijn achtergebleven spreken nog altijd de welbekende handen van studentassistenten en medewerkers: Cees de Moel, Jan Berns, Toon Hagen, wijlen de Heer Hilbers en Henk Abrahams, de nauwgezette tekenaar. Dr. Heinz Cox, volkskundige van de universiteit Bonn, heeft mij gedetailleerd geïnformeerd over tal van dialectologische kwesties en mij rijkelijk voorzien van niet in nederlandse bibliotheken aanwezige publicaties over diernamen en lokwoorden in verscheiden talen en dialecten. Dr. Haike Jacobs heeft mij zeer geholpen vanuit zijn fonologische deskundigheid. Ik dank hen allen voor hun vriendelijke en belangrijke diensten.

Jan van Bakel

Nijmegen 1996

Lokwoorden voor Huisdieren in Nederland

Een dialectgeografisch-etymologische studie

Het onderzoek naar benamingen van dieren vond zijn oorsprong in het werk aan het WBD dat plaatshad aan de NCDN van de universiteit in Nijmegen (de KUN). Het heeft geleid tot een semantisch-geografische beschouwing over *koes*, *kuus*, *kies*, *mot* en *muk* op een symposium van de Dialectencommissie in 1964 (Van Bakel, 1964), die toen al deel uitmaakte van naspeuringen in het materiaal van de enquête van de Volkskundecommissie vragenlijst 14 (1949) vraag 2: *Welke zijn de gebruikelijke vleinamen (liefkozende namen) voor de verschillende huisdieren? (B.v. kat - poes, poekie). In veel gevallen zal de vleinaam dezelfde zijn als de roepnaam. Wilt U hieronder links de vleinamen invullen, rechts de roepnamen, ook wanneer deze gelijk zijn?* Het is niet zo interessant wat de oorzaken van die belangstelling waren in het verband van het werk voor een woordenboek. Van meer gewicht is wat ertoe heeft gevoerd het resultaat van het werk neer te leggen in deze afrondende presentatie. Onze aandacht bleef beperkt tot de zoogdieren die een grotere of kleinere rol spelen in het productieproces op de boerderij, te weten: het varken, de big, de koe, het kalf, het paard, het veulen, het schaap, het lam, de geit, het geitelam en het konijn.¹ Het Dialectenbureau van de KNAW leende ons de vragenlijsten uit voor excerpting. In een lange reeks van bewerkingen zijn we, via allerlei tussenstadia en geleidelijk globaliserend en generaliserend, gekomen tot de woordenlijsten en kaarten zoals ze in dit opstel worden gepresenteerd. De eerste versie van de kaarten dateert van 1964, de woordenlijsten werden recentelijk onder speciaal daarvoor ontwikkelde informatie-systemen geproduceerd.

Inleiding

Omtrent het lokwoordenproject dient in een wetenschappelijk verslag duidelijk te worden wat ermee beoogd werd, wat het object van onderzoek was en wat de gehanteerde onderzoeksmethode. Het project heeft een exploratief karakter. Dat wil zeggen dat er geen wetenschappelijke hypothesen of theorieën in worden getoetst, maar dat er een verkenning plaatst heeft met betrekking tot een aantal feiten binnen een of ander domein. Het domein is het nederlandse taal- en cultuurgebied, beperkt tot Nederland, en de feiten zijn de lokwoorden voor een aantal huisdieren die daarbinnen in zwang zijn. Deze feiten kunnen slechts

---

LOKWOORDEN

in een taalkundige terminologie gekarakteriseerd worden, en daardoor komt al direct een wetenschappelijke discipline binnen die de methode van onderzoek bepalen zal, te weten de taalwetenschap. De aanduiding van het domein of de wereld waartoe het object van onderzoek behoort, het nederlandse taal- en cultuurgebied, houdt echter meer in dan datgene wat doorgaans als object van taalkundig onderzoek in de enge zin beschouwd wordt. De taalkunde die aan de orde komt is dan ook geen grammaticawetenschap noch ook gericht op het beschrijven van de aard of de kenmerken van menselijke taligheid als algemene intellectuele functie. Ze is eerder gericht op het waarnemen, analyseren en interpreteren van culturele taalfeiten en wel die welke zich voordoen in de omgang van mensen met hun huisdieren. Waarneembare feiten in deze samenhang zijn bepaalde historische gebeurtenissen in de orde van menselijk taalgedrag, maar de ondervraagde personen moesten bij hun antwoorden niet slechts daarover spreken maar de vraag erbij betrekken of de woorden die ze eventueel zelf hadden horen gebruiken of misschien zelfs zelf gebruikten ook *gebruikelijk* waren. De vragenlijst vroeg om een generalisering over waargenomen taalgebruik, anders gezegd: vroeg naar cultuur. Daardoor zijn de basisfeiten van het onderzoek niet lokwoorden of meningen over lokwoorden maar cultuurfeiten. Het onderzoek moet een antwoord op een vragenlijst opvatten als een correcte afbeelding van een abstracte culturele werkelijkheid, om die werkelijkheid dan te verkennen, te beschrijven en te interpreteren. Idealiter is het resultaat een overzicht van de nederlandse culturele situatie wat het onderdeel lokwoordgebruik betreft, gesteund door een beschrijving en verklaring van alle woorden die er een rol in spelen. Onderdeel daarvan moet zeker zijn een taalkundige en etymologische verklaring van die woorden. We zullen in het vervolg zien dat de basisfeiten van het onderzoek toch ook zelf kritisch bezien zullen worden. We zullen verantwoorden hoe we daarbij tewerk gaan.

Ons onderzoek volgt de weg van de dialectgeografische methode. Het is nuttig daarover enkele algemeen-theoretische opmerkingen te maken, vooral omdat dat zo zelden gebeurt.² Dialectgeografie is een subdiscipline van de dialectologie. Bij dialectologie denkt men al gauw aan kleine, landelijke gemeenschappen die een intieme afgeslotenheid hebben, zulke typische en bijzondere woorden gebruiken en voor gewone nederlanders zo onverstaanbaar zijn. Zo wordt de dialectologie gemakkelijk een discipline die zich beweegt *beneden* het niveau van een taalgemeenschap, zeg die van het algemeen beschaafd nederlands, terwijl het juist lijkt ze te typeren als een discipline die zich beweegt *boven* het niveau van een vrij gekozen reeks van afzonderlijke taalgemeenschappen, die dan overigens op onduidelijke gronden *dialecten* genoemd worden maar beter b.v. *lokale talen* kunnen heten. Kijken we er zo tegenaan, dan hoeft de dialectologie dat niveau van abstrahering ook niet te verdedigen of zich te vermoeien met schimmige zaken

als de vraag of het nederlands een dialect is van het Duits en dergelijke.³

Het verschil tussen het niveau dat de dialectologie kiest en dat van het historische comparatisme bestaat in de claim van de verwantschap van de overschouwde talen. Het comparatisme is, anders dan de dialectologie, gericht op uitspraken over taalverwantschap en taalgeschiedenis. De dialectologie beweegt zich op een nieuw niveau van werkelijkheid, dat ook ruimer is dan dat van de taal, waar allerhand gebeurtenissen uit de geschiedenis bespreekbaar worden. Zij kan zo wat de taalkunde in enge zin niet kan: spreken over de wijze waarop talen invloed hebben op elkaar en woorden doorgeven aan elkaar. Ze beschouwt talen niet als formele systemen maar als culturen. Ze kan de sporen natrekken van cultuurhistorische stromingen. In mijn opvatting is ook de etymologie eerder te plaatsen binnen de aldus gekarakteriseerde dialectologie dan binnen het formele comparatisme, waar bv. Franck – Van Wijk zich overwegend beweegt.⁴

De dialectgeografie levert het theoretische instrumentarium om de observaties uit de dialectenquête over de lokwoorden, allemaal afkomstig uit verschillende talen, bij elkaar te brengen op een abstract niveau waar te spreken valt over de cultuurhistorische gebeurtenissen die ons interesseren. De dialectgeografische methode laat vooreerst conclusies toe – en daarbij raken we aan de boven al genoemde kritische evaluatie van de antwoorden – omtrent de taalkundige status van een opgegeven lokwoord. Minimale voorwaarde om erover te kunnen spreken is dat een lokwoord een element is van een dialect en niet een of ander willekeurig niet-talig geluid van één persoon. Willekeurige klanken zijn betekenisloos voor de taalkundige onderzoeker. Taalelement is een woord wanneer het gebruik ervan berust op overeenstemming binnen een taalgemeenschap. Welnu, dialectgeografisch constateren dat dezelfde klankverschijnselen op meerdere plaatsen, in een welbepaalde geografische samenhang, in dezelfde functie voorkomen is identiek met concluderen tot hun talige karakter. Aan wederkerige bevestiging van de oordelen der ondervraagde personen moet bewijskracht toegekend worden. De dialectgeografische methode is de enige weg voor de linguïstische ijking van het materiaal.

Maar de dialectgeografie heeft verder-reikende oogmerken. Met de aanname dat de gevonden geografische patronen op één of andere wijze samenhangen met historische ontwikkelingen, kan zij in beginsel historische informatie leveren die op geen enkele andere manier verworven kan worden. Dat is met name voor de etymologie van wezenlijk belang. Daarvoor is natuurlijk wel vereist dat onafhankelijk geformuleerde theorieën over historische interpretatie van dialectgeografische observaties beschikbaar zijn om de weg te wijzen. Met een voorbeeld: wanneer men ziet dat een gebied waar een bepaald woord gebruikt wordt als appellatief ligt binnen een groter gebied waar het als lokwoord gebruikt wordt, en men concludeert daaruit dat het lokwoord aan het appellatief

---

LOKWOORDEN

ten grondslag ligt,⁵ maakt men, op zijn best, gebruik van een algemene stelling omtrent verbanden tussen geografische patronen en historische ontwikkelingen. In dit geval is de gedachte op de achtergrond, dat een, rondom door andere verschijnselen omsloten, gebied met het verschijnsel x begrepen moet worden als te zijn ontstaan door geleidelijke verbreiding vanuit een centraal punt. Omdat er, naar men aanneemt, meer tijd gemoeid moet zijn met verdere verbreiding is een kleiner gebied binnen een groter jonger. Maar men gaat er daarbij impliciet van uit dat niet een jonger verschijnsel plotseling bijzonder levenskrachtig kan worden en het oudere voorbijstreven. Een mogelijkheid zou ook zijn dat een door andere verschijnselen omsloten gebied ontstaan is door 'opdroging'. (De laatste plas na de zondvloed.) Conclusies uit geografische verhoudingen – ouder of jonger, uitbreiding of slinking, expansie of relict – vereisen strikt genomen een afzonderlijk en onafhankelijk theoretisch kader. Vaak ontbreekt het geheel, vaak blijft het impliciet. Minstens moet de toepasbaarheid van een bepaald type van geografische argumentatie nauwkeuriger worden vastgelegd dan veelal is gebeurd. Vaak zijn geografische argumenten niet meer dan, zij het wellicht sterke, hypotheses.

Een heel duidelijk voorbeeld dat men met historische interpretatie van kaartbeelden met het oog op de etymologie van een woord meerdere kanten op kan is het geval van *tuu* 'rund' in Friesland en Groningen. Geografisch bestaat de mogelijkheid verband te leggen met *tuu* 'varken' maar ook met *touke* 'schaap'. Er is duidelijk aanvullende evidentie van elders vereist om een keuze te maken uit die mogelijkheden. Daaruit blijkt ten principale dat een argument uit de dialectgeografie niet zelf bewijskrachtig is en, meer in het algemeen, dat er theoretische reflectie moet zijn over wat wel en wat niet uit geografische patronen historisch kan worden geconcludeerd.

Merk op dat, wanneer in deze studie uit een aangetroffen geografisch patroon geconcludeerd wordt tot het talige karakter van een of ander lokwoord, het niet een *geografisch* argument is dat beslist. Het zijn immers niet de geografische verhoudingen maar het is de herkomst uit verschillende taalgemeenschappen waarop de conclusie gebaseerd is.

De presentatie van ons onderzoek gebeurt in kaarten en in woordenlijsten. De eerste dienen voor het overzicht op het niveau van de dialectologie zoals boven gekarakteriseerd, de tweede beogen de basisfeiten van het onderzoek zoveel als mogelijk is hun eigen eer te geven. Het verschil in functie is de reden dat op de kaarten gestreefd wordt naar globalisering en in de woordenlijsten naar het detail. De opzet was oorspronkelijk om alle spellingverschillen op de ingevulde vragenlijsten te honoreren, zodat niets van de basisgegevens verloren zou gaan. Maar daarin zijn we uiteindelijk niet helemaal geslaagd. Men komt op een punt dat men moet besluiten een vorm als *kuuschke* letterlijk zo in de lijst te plaatsen

of toch liever als *kuusjke*. Het eerste staat op de vragenlijst en is als afkomstig uit Zuid-Limburg niet mis te verstaan, maar in de woordenlijst ligt het anders. Dat is maar een voorbeeld. In het algemeen hebben we de spellingen getrouw gevolgd, maar soms zijn er kleine aanpassingen geweest. Wel geldt dat een *klankaspect* van de aangetroffen namen nimmer werd veronachtzaamd.

Hoewel er dus geen gegevens zijn zoekgemaakt hebben we toch niet al het materiaal kunnen gebruiken. Een verklaring daarvoor voert naar een toch weer nauwkeuriger aanduiding van het doel van het onderzoek. Het gaat er ons niet om te weten hoe en waar mensen op een intieme wijze met hun huisdieren omgaan en wat voor woorden ze daarbij gebruiken. We zijn uit op cultuurhistorische evidentie van allerlei aard, die mogelijk gevonden kan worden op plaatsen en in sferen waar niet eerder nauwkeurig werd gezocht, en we vermoeden iets te vinden in de lokwoorden. Misschien resten van oude diernamen, diernamen die we in ons cultuurgebied niet hadden verwacht, invloeden van onvermoede herkomst.⁶ Omdat we niet verwachten dat bv. de dialectvormen van de woorden *coe*, *kalf*, *varken*, *big* etcetera daarvoor iets betekenen, zal men details daaromtrent beneden niet aantreffen. Natuurlijk is het kennelijk ook weer een cultureel feit dat die woorden ook in kozende en lokkende functies worden gebruikt en daarom staan ze wel meestal op de kaarten aangegeven, maar ze krijgen geen enkel reliëf. Ook wel andere, minder significant geachte, gegevens uit de vragenlijst passeren zonder dat we we erbij stilstaan. Wel wordt nauwkeurig verantwoord welke zaken we terzijde laten.

De gegevens van de vragenlijsten zijn woordvorm voor woordvorm onder een daartoe ontworpen systeem in een database gebracht. Wordt een woordvorm voor meer diersoorten opgegeven dan komt hij in het bestand ook vaker dan één keer voor. Per woordvorm is aangegeven hoe vaak hij op de lijsten werd aangetroffen. Het aantal woordvormen bedraagt 2258. Alle woordvormen tezamen belopen een getal van 11771 voorkomens.⁷ Omdat op de getekende kaarten verschillende woordvormen zijn verenigd binnen één type is het niet mogelijk elk symbool op de kaart altijd terug te interpreteren tot de juiste opgave van de betreffende dialectvragenlijst. Zo wordt de nagestreefde generalisering over de waargenomen feiten noodzakelijkerwijs betaald met een verlies van detail.

Ook de plaats van herkomst van een bepaald lokwoord in een bepaalde spelvorm wordt in de woordenlijst vaak aangetroffen. Bij *unica* is dat overwegend het geval, maar soms ook dient de vermelding om de lezer een handreiking te bieden bij het lezen van het kaartbeeld. Niet altijd is de opsomming van de plaatsen van herkomst volledig. Dan is er een verschil tussen de abundantie van het woord en het aantal van de opgegeven plaatsen. In zulke gevallen stammen de verschillende opgaven van de vorm wel uit dezelfde streek. De hoofdvorm van een type van woorden die gekozen is in de legenda van de kaart – en die in de tekst in al zijn varianten wordt gespecificeerd – is altijd een vorm die ook ergens

---

LOKWOORDEN

op een vragenlijst voorkomt. De keuze van een bepaalde vorm tot hoofdvorm heeft geen enkele theoretische betekenis.

Een korte verantwoording tenslotte terzake van de enquête Steenwijkerwold. Door omstandigheden ben ik in 1962 in de gelegenheid geweest de leerlingen van de R.K. Kweekschool St. Gerardus Majella in Steenwijkerwold om hun medewerking te vragen voor een aanvullend onderzoek naar lokwoorden voor huisdieren. Omwille van een goede orde heb ik het rijkelijk verkregen materiaal slechts gebruikt voor globale vergelijking en het niet willen vermengen met de gegevens uit de enquête van de Volkskundecommissie, die berusten op het P.J. Meertens-Instituut in Amsterdam. Ik druk het volledige materiaal beneden in een afzonderlijke woordenlijst af. Voor een overwegend gedeelte komt het zeer goed met het amsterdamse materiaal overeen. Wel komen er enkele nieuwe woorden tevoorschijn, maar geen die aanleiding geven tot bijzondere stellingname. Ik ben de invullers van die vragenlijsten en de leiding van de onderwijsinstelling, die behulpzaam was voor de organisatie, erkentelijk voor hun vriendelijk verleende diensten.

Ter afsluiting van de inleiding geef ik een korte aanduiding omtrent de structuur van wat volgt. Vooreerst spreek ik over lokwoorden in het algemeen, vooral om die in termen van taalwetenschap en taalgebruikswetenschap te karakteriseren. Vervolgens gaan we over tot de presentatie van het materiaal. M.b.t. de elf hoofdkaarten wordt eerst per kaart in alfabetische volgorde de legenda afgedrukt met per legenda-ingang alle vormvarianten die eronder worden samengevat, gevolgd door een opsomming van de woorden die niet in het kaartbeeld opgenomen werden. Dan volgen de elf hoofdkaarten waarna een korte commentaar bij elk tweetal van die kaarten; bij 'Konijn' betreft het één enkele kaart. Het daarop volgende hoofdstuk bevat etymologische opmerkingen over een aantal woorden die uit het materiaal naar voren springen. We sluiten onze studie af met een samenvattende beschouwing. Aan het einde volgt de grote woordenlijst waarin alle woorden uit de lokwoorden-enquête vertegenwoordigd zijn en de lijst Steenwijkerwold.

Over lokwoorden

Onderzoek naar lokwoorden onderscheidt zich van onderzoek naar andere woorden doordat het bijzonder moeilijk is om het talige karakter ervan te bepalen. Vraagt men naar namen voor voorwerpen, dieren of begrippen, dan is hun functie als informatiedragers binnen een systeem van talige communicatie en binnen een bepaalde gemeenschap niet kwestieus. Lokwoorden dragen evenwel nauwelijks informatie maar zijn in een bepaalde gemeenschap traditioneel gevestigde taalmiddelen in de omgang met huisdieren. Als zodanig kunnen woorden gebruikt worden die ook als appellatief (noemend substantief) gangbaar zijn, maar het kunnen ook interjecties zijn. Ik laat een poging achterwege om daarvan een definitie te geven, maar beperk me tot: ze hebben geen morfologische valentie en als enige syntactische valentie zinswaarde. Willen we over lokwoorden wat dan ook in het midden brengen, dan dient eerst hun talige karakter bepaald te zijn. We hebben boven gezien hoe de dialectgeografische benadering daaromtrent uitsluitel kan leveren.

-die	3	-egie	3	-gie	19
-tie	5	-sie	25	-egien	2
-gien	22	-chie	2	-chien	5
-tien	2	-sien	18	-kien	14
-jie	2	-kie	34	-ie	99
-ien	41	-jen	16	-tje	73
-sje	10	-je	96	-leke	3
-eke	38	-ske	52	-sken	7
-ken	59	-ke	249		
-'n	8	-ge	12	-sen	2
-erd	5	-ing	3	-man	49
-te	15				

Abondanties van Suffixen

Toch is er nog een andere weg naar een conclusie omtrent de taalkundige status van bepaalde lokwoorden en dat is de morfologische analyse. Wanneer een lokwoord, eventueel een unicum, geanalyseerd kan worden als bv. een verkleinwoord, d.w.z. als bestaande uit een grondvorm plus diminutief-suffix, dan is ipso facto bewezen dat het een talig bouwsel is en daarmee een woord. De unica *béke* voor 'lam' en *hubbie* voor 'veulen' zijn op die grond reguliere woorden. Evenzo kan een lokwoord, eventueel een unicum, beschouwd worden als talig bouwsel wanneer het elders voorkomt in combinatie met een diminutief-suffix.

LOKWOORDEN

Deze overweging was aanleiding voor een globale morfologische analyse van het materiaal.

Bovenstaande tabel somt de uitgangen op die op automatische wijze geteld werden in het bestand van 2258 lokwoord-vormen. Het getal duidt op het aantal woordvormen met *dit* suffix. Het betreft 900 diminutievormen (met de uitgangen tot en met *-ke*) en 94 andere, samen 44.0% van het totaal der verschillende vormen.⁸ Berekening van het percentage van alle voorkomens geeft 31.0%. Het aantal woordvormen in het bestand zonder suffix bedraagt 1264 (8120 voorkomens). Hieronder bevinden zich ook een aantal woorden die op andere wijze dan met één van de suffixen van de tabel als morfologische bouwsels verschijnen, zoals *hamels*, *geitlammers*, *flapoor*, *kao-jong*, *keukene*, *keuntjes* en nog heel wat andere. Daaromtrent kan dus ook op taalstructurele gronden worden geconcludeerd dat het werkelijke woorden zijn. Verder zijn het veelal ongelede woorden, waaromtrent de vraag geldt of ze kunnen doorgaan als talige verschijnselen. Dat zal volgens onze aanname het geval zijn wanneer ze als stam voorkomen in een lokwoord dat samengesteld is met één van bovenstaande suffixen. Niet samengestelde lokwoorden welke niet aangetroffen worden als stam van een morfologisch geleed lokwoord staan in de lijst *Hypothetische interjecties*. Die lijst is niet automatisch geproduceerd maar door 'verstandige' vergelijking tot stand gekomen.

beu	bjoebetie	bjoet	blée	bos	dè	haai
hau	heëé	heojé	heu	hoi	hou	huu
huut	jô	jok	joon	kap	ké	kem
ki	kim	knors	kôbbe	koele	kokke-makke	
kollo	kòp	kroel	kûle	kulle	kum	kweuj
kwi	kwies	kwo	mai	mée	mére	muus
nuun	ol	pieə	pit	sai	schram	shoj
sied	sit	sjoh	tîm	wait	weie	weit
wiele						

Hypothetische interjecties

Een voorbeeld ter verduidelijking: ik neem, hoewel *aessie* of *aeske* niet bestaat, *aes* niet op, vanwege een verondersteld verband met *essie* en *es*. Ik neem *fruit* niet op vanwege *feutje*. Vormen die met *kj-* en *tj-* e.a. beginnen (palatale varianten; zie beneden) beschouw ik als behorende tot één type, zodat een verkleinwoord van het één ook bewijskrachtig is voor het ander. Zo zouden zelfs *heu* en *hoi* mogen ontbreken, omdat *hooiman* voorkomt. De samenstelling van de lijst van hypothetische interjecties was niettemin niet eenvoudig. De lezer kan dat gemakkelijk nagaan door de grote woordenlijst door te lopen en zich bij elk woord af te vragen of het in deze reeks thuishoort. Soms heeft men de neiging af te gaan

op de informatie van de kaart; zo staat het symbool voor *koi* op de kaart 'paard' in relatie tot het symbool voor *kojo*, zodat een samenhang is gesuggereerd. Gaat men daarmee akkoord, dan hoort *koi* in de lijst hierboven niet thuis (en het staat er dan ook niet in). Maar het idee om zich te laten leiden door de legenda van de kaart is fout: het is geen argument maar een eerder genomen beslissing van dezelfde aard. Een beslissing op grond van *geografische* overwegingen, die louter subjectief is en feitelijk alle onderbouwing mist.

Omtrent de 56 woorden van bovenstaande lijst (2.5% van de woordvormen) blijft, waar het unica betreft – de cursief gedrukte komen in het basismateriaal meer dan één keer voor – de vraag open of ze werkelijk tot de taal gerekend moeten worden of niet. Voor al deze woorden blijft onduidelijk of het interjecties zijn of substantieven. Voorlopig zijn het hypothetische interjecties, maar die veronderstelling kan ontzenuwd worden naar de ene kant door aan te tonen dat ze niet tot de taal behoren, naar de andere kant door aan te tonen dat ze de volledige valentie van substantieven hebben.

Zeldzaam in de grote lijst van lokwoorden zijn de vormen die op *fonische* gronden de status van substantief ontzegd moet worden: *ks*, *st*, *t.t.t.t.*, *tj*, *ttj*, *tstststs*. Het komt mij voor, dat we ze zelfs geen interjecties moeten noemen. Wat betekent dat er taalkundig niet over te spreken valt.

We zouden ook nog een beperkte lijst kunnen aanleggen van complexe lokwoorden waarvan de stam (het grondwoord) niet elders in z'n eentje als lokwoord werd opgegeven. Voorbeelden zijn *niepke* 'kalf', *nuukske* 'geitelam', *piekie* 'lam', *schiekje* 'geitelam', *micleske* 'schaap'. Maar dat heeft weinig zin, zolang we geen woordhistorische opmerkingen over die woorden kunnen maken. Theoretisch mag gezegd worden dat de stamvormen een reële linguïstische status hebben, zij het ook dat ze in het taalgebruik (eventueel) niet voorkomen.

Samenvattend kunnen we vaststellen dat alle lokwoorden binnen ons onderzoek, behalve – misschien! – die van de lijst met hypothetische interjecties, theoretisch beschouwd zelfstandige naamwoorden zijn. Ik wil de conclusie generaliseren: lokwoorden zijn gewone substantieven.⁹ In dat licht rijst de principiële vraag naar het verschil tussen een substantief als lokwoord en een substantief als appellatief. Als beide uit grammaticaal oogpunt niet verschillen, moet het verschil liggen in het vlak van het taalgebruik. Of een substantief – in dit verband een diernaam – altijd gebruikt kan worden als lokwoord en als appellatief is een terminologische kwestie. Het antwoord is geïmpliceerd in de theoretische voorstelling. In de orde van het taalgebruik geldt niet een principiële maar uitsluitend een praktische, feitelijke vraag, niet of het kan maar of het ja of nee het geval is. Daarmee is niet gezegd dat het taalgebruik zonder eigen systematiek zou zijn. Datgene wat als lokwoord gebruikt wordt kan in dat gebruik door een volslagen gefixeerde traditie vastliggen. Taalgebruik is een reeks van cultureel bepaalde handelingspatronen met een eigen traditie en eigen sociaal-culturele

functies. Het is van belang het onderscheid tussen taal en taalgebruik nauwkeurig in het oog te houden en bv. geen uitspraken in het ene vlak te doen waar het andere aan de orde is. Uitspraken over de geografische verbreidingen van bv. *tiet* als lokwoord en *tiet* als appellatief of soortnaam – waarover hierboven reeds – kunnen niet over *taal* maar moeten over *taalgebruik* gaan. Oorsprong en herkomst in de taalhistorische zin zijn in die samenhang ontoepasselijke termen. Het is onzinnig te zeggen dat het lokwoord ouder is dan of de oorsprong is van het appellatief of omgekeerd. Wel valt er te spreken over tradities en ook over ouderdom van tradities, hoewel een traditie altijd al ouderdom insluit. Zo blijft het, om bij het zoëven genoemde voorbeeld te blijven, toch weinig zinvol zich af te vragen of het gebruik als appellatief van het woord *tiet* in het bedoelde gebied jonger is dan het gebruik als lokwoord. Het ene zowel als het andere is mogelijk zodra het woord *tiet* bestaat, en wat zich het eerst in de geschiedenis heeft voorgedaan is behalve onachterhaalbaar ook volkomen oninteressant. De vraag krijgt pas enige zin in een kwantitatieve setting: is er een gebied waar het ene gebruik significant groter is dan het andere gebruik? Het is verder duidelijk dat ook een mogelijk significant groter gebruik als lokwoord nooit een taalkundige verklaring kan, maar een taalgebruiksverklaring, dus een cultuurhistorisch-theoretische of een sociologische verklaring moet krijgen. In het dorpsdialect van mijn geboorteplaats bestaat (bestond!) het substantief *tietjes* (vooral tegen kinderen) en het gewonere *hennen* voor kippen. Alleen het eerste van die twee wordt als lokwoord gebruikt. Wie dat wil verklaren kiest een moeilijke taak. Men moet bedenken dat het misschien eenvoudig niet te verklaren is, zoals het niet te verklaren is dat je in het Duits kunt zeggen *Warum hält der Zug* en in het Nederlands niet *Waarom houdt de trein*. Wel is het zo dat het woord dat als lokwoord gebruikt wordt een andere sociologische waarde heeft dan het andere. *Hennen* worden gevoerd en geslacht, *tietjes* vertroeteld. De verklaring van het gebied met appellatief *tiet* binnen het gebied met lokwoord *tiet* met een uitspraak over ouderdom en oorsprong is onjuist. Een sociologische verklaring lijkt niet simpel. Eén ding moet vaststaan: de dialectgeografische constatering van het gebied *tiet*-appellatief binnen het gebied *tiet*-lokwoord is een realiteit, een realiteit in de orde van taalgebruik. Het ligt op grond van het voorgaande voor de hand om aan te nemen dat waargenomen abundanties de achtergrond vormen. Naarmate iets zich vaker voordoet zal het gemakkelijker in een enquête reliëf krijgen. Als verklaring van een veelvuldiger gebruik van het één of het ander lijkt het denkbaar dat midden in een gebied waar een bepaald lokwoord gangbaar is het gebruik van dat substantief als appellatief minder 'kinderachtig' (of anderszins sociologisch gezien 'riskant') is dan in streken waar men ook contacten heeft met sprekers van in dit verband andere dialecten. Wat daar ook van zij, in elk geval ligt hier niet een taak voor de theoretisch taalkundige maar voor de (taal)socioloog.

Nu we aldus de theorievorming omtrent appellatief en lokwoord hebben afgebakend, wordt het mogelijk te spreken over specifieke zaken die zich laten signaleren m.b.t. lokwoorden in het algemeen. Nauwkeurige analyse van het materiaal maakt duidelijk dat er met lokwoorden dingen gebeuren die uitgedrukt moeten worden in taalkundige termen en die toch specifiek zijn voor dit bepaalde, sociologisch gekenmerkte taalgebruik. In het algemeen gesproken openbaart zich bij het gebruik van lokwoorden een, wat ik zou willen noemen, verlaging van de communicatie-oriëntatie. Met communicatie-oriëntatie bedoel ik een kracht, werkzaam bij de taalgebruiker, die de communicatieve functie van een taalvorm bewaakt door toe te zien op een correcte vormgeving.¹⁰ Zulk een tendens moet uiteraard het taalgebruik beheersen. Altijd zal iemand, bewust of onbewust, ernaar streven dat hij een taalvorm zodanig gebruikt dat voldaan wordt aan de communicatieve eisen van de hoorder. Verlies van communicatie ontstaat – indien ze talige oorzaken heeft – uiteraard door het schenden van grammaticale regels, maar niet iedere overtreding is even schadelijk. Op alle niveaus zijn er tolerantiegebieden: de syntaxis is plooibaar, de fonetiek is plooibaar, de lexicale waarden zijn plooibaar. Wie een afwijkende zinsbouw hanteert wordt niet noodzakelijk verkeerd begrepen, maar hij verkeert in gevaar. Er ontstaan maatschappelijke problemen, pogingen tot herstel, maatschappelijke regels voor gedrag daartegenover etc. Bij fonetische afwijkingen is het al niet anders. Bij lexicale aberraties zijn de gevaren vanzelfsprekend het grootst. De syntaxis speelt bij het gebruik van lokwoorden geen rol. Op de twee andere gebieden is de communicatie-oriëntatie duidelijk geringer dan bij ander taalgebruik en wel, ook weer vanzelfsprekend, vanwege de geringere relevantie van communicatie.

Dat de communicatie-oriëntatie op lexicaal vlak bij lokwoorden lager is dan bij ander gebruik van substantieven blijkt uit de veelvuldigheid van toepassingsveranderingen. Opvallend veel lokwoorden worden gebruikt voor verschillende diersoorten. Het best laat zich dat constateren in de alfabetische woordenlijst van lokwoorden beneden. We komen ook te spreken over zulke toepassingsveranderingen of -overdrachten in een ver verleden. Een tweede bewijs voor een lage waarde in lexicaal verband is de veelvuldigheid waarmee lokwoorden overgaan in menselijke voornamen: *Hans* voor het paard, *Harm* voor de geit, *Wouter* voor het lam, *Truus* voor het konijn. Het is evident dat de verwante lokwoorden primair en de associaties met persoonsnamen secundair zijn. Het is typisch voor een lokwoord dat de neiging om het verband tussen een bepaald lokwoord en een bepaalde voornaam expliciet te maken vrijelijk kan worden ingewilligd.

De verlaging van de communicatie-oriëntatie heeft ook belangrijke consequenties voor de stabiliteit van de woordvorm. Het openbaart zich door een minder belemmerde ontwikkeling in de richting van meer natuurlijke, minder gemarkeerde fonische vormen, wel te verstaan coronale consonanten en voormondklinkers. Om dit aan te tonen is een onafhankelijke fonologische of fonetische

LOKWOORDEN

theorie nodig. Onafhankelijk in die zin, dat ze niet is ontworpen om het verband tussen twee lokwoorden aan te tonen. Een theorie die zulke uitspraken doet, uitspraken dus welke voorspellen dat voormond-klanken zich bij voorkeur en als de meest voordehandliggende en natuurlijke zullen ontwikkelen uit andere, heb ik in de fonologische literatuur, ook de recente uit de school van de non-lineaire, autosegmentele fonologie, niet gevonden. Wel vindt men indirecte aanwijzingen in die richting waar gezegd wordt dat coronale consonanten de meest frekwent voorkomende zijn in de menselijke talen, ja dat ze zelfs universeel zijn. Die universaliteit wijst, neem ik aan, op grotere natuurlijkheid en mindere gemarkeerdheid. Daarbij komt het bekende feit van, kan men zeggen, de alomtegenwoordigheid van palatalisering, geconditioneerd en ongeconditioneerd, in de taalhistorie van menigvuldige en zeer verscheiden talen. In een grote en diepgaande studie over palatalisatie kwam Van Loey (1961, 216) tot "autochtone" articulatiegewoonten als mogelijke oorzaak. Dat gaat een beetje in de richting van Van Ginneken (1926) die de oorzaken zelfs zocht in biologische erfelijkheid. Signifikant voor ons bij beide auteurs is de interpretatie van algemeenheid en onverklaarbaarheid van de betrokken verschijnselen. De theorie der ongemarkeerdheid moet zich wel opdringen.

De consonant *k*

- a *keu - kjeu - tjeu - ... - teu*
- b *kuu - kjuu - tjuu - ju - tuu*
- c *keut - ... - tjeut - jeut - teut*
- d *kuus - kjuus - tjuus - ... - tuussi*
- e *kuut - ... - tjuut - juut - tuut*
- f *... - kjog - tjog - ... - ...*
- g *kuub - ... - .. - ... - tuubke*
- h *kier - ... - .. - jierejie,*

Vocalen

- 1 *keu - kuu*
- 2 *koer - keurken - kuur - kier*
- 3 *koes - keus - kuus - kies*
- 4 *kas - kes*
- 5 *hos - hus*
- 6 *lam - lem - liem*

Palatalisering en fronting

In onze materiaalverzameling van lokwoorden doet palatalisering zich voor zowel op vocalen als op consonanten, en natuurlijk ook op beide tegelijk binnen één en hetzelfde woord. Bij palatalisering denke men dus zowel aan vocalen als aan consonanten. Binnen de non-lineaire fonologie, met name door Clements (1993), zijn succesvolle pogingen gedaan om de plaatsen van articulatie van beide ca-

tegorieën spraakklanken te verantwoorden met één en dezelfde set van features. Dat maakt een generalisering mogelijk over palatalisering als consonantisch en fronting als vocalisch proces, waardoor tevens de samenhang tussen beide wordt verklaard. De processen en verhoudingen waar het ons om gaat zijn samengevat in bovenstaande tabel. De ontwikkelingen uit *k* die daar afgebeeld zijn verschillen inhoudelijk van de processen die in recente studies aan de orde komen bij Bhat (1978) en Lahiri en Evers (1991) (en eerder bij Van Ginneken (1926)). De voornaamste daar besproken overgang, *k* wordt *ts*, is binnen het lokwoordenbestand niet of moeilijk aan te tonen. Voor *tsoterd* en *tsoterken* 'big' gaat het niet omdat een parallel met *k*- ontbreekt, terwijl ook een *j* of een palatale vocaal als veroorzakende factor afwezig is. *Tsjoe* en *tsjoei* 'kalf' zijn denkbare gevallen, als we tenminste *toei* 'koe, kalf' via hetzelfde proces kunnen koppelen aan een vorm met *k*-. Hoe problematisch dat is zal beneden nog uitgebreid ter sprake komen. Iets overeenkomstigs geldt voor *tjuut* onder (e) in de tabel. *Tsuut*, *tsuutt're* 'varken', *tsy't*, *tsy'tsen* 'big' en vanzelfsprekend *tsjeu* 'big' zijn de zeldzame vormen die op reglementaire wijze gekoppeld kunnen worden met *kuut*, *kuutjen* en *keu* 'big'. Wat in ons materiaal ruimschoots kan worden gedocumenteerd is de overgang van *k* naar *kj*, *tj* en *t* in de context van een palatale vocaal. Een frappant voorbeeld, hoewel niet gedocumenteerd binnen ons materiaal, is de vorm *tjurre* 'big' als variant binnen een groot *kurre*-gebied in belgisch Brabant.¹¹ Het betreft alles zeer zeker ook reglementaire palatalisering en coronalisering..

Palatalisering van vocalen, laat staan zulk een overgang zonder veroorzakende factor, is niet aan de orde in de boven genoemde fonologische studies. Om tweërlei reden echter is die wijziging binnen hetzelfde kader te plaatsen. Vooreerst brengt de generalisering die begrepen is in de toepassing van eenzelfde feature-systeem voor vocalen en consonanten de overgang vanzelf binnen het bereik van de palataliseringsregel en vervolgens is het optreden zonder conditie een verder-reikende voorspelling vanuit de theorie over de natuurlijkheid en ongemarkeerdheid van coronalen. Alle voorbeelden van spontane fronting uit de tabel willen we daarom samenbrengen met de geconditioneerde wijzigingen van de consonant *k*-. De relaties (1), (2) en (3) vertonen een oplopende graad van zuivere ongeconditioneerde coronalisering. In de laatste stap van (3), *oe* - *ie*, speelt ook de labialisering of ronding een rol en daardoor is de reeks niet geheel onproblematisch. Slechts indien de features 'dorsaal' of 'achter' en 'labiaal' of 'rond' een ongemarkeerde voorkeurscombinatie van [+ / +] en [- / -] zouden vertonen mogen we ook de overgang naar *ie* als spontane palatalisering beschouwen. De gevallen (4), (5) en (6) zijn eenvoudige ongeconditioneerde palatalisering van *o* en *a*, bij *lem* voortgezet tot de *ie*-fase.

Met een beroep op een ontwikkeling in de richting van mindere fonologische gemarkeerdheid vervalt de logica van een argument uit geografische verhoudingen: dat doet dan immers niet meer terzake. Feitelijk is het ook zo dat

anlautende *tj-*, *ts-* en *tsj-* uit *k-* in het gehele land wel voorkomen en hetzelfde geldt in nog grotere mate voor vormen met *kuu-* of *kuu*. Toch is het verschijnsel veel sterker aanwezig in de Friesland, Groningen en Drente met *tuu*, *tui*, *tju* en dergelijke. We volstaan ermee op deze feiten te attenderen. De details zijn op de verschillende kaarten betrekkelijk eenvoudig na te speuren. Terloops komen we over de kwestie nog te spreken in de etymologische paragraaf onder **Keu en Kui**.

In bovenstaande tabel zijn de relaties *kuup* – *kiep* en *tuup* – *tipi* niet opgenomen. De oorzaak is de etymologie van deze woorden. We komen daarop beneden terug. Het betekent dat het geen voorbeeld vormt voor coronalisering, maar integendeel van ronding of labialisering van *ie* onder invloed van de volgende labiale *p*. Wanneer we over palatalisering e.d. spreken geldt dat de niet-palatale vorm als uitgangspunt beschouwd moet worden, wat uiteraard niet mag strijden met etymologische uitspraken over hetzelfde woord. Bij *koes* en *koer* kennen we de etymologie niet, maar bij *kiep* is de *ie* origineel.

Merk op dat de palatalisaties, uiteraard, de grammaticale status van het lokwoord onaangeroerd laten. De klankverandering speelt zich af op lexicaal niveau, zoals blijkt uit het feit dat van alle stadia verkleinwoorden voorkomen. We moeten daarom vaststellen dat door bijzondere, communicatieve kenmerken van de gebruikssituatie de lokwoorden onderhevig zijn aan snellere fonologische taalveranderingen in een natuurlijke, ongemarkeerde of minder gemarkeerde richting dan bij andere woorden mogelijk is.

Met het bovenstaande is een poging gedaan bepaalde taalveranderingen die zich bij gebruik van lokwoorden voordoen binnen een theoretisch kader te brengen. Er moet op gewezen worden dat zich nog andere verschijnselen voordoen, zulke die niet gesystematiseerd kunnen worden en die daarom alleen beschrijfbaar zijn met het alternatief voor een verklarende theorie: de stochastiek. Veranderingen die buiten het bereik van een theorie vallen voeren tot onbeschrijfbaar verhoudingen. Wat onbeschrijfbaar is is niet per se ook irreëel maar het is wel ongeveer algehele ruis. Omdat, zoals dagelijks uit de kranten is aan te tonen, veel taalgebruik berust op vergissingen, verkeerd gehoord of geleerd hebben – *van goeie huizen komen* is een mooi voorbeeld – zijn onvoorspelbare en onberegelbare veranderingen het gevolg. Het is niet uit te sluiten dat tal van vormen op allerlei dialectkaarten, ook als ze later algemeen gangbaar zijn geworden, zulk een achtergrond hebben. Ook in ons materiaal zijn er veel voorbeelden van te noemen, zo b.v. *mieleske* 'schaap' i.p.v. *liemeske*. Maar verder dan dit voorbeeld zal ik niet gaan, want de zaak ligt buiten wat de methodologie toelaat.

Impliciet is met het betoog hierboven, gewild of ongewild, de kwestie van het primaire dan wel secundaire karakter van een lokwoord praktisch van de agenda verdwenen, respectievelijk daarop niet toegelaten. Een primair lokwoord – etymologisch begrip – is een lokwoord dat niet afkomstig is uit een ander woord

(een diernaam bv.); een secundair lokwoord is uit een diernaam (of een ander woord) ontstaan. Dat de vraag naar of de uitspraak omtrent het één of het ander niet zinvol is kwam al duidelijk naar voren; dat ze van elk theoretisch belang is ontbloot komt daar nog bij. De vraag is onzinnig omdat er geen methode bestaat om het antwoord nabij te brengen, en een antwoord, indien al mogelijk, zou niet vatbaar zijn voor een taalkundig zinvolle interpretatie omdat het buiten de wetenschap zou staan. De herkomst van een woord is een metalinguïstische kwestie. Wie een uitspraak doet in de zaak is het onderzoek voorbij. Wie een uitspraak wil doen maar het nog niet kan, moet voorlopig de enige weg bewandelen die voor de woordhistoricus begaanbaar is: woordvergelijking, woordstudie, woordhistorie. Men hoort natuurlijk wel eens dat iemand een geluid nabootst, maar dan heeft men nog niet een woord gehoord. Het is integendeel juist zo dat een echte geluidnabootsende klank, voortgebracht met de menselijke stem, per definitie geen woord is, aangezien een woord een bepaald van het taalsysteem deel uitmakend element is. Of een klanknabootsing ooit een woord wordt, wordt eerst beslist door de latere geschiedenis. Empirisch onderzoek (dat die naam verdient) naar de samenhang tussen de klankinhoud van een lokwoord en bv. het geluid waarmee het moederdier zijn jongen lokt – om bij positief resultaat daaruit het lokwoord te verklaren door nabootsing – is daardoor onzinnig. Klanknabootsing is eenvoudig niet taalkundig te definiëren. (Wel, eventueel, fysiologisch.)¹² En – terzijde – zinloos zijn ook veronderstellingen over 'oorspronkelijke klanknabootsing' als typering van theoretische vormen van theoretische grondtalen, die men wel in etymologische woordenboeken vindt.

De vragenlijst van de Volkskundecommissie maakte onderscheid tussen 'vleinen' en 'roepnamen'. Het verschil is duidelijk: met de laatste lokt men het huisdier naderbij, de eerste worden gebruikt om 'communicatie' tot stand te brengen tussen het nabije dier en zichzelf. In de praktijk blijkt echter een dusdanig grote overeenkomst tussen de antwoorden omtrent het ene en het andere, dat het niet zinvol leek ze in deze studie uit elkaar te willen houden. Onze proefkaarten volgden nog de tweedeling maar in latere fasen van voorbereiding brachten we ze tezamen. Daarom spreek ik van 'lokwoorden', waarin zowel de betekenis van 'vleien' als van 'roepen' meespeelt, en karakteriseer de betekenis als een deelverzameling van drie aspecten: een attitudineel aspect van liefde, een performatief aspect van verbaal liefkozen en een pragmatisch aspect van aandacht opwekken en op zichzelf richten. Een lokwoord heeft de hele verzameling als betekenis, maar in het taalgebruik is meestal slechts een deel ervan gerealiseerd.¹³

Het is niet van belang of een lokwoord, al of niet in hetzelfde dialect, ook nog andere betekenissen heeft. Dat geldt b.v. voor *pegatter*, dat bekend is als soortnaam in de betekenis 'klein kind' en ook voor *prulleke* dat liefkozend gebruikt wordt tegen kleine kinderen ('*mama's prulleke*'). Op het moment dat het

---

LOKWOORDEN

woord met de hierboven genoemde betekenisaspecten tegen of i.v.m. een dier wordt gebruikt voldoet het aan de definitie. Treedt een betekenis op als 'kom maar jongen' dan is de grens van het attitudineel-liefkozende en pragmatisch aandacht trekkende overschreden en hoort de taalvorm eigenlijk in deze studie niet thuis. Maar ik streef er niet naar om in deze kwestie als een scherpstrijper op te treden. Hoogstens behandel ik gewone appellatieën wat nonchalanter – documenteer b.v. geen dialectische variatie – of sla bepaalde typen eenvoudig over – zoals de lokwoorden voor het paard die op een kleurnaam berusten: *bonte*, *zwarte*, *schimmel*. Wel maak ik er melding van als zoiets plaatsheeft.

Legenda Kaarten

Kaart 1 Varken

barg
biek – bieek – biekie
big
bik – beeke – bike – bīkie – bikke
 – bikken – bikkie – bikske
hos
hosman – hosmänneke
hus – huske – huskes – us
kees – keesǝ
keu – keue – keugie – keuien
 – keuigi – keuigie – keuj
 – keuje – keujen – keujke
 – keujken – keujtje – keuke
 – keuken – keutje – kjeu
 – kjeuchien – kǝ.j – kuggie
 – kuj – kuje
keus – keusje – kus – kusj – kusjke
keute
kier – kiere – kierke
kies
kir – kīr
kis
knor – knorre
koej – koei
koer – koere – koeregien – koeren
 – koerie – koerke – koerre
koes – koesj – koeske – koews
kor – koar – korre – korregie
 – korrie
kos – kǝis – kors – kǝš – kǝske
 – kǝske – koske – kǝsken
 – kossie – koas
köt – ködje – kǝtjǝ – kǝtje – kut
kui – köj – kǝjǝ – kuichie – kuie
 – kuigien – kuij – kuijè – kuije
 – kuijke – kuike – kuitje
kuiiman – kuieman – kuijman
kuisj – kuiske

Niet op kaart:

âlde B13a
 beer F131, F132, G75
 beertje K2

kuman
kun – keun
kuu – kju – kjugien – ku – kǝkǝ – kuke
 – kutjen – kuuǝ – kuugie – kuuj
 – kuujgien – kuujke – kuujkn
kuuk – kukn
kuur – kuure – kuurke
kuus – kjuus – kjuuske – kǝs – kǝsj
 – kuusj – kuusje – kuusjke
 – kuuske – kuuz – kys – kyske
kuut – küt – kütje – kuutje
 – kuutjen
kwos – koeos – kouǝs – kuos – kuoske
 – kuozze – kwoas – kwosj
 – kwoske – kwǝs
moete – moetke
mot – motje – motjen – mǝtte – motte
 – mottie – mottien
mut – mǝt – mǝtke – mǝtken – mǝtte
 – mǝttien – mǝd – mǝdjǝ – mutje
 – mutjen – mutke – muttie
poetje – poet – poete – poetjen
sjoek – sjoeke – sjoekie
 – sjoekien
soek
tjeu – tjǝ – tjǝ
tjoek – tjoe – tjoeke
tjuk
tjuu – tuu
tjuus
toet – toe – toet-toet-toet
 – toetie – toetje
tsuut – tsuutt're
varken
zoch – soch
zoeg
zwijn

bos C144*
 flapoor E192
 frans I166

LOKWOORDEN

gelte F132
 guos B99b
 guoske B22a
 hoi E206
 jan F153
 jierejie G143
 joggie K34
 kaeës L291
 keo E121
 kjiggien F63a
 kjò G171
 kjoggien G171
 knor-ttj C131a
 knors C73a
 koêus M15
 koêusman M15
 kois K164
 koj C161
 kôs M10, M15
 kôsman G285
 kosman G177*
 kou C41a
 kroel C31
 krolstaart C31
 krulstaart K164
 kûb L147
 kuckie K40
 kûg E164
 kuid K171
 kuup I4

Kaart 2 Big

bag – bagge – bagk – bagske – bak
 – bauk – begske – bêïagske
 – beksjke – bekske
bie
bieg
biek – bieck – bieke – bieki
 – biekie – biekie – bike
big – bichie – bichien – bigge
 – biggetje – biggie – biggien
 – bigje – bigke – bigkie
 – bigske
bik – bik'n – bīkie – bikje – bikke
 – bikken – bikketje – bikkie

kwokke B122
 maaike K153
 matjeu G143
 mére I167a
 miekske K173
 muus F206
 oûwe D4
 poerkske L56
 pòg M44
 pöggesken M43
 proei L27
 schram F122
 sfekie G234
 shoj G173
 sjoh G173
 suu E150
 t.t.t.t. F42b
 tjeuteman G255-259
 tjog G171
 tjtjtj C157
 toewèt L325
 trog A7
 tu...tutututu...ut E32
 tut G252
 zeug F131, F132, G75
 zeugie K2
 zeugske L39
 zog K22, L153
 züchske L103
 zwier G50a

– bikkien – bikkies – biktje
hus – huske – huskes – us – uske
kap
keu – keu'gies – keu-i – keuchien
 – keue – keuen – keuge – keugie
 – keugien – keugje – keui
 – keuigie – keuike – keuj
 – keuje – keujen – keujke
 – keujken – keujtje – keuke
 – keuken – keukene – keutje
 – keutjes – keutjie – kjeu
 – kjeuchien – kø.tjə – kuggie
 – kuj – kuje – kuy

- keuman**
kibbe – kibbeken – kibən
kier – kiere – kierke – kīērke
 – kierkes
kir – kīr – kirke – kirkkes – kirre
koei – koeie – koeike – koejje
koer – koe'r – koere – koereske
 – koeri – koerke – koerkes
 – koerkie – koerre
 – koerregie – koertie
 – koertje – koertjes
koes – koeske
kor – koar – korrie
kos – koas – kōis̃ – koš – kōš̃ – koske
 – kossie
kös – kæs – köske – kösken
köt – kœ't – ködje – kœt – kœtje
 – kôtje – kudje – kuidje – kût
 – kut – kutje
kui – köj – kœjə – kœjjə – kuigien
 – kuij – kuije – kuike – kuitje
kuiman – kuيمان
kun – keun – keune – keuntje
 – keuntjen – keuntjes – könen
kus – keu's – keus – keusje – keuske
 – kusch – kusj – kusjke – kuske
kuu – kju – kjugien – kjuu – ku – kũ
 – kügie – küj – kũkə – kũtjə
 – kuua – kuugie – kuuj – kuujgien
 – kuujkn – kuuk – kuuken
 – kuukən – kuutje
kuur – kuurke – kūrken

Niet op kaart:

baeəke L99	hùu K54
baggeske K143	jæntie F129
bieuw F107	jierejie-jiet G143
biggeske K184a, K133a	jiet Q111*
bigguske K188a	jietteke Q111*
bikg L318b	joggie K34
bjoebetie F107*	kees F96*
bjoet F107b	keesje K128a
bos A1*	keöken G211
dikkertje I140	keurken G222
fransje I106	kieske L160, L209a
hoas B46	kis M18
hosmänneken G203	kjò G171

LOKWOORDEN

kjoggien G171
 knoerske L204*
 knor
 knorretje
 kois K164
 köök'ke G211
 kors B20
 ks E164
 kss K182
 kuëksken G223a
 kuis L243
 leutje C30
 loapertje I113
 lôper I87
 manneke I57
 mestputloops I97
 pegatter I57

Kaart 3 Koe

hau – au beestje – gauw – hou
 – how-jong
heu – heui – heuiē – hōje – huikoo
hoje – hooije – oje
hooi – hoi – hooij
 – hoojan-hooij-hooij – hui
 – ooi
kajo – kô jô – ko jo – ko joos
 – kô joôs – ko: jòis – koj jô
 – kojo – kôjo – kōjong – kòjos
 – kooi jò – kooi jòu
 – kooi-jon – koojo – kujjo
keusman – keuzeman
keusmandag – keusmanda
kieman – kima
kies – kie-sie
kiesman
kis
kisman
koes – koeiž'e – koesch – kōēse
 – koesie – koesien – koesje
 – koeske – koews – koewske
 – koez – koeze
koje – koaje – koi – koie ko – kòje
 – kooi – kooie – kooj
koosien – koosie – koossie
kuis – kuisie – kuissien

roggies F5*
 speebāk Q95
 speebēkske Q95
 speenbak Q95
 spenvarkentje I97
 spenverke I87, I113
 st E32, L 33
 t.t.t.t. F42b
 tik I78
 tj A7, C157
 tji L21
 tjog G171
 tjuut G50
 tststststs F20
 ttj C131a
 zeugie E206

kus – keuke – keuken – keus – keusje
 – keuske – kōēskə – kujske – kūs
 – kuske – kussie
kuus – kujeske – kūs – kūsje – kūske
 – kuuske – kuusie – kuusien
 – kuusje – kuuske – kuussien
 – kuussies – kys – kyska
kwahauw – koehauw – kwagauw
kwo – kōe – koe-è – koeë – koewo
kwōjong – kwajong – kwōjong
mietz – mietschke
moeteke
moets – moetsj – moetsjke
 – moetske
mok – mokske
mök – meuk – muk
mötsj – mötsjke – mutsch – mutsj
 – mutske
motsjke
ol – aol – kom ol – mien ol – òl – ol – ôl
 – ôll
poetje
sik – sikkien
sok – sökkie – sokkien
suk – sukkie
teu – teuke
tjuut

tui – toej – tuike
tuu – tu – tu-ie – tuj – tuje – tusie
 – tuuge – tuuj – tuuje

tuuk – tuke – tûke – tukie – tuuke
 – tuukje – tyke

Niet op kaart:

aeke F10a
 âlde B13a
 allojo G224
 betsie G211
 bles L39
 blesman F178
 blesseman L34
 bloore F113
 boe boe B56
 boe:kə F11a
 boekou C129, C156a, C 164
 boekow C112
 haj G198
 höntje G232
 hooiman G173*
 hopkwa I70
 howee L280
 huu B48
 iē-da L434a
 jô F60a
 joos E30*
 jôw F60a
 kalle I62
 ké I44
 kees F103
 kei F77
 keu A6, 7, 8, 10, B51
 keufke M95
 keuskoo G153
 keusmichg G211
 kô C26c
 kobus F73a
 koebeesjen G234
 koebiest F105
 koeh K94
 koeieman F201
 koeien E76
 koeiske B86, L244
 koejé E76, I67
 koenen G75

koer K215
 koers K161a, K182
 koi-jong F72
 kois C165
 kôj G24
 kokke-makke L291
 kol G251
 kollo E68
 komiede L428
 koosman G174*
 kote F1*
 kôus K54
 kóússie G171
 ku-js, ku-jske L236
 kubeest B4
 kui B122 C31 145 F56 77 E13
 kuije F74
 kulle G251
 kuu C144a
 kuub K182
 kuubbe K182
 kuubke K182
 kuuje F96*
 kuursman G209
 kwa G81a, I25
 kwang F73a
 kweuj I45a
 kwi I45
 kwidam I19
 mai I57
 meurke Q20
 nuun C126
 ollo G221a
 pòpi E32a
 poppie E35
 staloo K188a
 suike F2e
 tiu A1*
 toekə F29a
 tukeman B86

Kaart 4 Kalf

jeut

kaf

kal – kaal – kalle – kalletje

kallie – kali

karre – karrie

kibis

kieman

kiep – kiebe – kiebeke – kiepke

kies – kiesien – kiesje – kieske

– kiesken – kiessie

– kiessien – kieze – kiezie

kiezeman – kieseman – kiesman

– kiesmenneke – kiesseman

– kiezemänneken

– kiezemenneken

kis – kiske – kisse – kissie

kisman – kismanneke

koes – koeis – koesie – koesch

– koesie – koesje – koesjes

– koeske – koews

kubus

kuis – kǽjsie – kuisje – kuissien

– kuizien

kus – keuks – keus – keusje – keuske

– keussien – kujs – kūs – kusjen

– kuske – kūske – kussie

kuub – kup – kuubke – kuubkǽ

kuus – kusie – kuuse – kuusie

– kuusje – kuusjes – kuuske

– kuussie – kuussien

kuuze – kuuzje – kuuzeke

kwahauw

kwies – kiewis

mietschke – mietzje – mietzke

moek

moeteke

moetsjke – moetsj – moetske

Niet op kaart:

âlde B13a

baaske L298

boekou C112

hau I125

heukel G37

hopkwa I70

huj G80

ie-da L434a

mok – môk – mokke – mokske – mòòke

motteke

muk – meuk – mök – mökke – mökki

– mökske – mökskes – mukke

– mukkie – mukske – mek

mup – möp – mœpke – mupke

mut – meutǽkǽ – meutǽn – möt – mötte

– mutje – mutsjke – mutte

– mütte – mutteken – mutten

mutsch – mötsj – mötsjke – mutske

– muutsjke

nös – noes – nösken – nus

poetje

sek – seki:n

siek

sik – siekie – sikkien

sok – sokke – sokken – sökkien

– sokkien

suk – sukkie

suuk

teu – teuke

tjoet

tjuut – juut – ti-uuut – tjut – tjuud

– tut – tûte – tuujuut – tuut – tyt

tsjoe – joei – tjoei – toei – tsjoei

tui – tǽ.ikǽ – tui'j – tuigien

– tuike

tuit

tuu – ju – thu – thugien – thuï – tju

– tjú-jú – tjudie – tjuke

– tju-y – tu – tu-ie – tu-ju

– tû-tû – tue – tuj – tukie – túkje

– tui – tuuge – tuugien – tuuj

– tuuje – tuujgien – tuuk

– tuuke – tuukje – tuukjes

– tuussi – ty.kǽ – tyke

tuup – tuubke – tuupke

jochie E18

jonchie E43, K92

jonkie E43, K92

kaalj C79b

kaes D4

kai E86

kâjs F62

ké-ké I44

keu A7, A8
 keutje A6
 kisman da G181a
 kisman dag G177b
 kniebeske L318, L318b
 kniebus L318, L318b
 koeh K94
 koele I19, I42, I43, I45
 koetje E203
 koetje boe I72
 koie E85
 koj F48
 kollie E10
 kooi E129
 kos E181, K15, K133d
 ksss E20, F121
 kui E18, C145
 kuigien F118
 kuike C145
 kûle B44
 kulfien G75
 kûlfien F115

Kaart 5 Paard

as – aes
bai – baj – baijke – baike – baj
 – bajje – bajke
fruit
hains – ains – hainsien
hais – ais – haisie
hans – haans – Hans
hap – hapke – happe – happee
 – happie
hau – gauw – hou
heis – eis – eisien – heijs
 – heijisie – heissie
 – heissien
hens – hēns – henske
hes – es – essie – essien – hessie
 – hessien
heuj
hijnder – hiender – hienderke
 – hienjer – hijnsder – hynder
 – hynderke

Niet op kaart:

âlde B13a
 blesman F178

kuut F193
 kwa I25
 kweuj I45a
 kwi I45
 m'n jongen E18
 manneke I57
 niepkə L381a
 noesken M42
 ôl C78a, C121, C133, C189
 piek C153
 pink F153, G222
 pinke F153, G222
 siesken G246
 sök G24, G75
 sut F2e
 te-te-te-te E116*
 tipi C193
 tiu A1*
 toeke F29, F29a
 tükemantsje B117c
 tuw B126

hoje
hop – haop – hopke – hoppe – hoppie
 – hoppien – hoppij
kas
kasseperd
kes
kof – kofje
koi – koj – kooy
kojo – kōje – kojje – kòjó – kôjô
kwahau – kwagauw
kwi
kwoi
neps
ol – aol – ôl – ól – ôl – òl – ölle
paard
pai – paj
poei
poel
poet – poedje – poetje
voel

bos G75b
 botje L180b

LOKWOORDEN

braaf B53
 braaf bieësje L267
 braaf ö C126
 fannie Q102
 heëé I16
 hienke B4
 hippe B13a
 hoi jong C157
 hòò-la I148
 hodie B48
 hortsik E97
 hū B29
 hu bink E198
 hu hu F21
 hup C38a
 huut E36
 hynke B115a
 jok C186
 joon E57
 kajong G75
 kap B20
 ké C73a
 kem B17
 keu C32, C118
 ki C77*
 ki ki ki C26c
 kim B15
 kirre G169
 klepper K44
 kleutje L289
 koi jong C193

koijong C85
 koiske A1*, C161
 kûf K104a
 kulle G251
 kum K19
 kwa I25
 kwajong G54a
 kwo G50
 manneke I123, K173
 marrie F100
 menneke L104
 mollij K173
 mooi jong C131a
 olde G91b
 pappie B20, F100
 pit F57
 pòpi E32a
 popke C30
 poppie B18, B21, C129
 preuj M4a-4b
 ram G75b
 schaop L215a
 schöpke L215a
 sēp G143*, G209
 sep
 sepken G143*
 sik E97
 tiu A1*
 wiefie, beste - F96*
 wieske K166, K183b

Kaart 6 Veulen

ais - hais
bajke - baike - bayke
eins - einske
hains - hainsien
han - hanke - hanne - hanneke
 - hannie
hans - hannis - hansie - hansien
 - hansje - hanske
hap - hapə - hapke - happe - happie
has - aes - as - assie - assie - assien
 - haske - hassien
hau - hou - hou kasje
heis - eis - eisien - heijs - heisie
 - heissien - heizie
hens - henske - hènske

hes - es - eske - essie - essien
 - hesie - heske - hessie
 - hessien
hieske - ies - ieske - īsi - nieske
hoensjke - hoensj - hoenske
hop - haop - hopə - hopie - hopke
 - hoppe - hoppie - hoppien
 - hoppy
kacheltje - kachel - kaggeltje
kas - kasje - kaske - kassekas
kes - kesje - keskən
kies - kieske
kis - kisse
kissemān - kissemannetje
kof - kofje

koi – koî – kooi
kwagauw – kwahaw
kwi
kwoi
nep – neb – neppie
neps – nebbes – nepsie
ol
paj
poaïke – poai – puaïke
poei – poeïke
poelke – poelie – poelkie
poetje – poedje – poedž e – poet
 – poetie – poetjen
polle – poalle – poalleke – pûalə
preu – preuj – preujken – preuken
 – pruij – pruij – pruije
 – prujken

Niet op kaart:

atsien F67
 ättien F102a
 botje L180b
 elske Q103
 enter E58, E135, F174
 feutje I78
 fluit K173a
 fluitje K173a
 hanneman F1
 hessepietien F63
 hettie C105
 heuj G199
 hit C103
 hōōō I148
 hu-hu F21
 hubbie K184
 hup C38a
 hynke B115a
 jochie K94
 joggie E47a
 jong
 kassepaerutje I84a
 kassepèrd I134
 keu C118
 ki C77*

proei – proeïke – proeïken
 – proesien
projje
pruujken
sep – sepke – sepken – seppeke
 – seppie
sepsie
sies – siesie – siesien – siesje
 – sieske – siesken – sieskn
 – sisi – sisie – sisien – zies
 – zieske
siezeman – siesman
 – siesmenken – siesmenneke
troejke – troei
veulen
vool

kleutje L289
 kòp B20
 kúf K104a
 kwojong C149b
 leutje C30
 lieveling E70a
 maainke C29
 manneke I57, I109a
 möp L269
 pietje L178a
 pikkie K182
 pikske I79
 pitje C38a
 poaite F4
 poalleman B44
 poanne B55
 poanneman B55
 poej-man F178
 poensjke Q208
 proeimant F206, G278
 put L103
 putje L103
 tiu A1*
 vrouwke L332
 wijfie K94

Kaart 7 Schaap

bé alde
béé
bette – betje – bètteke
bik – bikke
hèkan
hoet – hoedi-suw – hoedie
 – hoetien – oetie – oeties
hok – hokkie
kies
kieze
kis – kissie
laai
lam
lep – laep – laeppien – leb – leppen
 – leppie
liem – liemke
liemes
méé
mek – mekketje – mekkie
met – metteke
miete
mik – mikke – mikkie
min – mien – miene – mieneke
 – minneke
oei
oel – oela – oelia

Niet op kaart:

ättien F102a
 belhamels F100
 beu C131a
 bléé E66
 ettie G58
 germ K187
 hamels F100
 hekke B55
 hess G48
 huk B55
 kao-jong G113a
 keep A6
 keepie A6
 kes E32a
 kôbbe C145
 komaol C131
 ks ks ks A7
 lammegie K34
 lem L434a

ooi – oogie
piet – pieə – piete
schaap
siek – siekkie – siekkien
 – siekske – ziek
siem – siemke
siep – siepie – sypke
sik – sikje – sikkie – sikkien
 – sikske
sip – sjip
sjuup – sjuəp
soek – seekien
soet – soete – soetien
suk
suman
suu – suje – suuə – suugie – suuj
 – suujgien
suuk – sükien – suukie – suukske
 – zuuk
taai – beu ol taai – taaie
 – taaieke – tai – toai – toaj – toi
taaiman
tik – tikkie – tikskes
wooi – woike – wooike
wotje – woetje

lemke
 lemme
 lemmeke L434a
 menneke K183
 mieləskə L183*
 mien wollege I45
 mieres L57
 mieris L57
 mieteschaap I113
 mok E135
 poeris L244
 poeriske L208
 sai B1a
 siekooi L8
 sit B26a
 sjik B57
 soej B102
 suzepiet G91b
 taai-mieke C189

teiggies C148
tiks L211
tîm L184
toete F23
toete F23

Kaart 8 Lam

bè – bê – béé
bette – beitje – bète – betje
– bètteken
bik
hoet – hoetien – oetie
hok
hoks
kies – kiesch
kis – kissien
laain – laai – laainge – laanj
– laanjke – lang – lânje
– lanjke
lam – lambe – lèmmelemmelen
lep – laep – leb – lebp – lepjes
– leppie – leppien
liem – lieme – liemke
liemes – liemeske
mèe – mè – méé
mek – mekke – mekketje – mekkie
met – metteke
mien – mieneke – min – mineke
– minneke
miete
mikke – mikje – mikkie – mikskén
noet – noei – noete – noetie
oei
oeli
piet – piedie – piete – pietie

Niet op kaart:

bè àlde B13a
beesje I69a
beest B45
beestje B45
beisie E35
béke B93a
beu C131a
búkske L99
et G58
eujlam G209

touke F35
veulə D1
veulentje K184
weer K187
wollie B56

– pietien
potje
schaap
siek – siēkje – siekje – siekske
– ziek
siem – siemke
siep
sik – sikje – sikke – sikkie
– sikske
sip
soek – sjoekie – soekien
soet – soetien
sog
suu – su – suje – süji – suuj – suuje
– suujgien
suuk – sük – sukje – sukien
– suukske – suuksken
– zuuksken
taai – taaie – taaige – taaigie
– taaike – tai – taie – taike
– toai – toi
tieke
tij – tei
tik – tikkie
tuike
wait – weie – weit
woetje – woedje – woeit – wotje
wooike

germke L99, L145
gijssie E72
haai B69
hik oan B46
jong C31
kôbbe C145
kom òl C131
lekker beisie E23
liep F170e
liepie F170e

LOKWOORDEN

lieverd E67c
lyssie E72
m'n beesje I140
menneke K183
miegə I70
miegte I70
miereske L204*
mieriske L152
mies L264
nan C104a
nannie C104a
noeke B99b
pieə G24
pieke G74a
poeriske L208, L244
potlam E9*, E35b, E58
schaopelam L64a

Kaart 9 Geit

béé
bette – betje – betteken
bik – bike – bikje – bikke
bok – bokje – bokkie
geit – heite
hai – haij
Hermen
hyp – hipe – hypet
jees
kekke – kekə – keke
kies – kiessien
kiesseman
kis
lam – lem – lemke
liem – liemke
liemes
méé
mek – mekje – mekke – mekjetje
– mekkie
met – metje – metteke
mie – mieke

Niet op kaart:

beestje L244c
beist E35
bisje L17
dè Q103
dominee F92
dommeneer F102a

schapendotje G234
schatje I140
sied lemmeke G221
sjoek G195b
soei B102
suk L83
taaiman B4
tîm L184
toete F32
tu tu tuut G234
vuleman G221
wolletje G234
woutar B90
wouter B126
wouterke B126
ziej G143
zuiglam E135

mien – miene – mieneke – min
– minneke
miete – miete mê – mietje
mikke
pietie
sek – seki
siek – sieke – siekie – siekje
– siekkien – siekske
siemke – siem
sik – ko sik kodan bé – sike
– sikje – sikjes – sikk'n
– sikke – sikken – sikkie
– sikkien – siksen – siksie
– sikske – siksken – zik
sikkeman – sikkemenniken
suuk – suke – zuuk
tei
tieke
tik – tikketikketik – tikkie
zege – sege – segge

ge.tson I168
geerm L244
hekke B85b
heojé B102
hortsiek E85
kees I35b

lieze I167a
 metting E36
 muukske Q117a
 nieke I78
 niekske L267
 nik G231
 schöpke L93

Kaart 10 Geitelam

bée
bette – beite – beitje – beitte
 – bète – betje – betteken
bik – bikje – bikke
bok – bokje – bokkie
geit
girm – girmke
haai – hai – haij
harm – hermen
hyp – iepe
jees – jeesje
kekke – keke – kekje – kekske
kies – kiesje – kiessien
kiesseman
kis – kis'n – kissie
lam
lep – laeph – laeppien – leppien
liem – liemke
liemes – liemeske
mée
mek – mèk – mekje – mekke
 – mekjetje – mekkie – mèkske
met – mét – mètje – metje – metteke
mie – miegə – mieke – mieken

Niet op kaart:

beesje I140
 beest B45
 beestje B45
 beisie E35
 bisje L17
 dommeneer F102a
 geitəlaam L215a, L269a
 geitelemke L160, L215a
 geitlammers F100
 gitteke Q119
 heite
 heitje I55
 jənk:kə A6
 jong bokje C26a

seebok sókke C157
 siep F170e
 sikkebok E121
 tsieksje Q222
 tsiksja Q222
 woetje I78
 – miekje
miet – miete – mietje
mikke – mikketje – mikkie
 – mikkien
min – mien – miene – mieneke
 – minneke
piete – pietie
seegje – seeglam – zeegje
sek – sək – sekje – sekkie
siek – sieke – siekertje – siekie
 – siekien – siekje – siekkien
 – siekske
siemke
sik – jonge sik – kleine sik
 – sikje – sikjen – sikke
 – sikken – sikketje – sikkie
 – sikkien – sikse – siksie
 – siksien – sikske – siktje
 – zikske – ziksken
sikkeman
suuk – suke – sukske – suukske
tei – tij
tieke – tiekien
tik – tikke – tikketik – tikkie

jou G222
 keesje I35b
 laiverd C114a
 lemke L215a
 leutje C77*, C79b
 liep F170e
 liəpie F170e
 lieverd E67c
 lytse gait B94
 menneke K183
 metting E36
 miegtə I70
 miereske L204*
 nuukske Q117a

LOKWOORDEN

ooi E43
 schiekje I42
 sikkebok E72
 sikkebokje I45
 sikkenlam G209

Kaart 11 Konijn

corre – correken – kərəkən
hans – hanske
hens – hēns – henske
hoens – hoenske
kees – keesje
kies – kiesje
konijn
kootje
kuus
mieke – miekie – mikkie
mien – miene – mienegien – mine
 – minəkə
miens – miensje – mientsje
 – myntsje
nien – ni-ni-ni-ni – niene
 – nienge – nienie – nienj
 – nienje – nienke – nientje
 – nientsje – nijn – nin – nine
 – nini – nyn – nyne – nyny
piet – piete – pietie – pietje
poetje
preu – preuj – preujk'n – preujke
 – preuke – pru'j – pruij
 – prujke – prujkən
proei
proeiman

Niet op kaart:

has K104a
 hassjie K104a
 jonge I57
 jongen K39
 kiene I42
 kiene kiene I24
 kientje C112
 knietjes I84a
 knitie F107
 koes E32a
 manneken K173
 miesie C189
 mooidair C131a

siklämmeken G143*
 tsieksjə Q222
 tsiksjə Q222
 witje E69, L332

pru – pruuiken – pruijke
 – pruuleke
rob – robbeke – robbie
tij
troei – troe:kə – troeike
 – troejke – troek – troeke
trouke
trui – tru'j – truichien
 – truigie – truigien
 – truigies – truike – truiken
 – truj
truman – truuman – truuman
truu – tru – trü – truchien
 – trugien – trüken – truugie
 – truugien – truui – truuj
 – truujgien – truujke
 – truujken – truu'tje
 – truu'tjen
truuk – truke – truki – trukie
 – trükke – trukke – truujk'n
 – truuk'ken – truuk'n
 – truuke – truukien – truukie
 – truukkien – truukske
 – tryki
truus – trusie – truusje – trüze

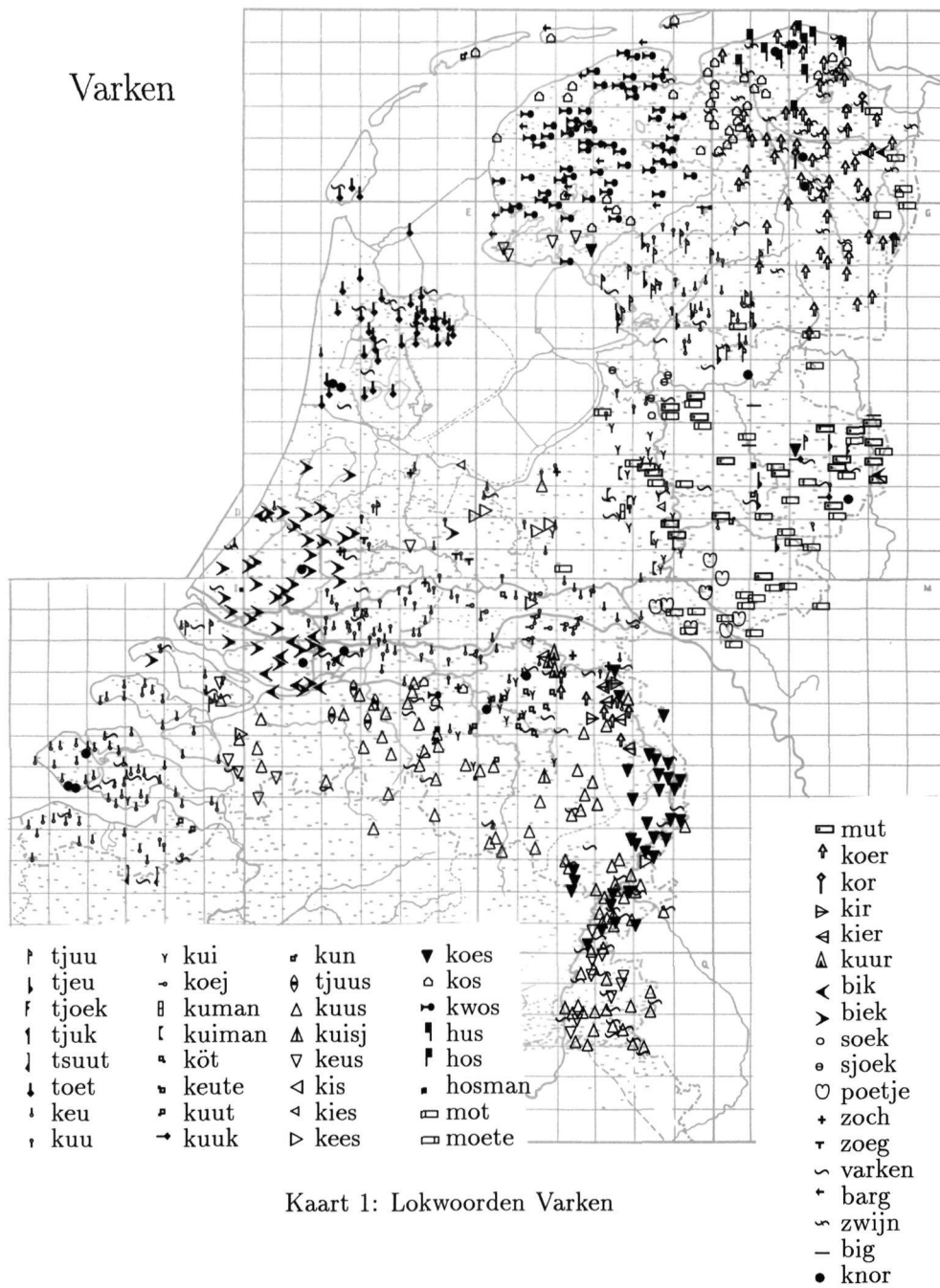
piele G113a
 pieleske L183*
 tieke tieke tiek F102a
 toek L103
 troeleke L262
 trua G203
 truaken G203
 trude F48
 truis E75
 tuk D1
 tukkie D1
 wiele L186*

Kaarten

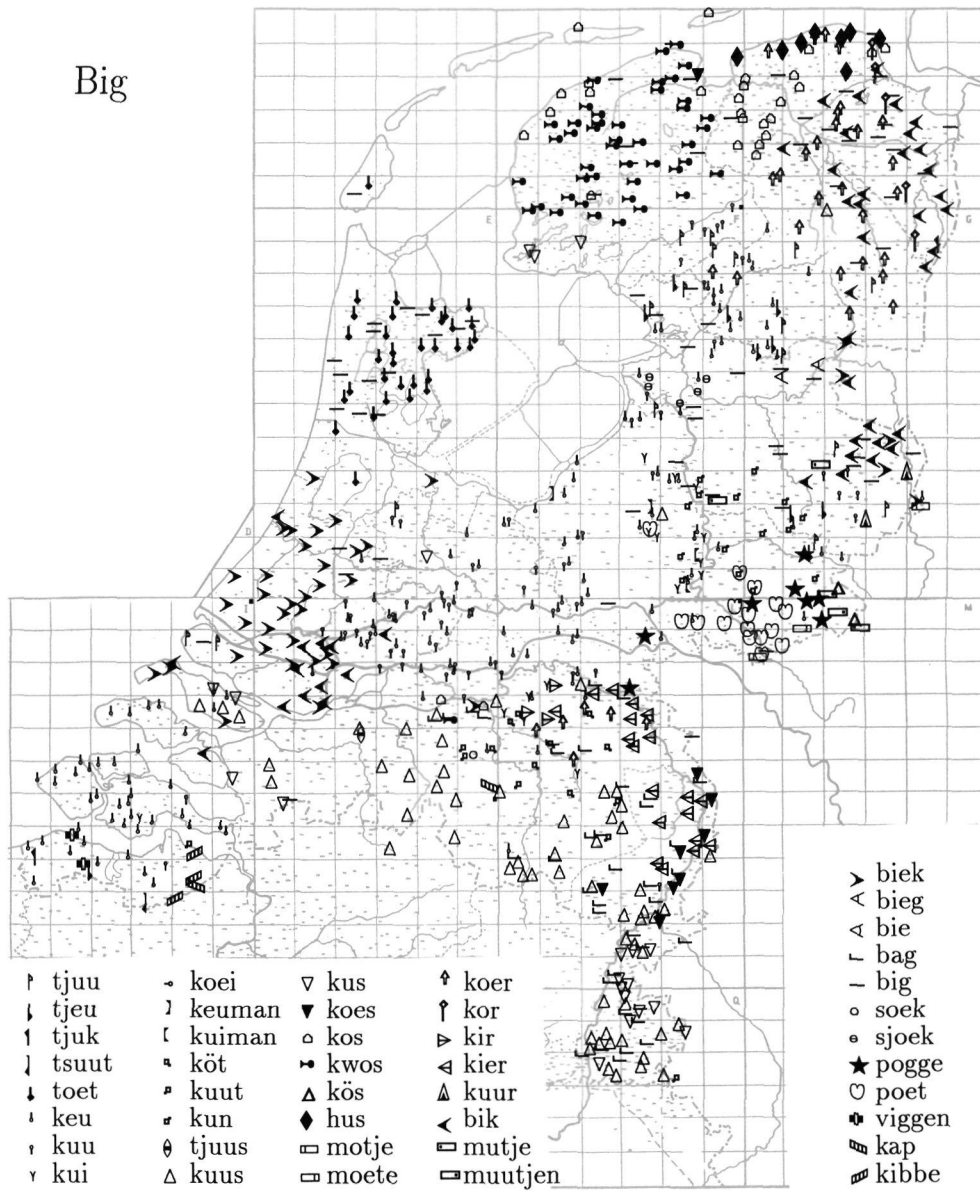

Varken

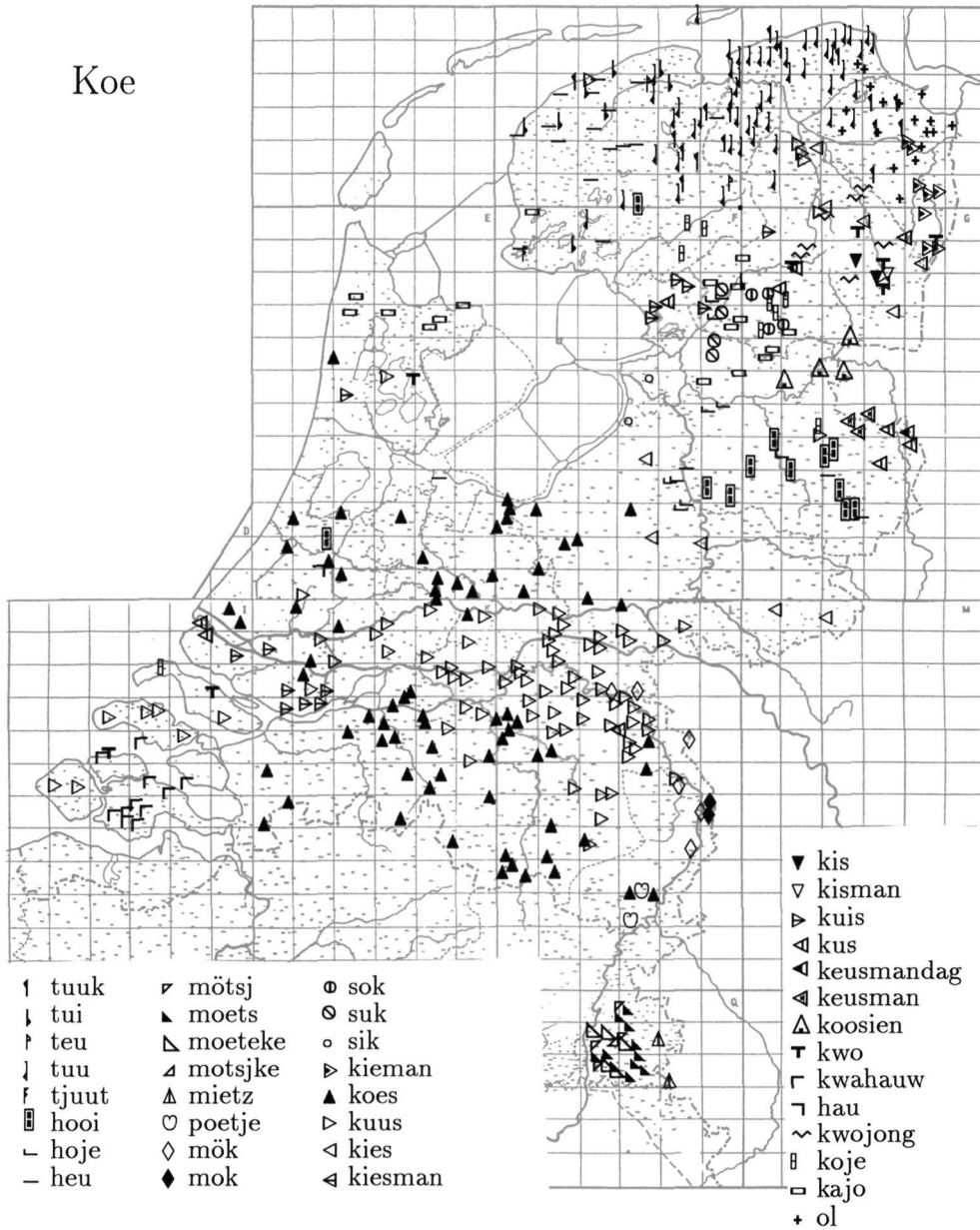
Kaart 1: Lokwoorden Varken

Big

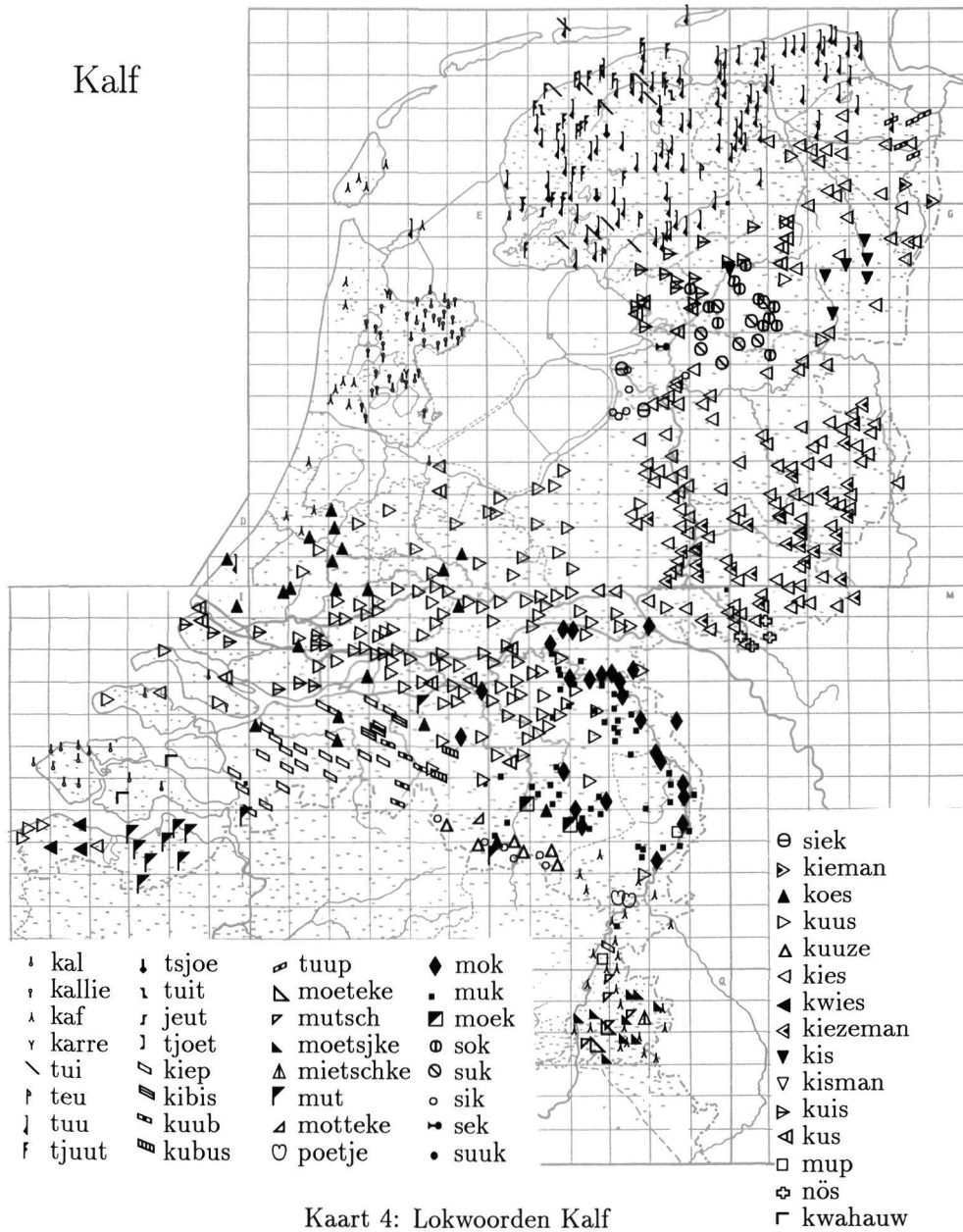
Kaart 2: Lokwoorden Big

Koe

Kaart 3: Lokwoorden Koe

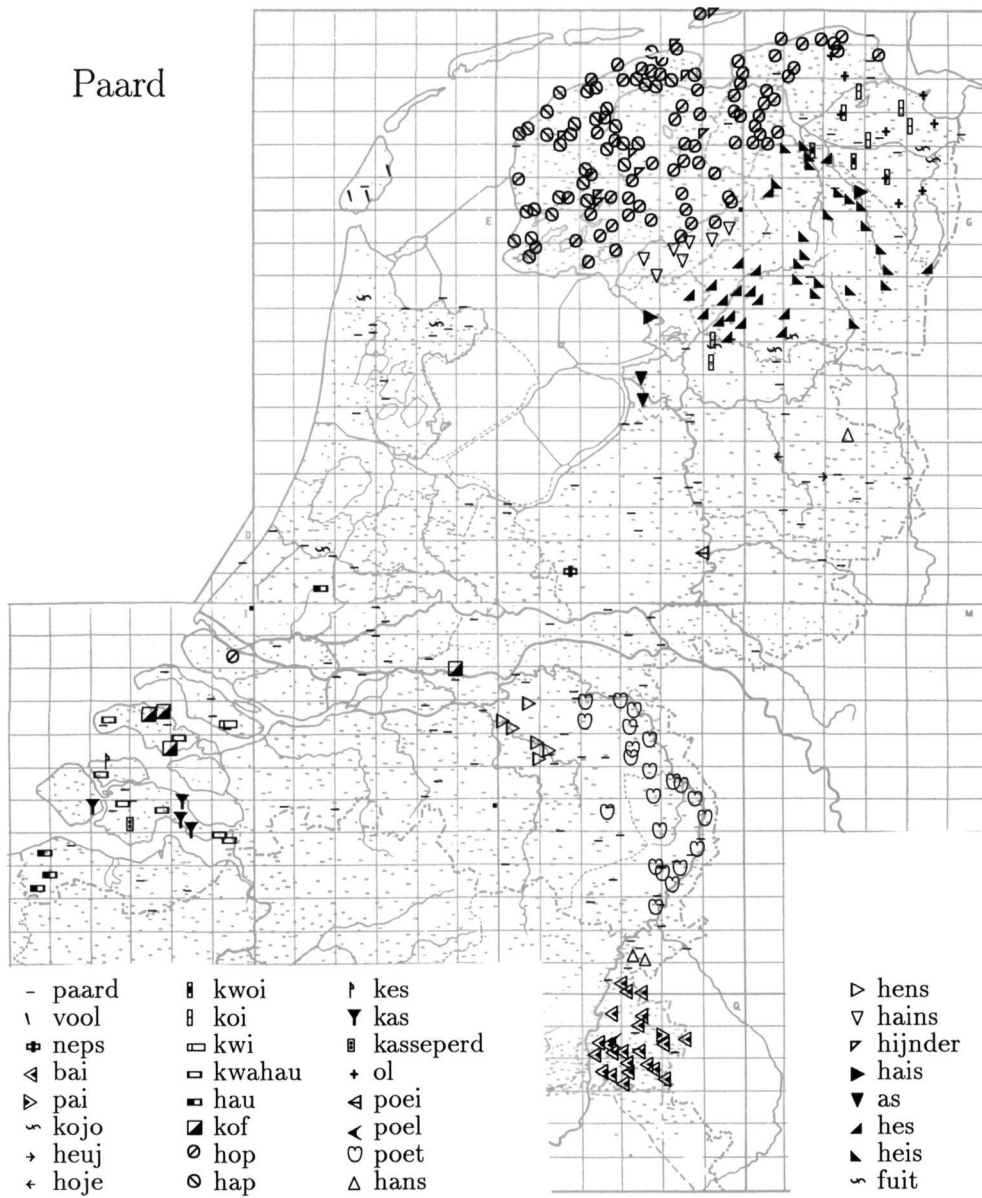
Kalf

Kaart 4: Lokwoorden Kalf

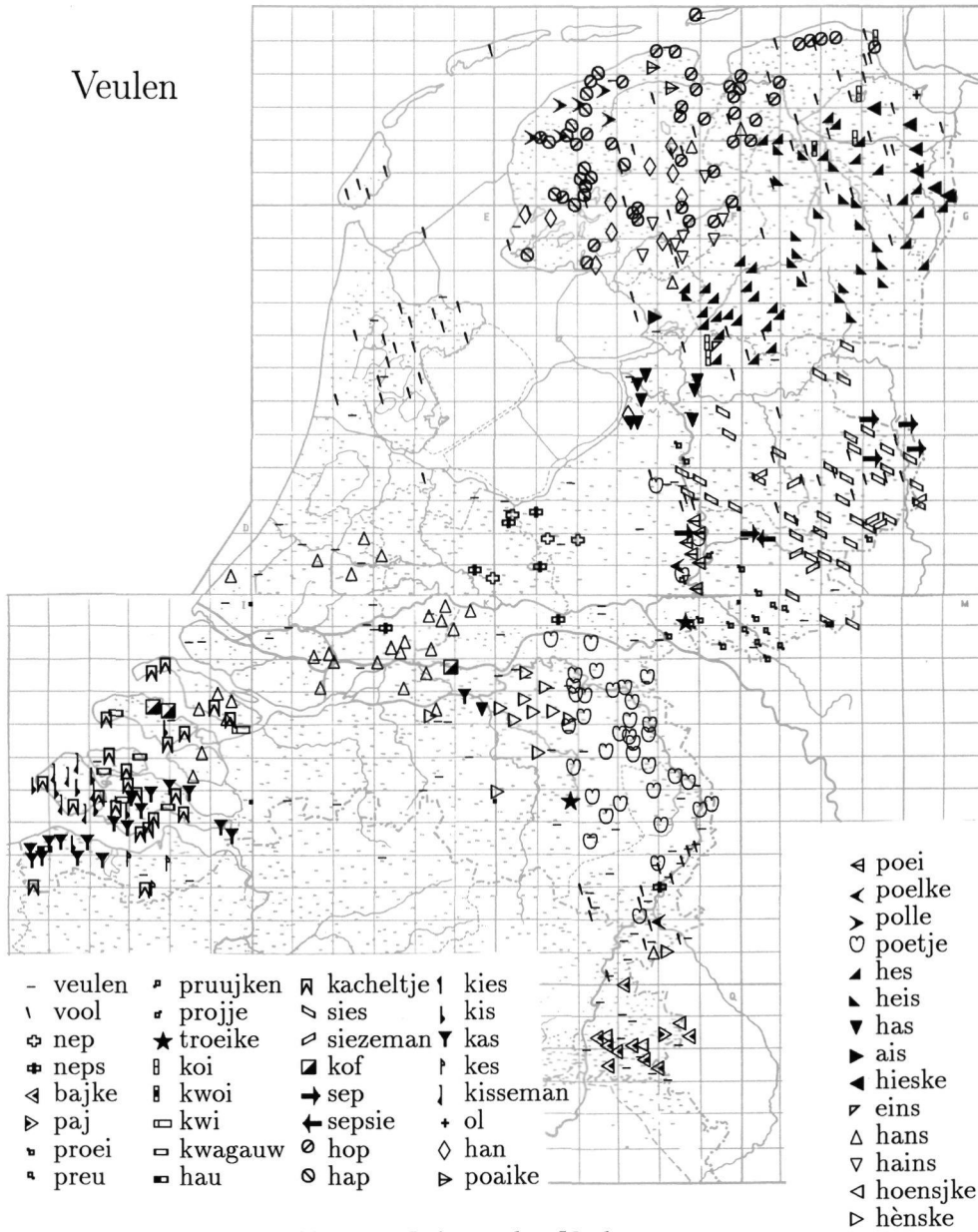
LOKWOORDEN

Paard

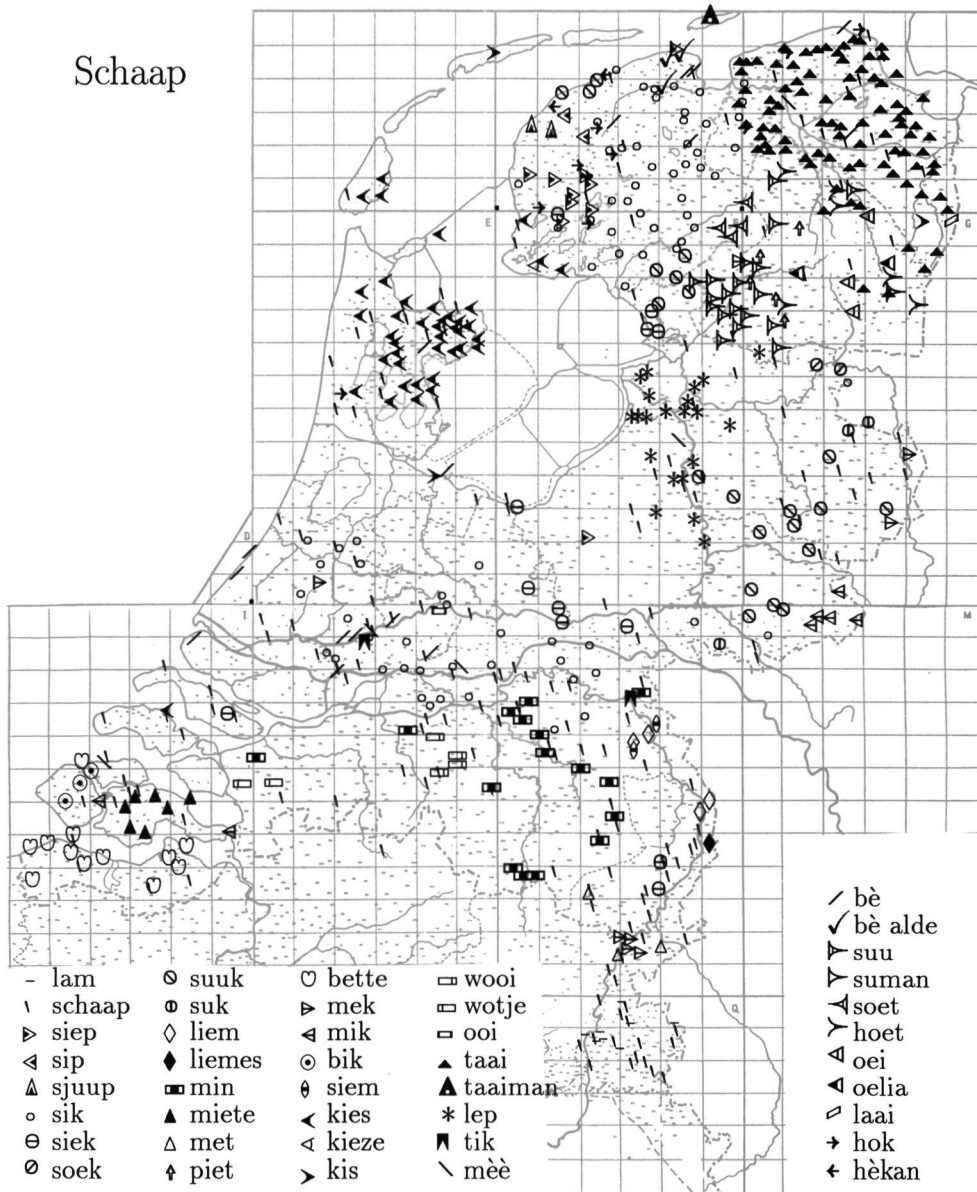
Kaart 5: Lokwoorden Paard

Veulen

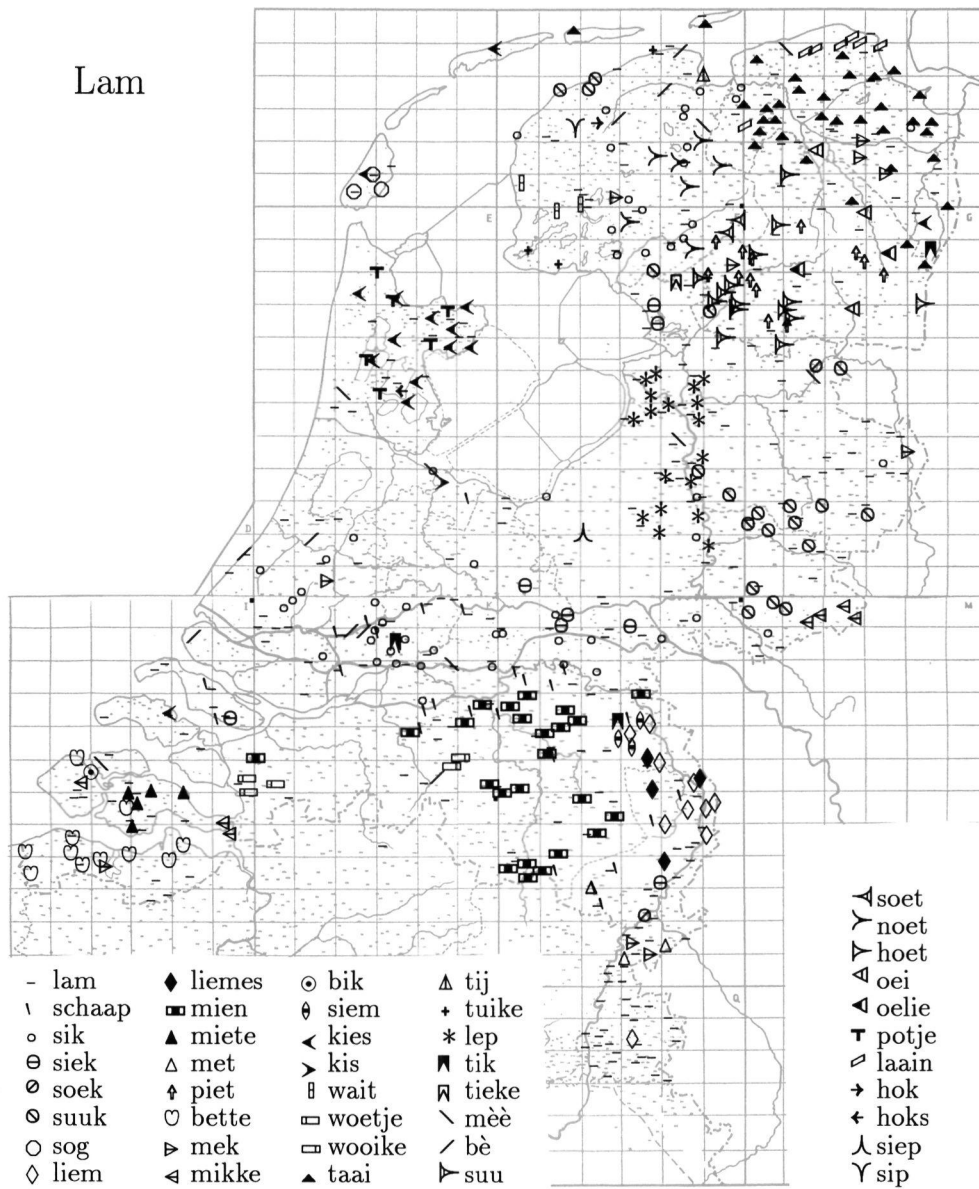
Kaart 6: Lokwoorden Veulen

Schaap

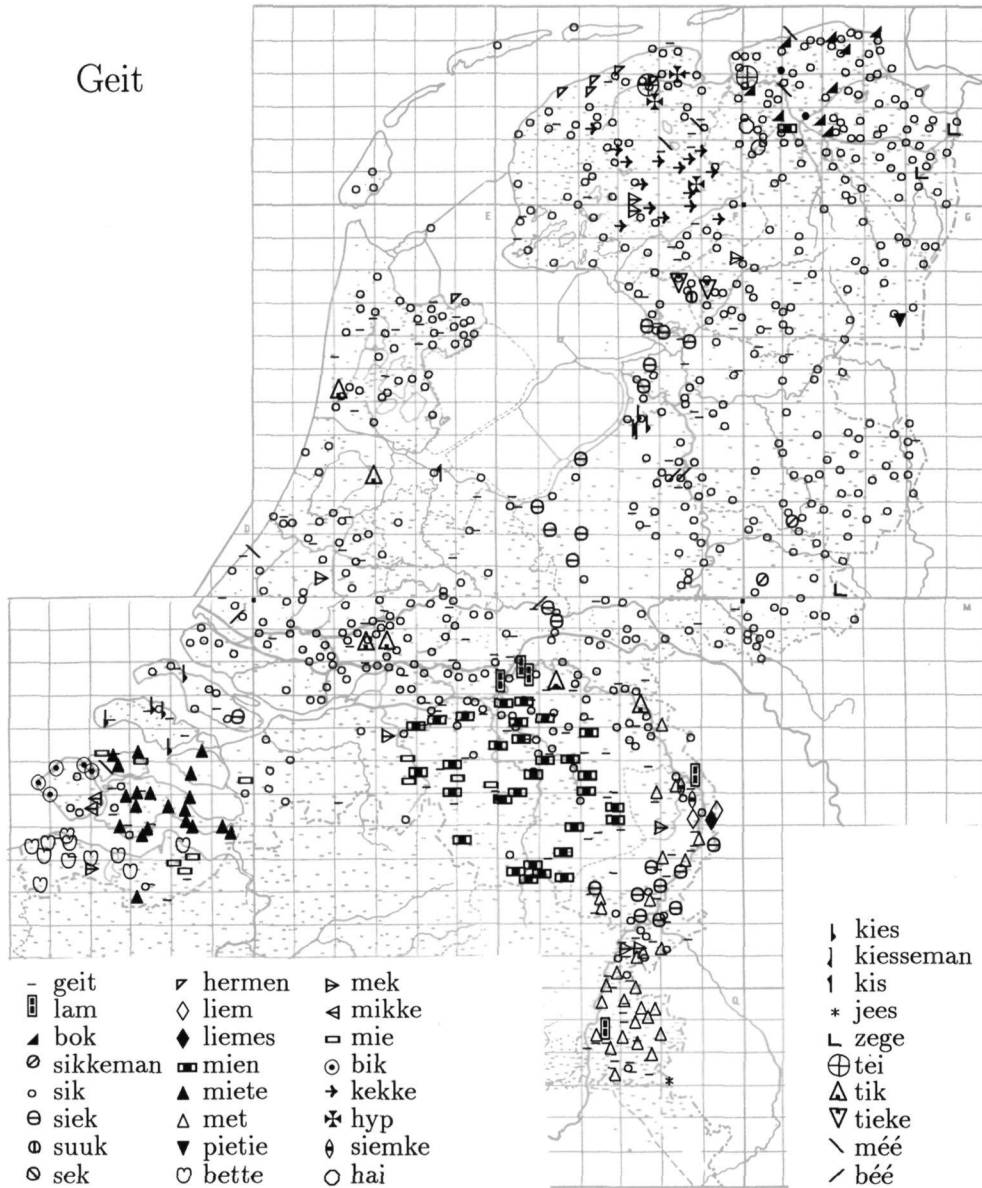
Kaart 7: Lokwoorden Schaap

Lam

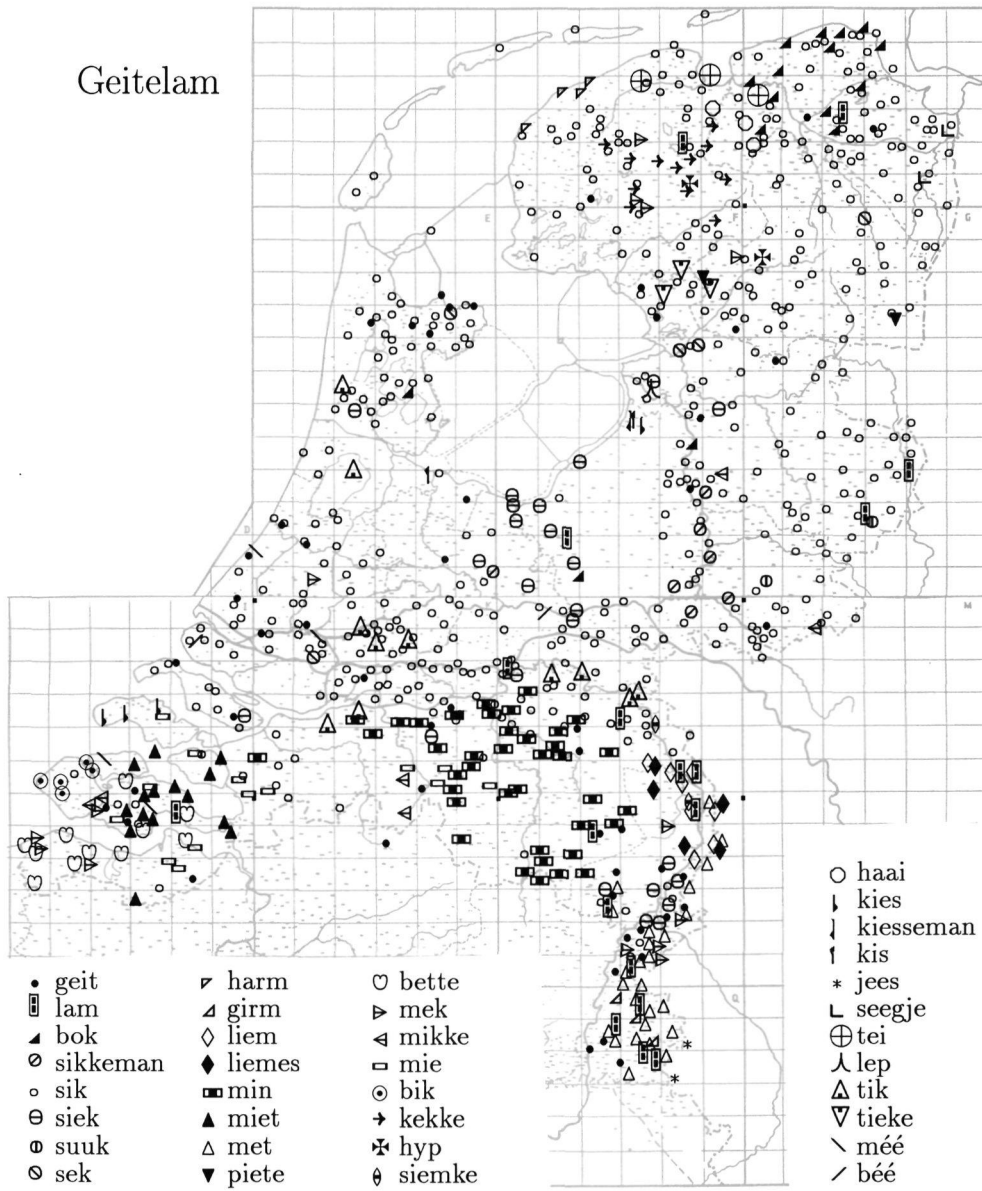
Kaart 8: Lokwoorden Lam

Geit

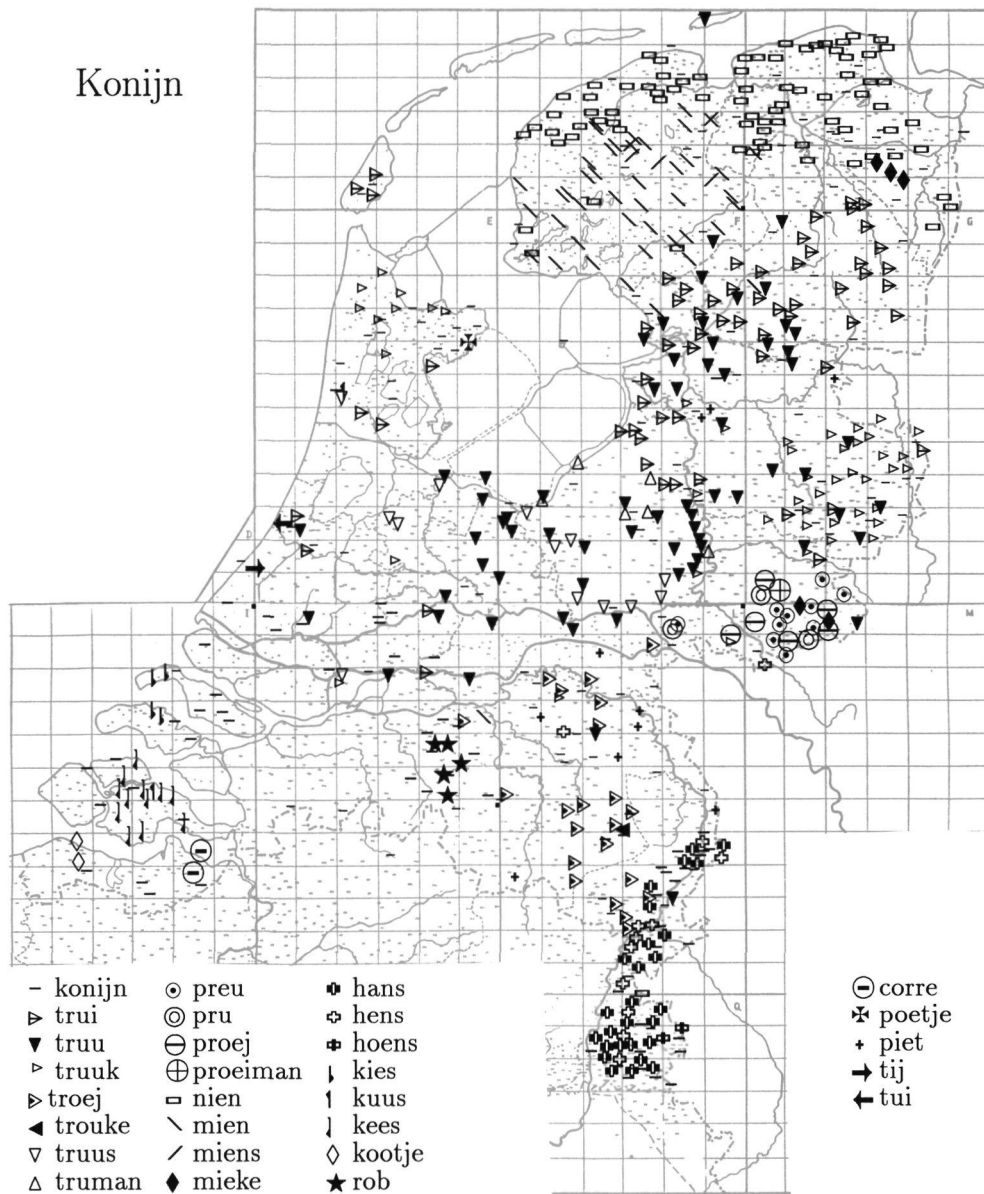
Kaart 9: Lokwoorden Geit

Geitelam

Kaart 10: Lokwoorden Geitelam

Konijn

Kaart 11: Lokwoorden Konijn

Commentaar bij de kaarten

Zoals het op de ingevulde vragenlijsten aangetroffen materiaal ons genoopt heeft om het onderscheid roepnamen – vleinamen over het hoofd te zien, zo dwingen de getekende kaarten van volwassen dier tegenover jong dier ons ertoe de besprekingen per diersoort te bundelen. Zowel de overeenkomsten als de verschillen kunnen slechts op die manier de aandacht krijgen die ze verdienen.

In deze paragraaf willen we nu vooreerst inleidende commentaren geven. We dalen nog niet af in etymologische kwesties. We zullen slechts de interpretatie geven die mogelijk is op grond van de informatie die de kaartbeelden in hun isolement (maar als tweetal) bevatten. In een later hoofdstuk, nadat we ons ook hebben begeven in enkele woordstudies, zullen we ook conclusies trekken op een algemener niveau, het niveau van dit lokwoordenonderzoek als geheel.

Varken en Big

De kaarten voor varken en big zijn beide gelijkelijk voor een groot deel gevuld met een aantal scherp afgetekende verspreidingsgebieden van onderling zeer verschillende lokwoorden: *kwos* in Friesland, *koer* in Groningen en Drente, *kos* op de grens van Friesland en Groningen, *toet* in Noord-Holland (ook bij Boekenoogen 1897), *bik*, *biek* in Zuid-Holland. Minder scherp bepaald is het gebied met *hus* in het noorden van Groningen; enkele vertegenwoordigers van het type (in de vorm *hos*) vindt men ook in Twente. Onduidelijk begrensd zijn ook de gebieden van *koes* en *kuus* in Limburg en Brabant, om van de andere vertegenwoordigers van het type *k-s* nog te zwijgen. Het gebied met *koer* – *kier*, in het noordoosten van Noord-Brabant, is op beide kaarten zwak, dat met *poetje*, in de Achterhoek, zwakker op de kaart 'Varken' dan op die van 'Big'. Waar *koes* 'varken' in Limburg verschijnt naast *kier* 'big' acht ik het eerste jonger dan het laatste.

Motte is kenmerkend voor het varken; het treedt overwegend alleen op in Gelderland en Overijssel. Typisch voor de big zijn *pogge*, *viggen*, *kibbe*. Over blijft dan het grote gebied met *keu* en verwanten: het omvat Zeeland en zet zich in allerlei vormen – waaronder ook *tjeu*, *tjuu* en *tuu*, daarover later – voort via Brabant, Utrecht en Gelderland tot in de kop van Overijssel en het zuiden van Drente. *Keu* heeft, blijkens de documentatie in het MNW i.v. *code*, de oorspronkelijke betekenis van 'varken', het diminutief *codekijn* natuurlijk die van 'big'.

Dat op de kaart 'Jonge varkens' (Taalatlas 2, 1) de woorden *toet*, *kwos*, *kos*, *hus*, *koer* en *kor* volkomen ontbreken in gebieden waar ze als lokwoord volop optreden, betekent, dat een typisch gebruik als lokwoord door de gebruikers

scherp wordt onderscheiden van een gebruik in beide functies, zoals bij *keu*. Dat de categorieën lokwoord en appellatief anderzijds toch ook dicht bij elkaar liggen, en inderdaad slechts in taalgebruik verschillen, bewijst duidelijk *keu*, maar ook *bik*, *biek*, *pogge*, *kibbe* en *viggen*. Wat de vergelijking van de kaarten bovendien nog leert is, dat in het nederlandse deel van ons taalgebied het cultuurtaalwoord *big* het lokwoord op grote schaal uit appellatief gebruik verdreven heeft, terwijl dat in België niet of nauwelijks het geval is. *Big* wint in het westen en noorden van ons land, het verliest van *keu* in het gebied met dat lokwoord. In België speelt het nauwelijks een rol.¹⁴

Vergelijkingsmateriaal naast de lokwoordkaarten vindt men ook op de kaart 'Ferkel' (DWA 7, kaart 4). Tegen de nederlandse grens zien we voortzettingen van *pogge*, *kuurken*, *küken*, *korreken*. Ook *kibbe*, welk type bij ons alleen in Zeeuws-Vlaanderen gevonden wordt, komt in Duitsland voor.

Wat de interpretatie van de kaartbeelden aangaat stel ik vast dat er een frappant verschil in structuur is tussen het zuidoostelijk en het noordwestelijk deel ervan. Het valt op dat in het noorden en westen sterk gefixeerde en scherp gemarkeerde territoria te zien zijn, terwijl het zuidoostelijke beeld bijna chaotisch is. Het lijkt alsof oude structuren er verstoord zijn. Als dat zo is, zouden de lokwoorden *koes* en *kuus*, het laatste de palatalisering van het eerste, wel eens representatief kunnen zijn voor jongere bewegingen. De typen *koer* en *kier* in die regio zijn dan de relicten. Het friese *kwos* lijkt een vernieuwing binnen het *kos*-gebied, wellicht veroorzaakt door de opkomst van de stijgende diftong aldaar in de 18e eeuw (Weijnen 1966, 230). Dit type strekte zich vroeger waarschijnlijk veel verder naar het oosten toe uit, getuige het voorkomen in het uiterste zuidoosten van de provincie Groningen. Maar op de kaart 'Ferkel' (DWA 7, 4) zoekt men het vergeefs. Ik trek uit de schrompeling van het *kos*-gebied niet de conclusie dat *koer* jonger zou zijn en *kos* heeft verdrongen. De situatie aan geheel onze oostgrens is zeer gecompliceerd. Uitspraken over historische bewegingen op de kaart zijn daar dientengevolge nauwelijks mogelijk. Het enige wat argumenteerbaar lijkt is de expansie van *keu*. Daarop komen we terug in de paragraaf **Etymologisch**.

Buiten het kaartbeeld 'Varken' bleven, behalve de woorden opgesomd in de betreffende afzonderlijke paragraaf, de opgaven van het type *beest* en *knor*, een eventuele eigennaam waarmee men het varken roept (zoals *Kees* in F124a), en het type *varken* voor zover aangetroffen onder de vleinamen. Bij de lijst van weggelaten woorden, die men elders aantreft, merk ik nog het volgende op. *Guos* en *guoske* hadden bij het type *kwos* gerekend kunnen worden. *Jierejie* kan beschouwd worden als een gepalataliseerde variant van *kier*. *Kjo*, *kjoggien* en *kjiggien* horen wel tot het etymologische type *keu*. *Kuup* (I4) zal men in verband moeten zien met *tuup* en *kiep* voor 'kalf'. *Pôg* en *pöggessen* hadden bij het type

pogge in kaart gebracht moeten worden. *Tjeuteman* hoort tot de groep *keu*.

Buiten de kaart 'Big' bleven de typen *varken*, *beest*, *barg* en *zwijn*; verder ook het type *big*, indien aangetroffen onder de vleinamen. Bij enkele woorden uit de lijst van weglatingen elders past de opmerking, gegeven bij een overeenkomstig woord voor 'varken'.

Koe en Kalf

Geen tweetal kaarten met lokwoorden voor het volwassen en voor het jonge dier verschillen zo grondig van elkaar als die voor 'koe' en 'kalf'. Laten we eerst naar de lokwoorden voor het kalf kijken. Midden op de kaart ligt een groot *kuus*-gebied, in het zuidhollandse op onduidelijke wijze overgaand in *kuis* en *kus*. Het is in het oosten door een strook zonder gegevens – de hoge Veluwe – gescheiden van een uitgestrekt gebied met *kies* en *kiezeman*, met alleen rond 's-Heerenberg een paar opgaven van het type *nös* als onderbreking. Het gebied reikt tot Groningen en Winschoten. Friesland en Groningen zijn, met uitzondering van een klein hoekje tegen de Dollard, massief gevuld met het type *tuu* – *tui*, een lokwoord dat, althans in de eerste vorm, ook onze aandacht vroeg bij de bespreking van de kaarten 'Varken' en 'Big'. (*Tuuke* en *tuu* 'kalf' komen ook voor op Wieringen E3* en in de omgeving van Den Haag D4.) Tussen dit gebied en het vorige (*kies*) ligt een vlek met *kuis* en *kus* – hetzelfde als op Voorne-Putten – en eentje met *suk* – *sok* – *sek*. Een vergescheiden paar zoals *kuis* – *kus* (enerzijds Steenwijk, anderzijds Voorne) vormt ook *tuup* tegen de Dollard en *kiep* – *kuub* in West-Brabant. Maar voor deze laatste koppeling hebben we natuurlijk onze palataliseringstheorie nodig. Dan is er een groot *muk*–*mok*-gebied in het oosten van Brabant, een kleiner met *mut* in het oosten van Zeeuws-Vlaanderen, en een gebied met overwegend *moetsjke* e.d. in Zuid-Limburg. De hollandse kuststrook en Texel heeft nog *kaf* (dat komt ook in Zuid-Limburg voor) en overig Noord-Holland *kallie* e.d., maar dat zijn allemaal vormen van *kalf*, minder interessant bij onze etymologische oogmerken. Daarmee zijn de min of meer duidelijke patronen aangegeven. Zeker een kaart met structuur, maar niet eenvoudig te interpreteren, omdat de vormen van het type *k-s* er zulk een belangrijke rol in spelen. Daarop wil ik niet terugkomen na mijn vroegere behandeling, domweg omdat ik er geen betere raad mee weet.

De kaart 'Koe' heeft een aantal kenmerken waaruit geconcludeerd kan worden dat hij een herstructurering vertoont van de kaart 'Kalf'. Het duidelijkst zijn de overeenkomsten in het uiterste noorden met het verspreidingsgebieden van *tuu* en *tui*, en in het uiterste zuiden met dat van *moetsjke* en *moets*. Bekijken we de verhoudingen in Noord-Brabant nauwkeurig dan valt op dat de grens tussen *kuus* en *kiep* 'kalf' en die tussen *kuus* en *koes* 'koe' ongeveer samenvallen. Verder zijn op de kaart 'Koe' andere sporadische resten te zien van de structuren van de

kaart 'Kalf'. Het grote oostelijke *kies*-gebied van 'Kalf' vertoont er nog zwakjes zijn zuidwestelijke grens. *Kuis*-resten verschijnen in dezelfde omgevingen als bij 'Kalf', nl. in Drente en Zuid-Holland en ook *mok* vertoont zo'n parallel. *Kuus* is op beide kaarten in Zeeland te vinden.

De rest van het kaartbeeld 'Koe' laat zich moeilijk karakteriseren. We krijgen het beeld van een afbraakproces. De lokwoorden van vroeger zijn goeddeels verdwenen en opgevolgd door neutrale roep- en jaagwoorden. Als zodanig immers moeten *hooi*, *koje*, *kwo*, *kwahauw* en *kwjong* wel beschouwd worden. Een vragenlijstinvuller voor B18 *heu* schrijft: *men roept een koe niet maar jaagt ze*. Door een groot aantal 'verbasteringen' in allerlei vorm, *kom gauw*, *kom jongens* en alles wat daarop teruggaat, die in ons woordenapparaat maar ten dele naar de spelling nauwkeurig worden verantwoord, is meer dan bij de andere huisdieren de grens van de talige ruis bereikt. Natuurlijk roepen de mensen de beesten en een vraag naar dat roepen levert dus antwoorden op, maar het taalgebruik mist op grote schaal beoordeeld alle structuur. Het verdwijnen van de lokwoorden en de opkomst van eigennamen voor de dieren symboliseren de verandering in hun sociale rol: hun emotionele betekenis wijkt voor hun zakelijk belang. We zullen het verschijnsel ook signaleren bij de kaart 'Paard'.

Deze recente ontwikkelingen verklaren niet alle verschillen tussen de kaarten 'Koe' en 'Kalf'. Ook de laatste kaart zelf vertoont al een herstructurering van een nog weer oudere fase. Ik leid dat af uit het feit dat *kuus* gesitueerd is tussen de relicten *kiep* en *mok*, zodat we ook hier aan een vernieuwing moeten denken. Wanneer we ook de beide verwanten *kiep* en *kuub* als verre randrelicten interpreteren, zou ook *kies* als een vernieuwing beschouwd moeten worden.

Buiten de kaart 'Koe' bleven de typen *beest* en *koe*. Het laatste woord hebben we geheel en al buiten het onderzoek gelaten. Er is zelfs geen telling van gemaakt, wat met *paard* wel gebeurd is. Lange tijd is overwogen de woorden, die misschien overeenkomen met het algemeen gangbare appellatief voor het vrouwelijk rund, op een of andere wijze te verwerken voor de oogmerken van onze studie. Het zijn echter door elkaar wel en niet gediminueerde vormen waardoor het materiaal zo goed als onbruikbaar is voor vergelijking met de woorden zoals we die kennen van de Taalatlas (2, 11 en 3, 4). Zo valt niet te beoordelen of een eventueel lokwoord *koe*, *koetje* bijzondere eigenschappen heeft vergeleken met het appellatief *koe*. Ook een bijzondere geografische structuur in het voorkomen van het woord *koe* als lokwoord werd niet zichtbaar. Zo valt het woord af en laat ik na het in deze studie op te nemen. Ik volsta met de volgende kwantitatieve feiten. In de lijst van woordvormen, die tot de telling van de abundanties van elke woordvorm afzonderlijk ook de appellatieven voor 'koe' heeft bevat, betrof het een aantal van ongeveer 70 stuks, welke op de kaart die van die appellatieven in ontwerp getekend is, verspreid over het hele land, 355 symbolen opleverde.

Opgemerkt moet wel worden dat het vaak uitgesproken moeilijk te beoordelen is of we inderdaad te maken hebben met dialectische vormen van het woord *coe*. De lijst van woorden die buiten het kaartbeeld bleven laat een aantal vormen zien waaromtrent men geneigd is te aarzelen. Mogelijk blijft ook dat er woorden ten onrechte als vormen van *coe* terzijde zijn gelegd.

In de lijst met niet op de kaart opgenomen (andere) lokwoorden voor de koe wijs ik nog op *tiu*, *toeke* en *tukeman*; deze figureren ook bij de kaart 'Kalf'. Ze behoren tot het type *tui* – *tuu* van de kaart.

Buiten de kaart 'Kalf' bleven de opgaven van het type *kalf*, van het friese *keal* en ook die van het type *beest*. Het type *kalle* en *kal*, dat etymologisch identiek is met *kalf*, werd wel op de kaart verantwoord. Hetzelfde geldt voor vormen van het type *kaf*, d.w.z. een vorm van *kalf* zonder *-l-*, maar daarvan werd de dialectische variatie verwaarloosd. Ook woorden die beschouwd moeten worden als *coe* of *koetje* of een dialectische vorm daarvan werden niet opgenomen. Ze behoren mede tot de appellatieven voor vrouwelijk rund die buiten het onderzoek werden gelaten. In de lijst van weggelaten woorden zijn aanwijzenswaardig: *kos* en *kuut*, vanwege hun voorkomen bij 'Varken', en *siesken* als ook naam voor 'veulen'.

Paard en Veulen

Bij de kaarten 'Paard' en 'Veulen' is de reden voor een gezamenlijke bespreking nu eens vooral het verschil, hoewel er natuurlijk ook punten van overeenkomst zijn. De kaart 'Paard' geeft een afbraakbeeld: in grote gebieden is een typisch lokwoord verdwenen. Dit hoeft niet te duiden op verlies van sociale betekenis voor het dier. Het kan integendeel juist wijzen op een hogere sociale positie, indien het inhoudt dat men meer gebruik maakt van een eigenaam. Dat het niettemin om afbraak gaat valt af te leiden uit de patronen van het type *hans* – *hais* op beide kaarten. De kaart 'Paard' laat een betrekkelijk stevig gebied van dit type zien in Drente en naaste omgeving en verder zwakke resten in de omgeving van 's-Hertogenbosch (*hens*) en Maaseik (*hains*). Op de kaart 'Veulen' vinden we een groot zuidwestelijk gebied met het type vanaf Den Bosch tot Gouda, Hoek van Holland en Overflakkee. Behalve bij Den Bosch en Maaseik, zoals bij 'Paard', vinden we *hoensjke* in Zuid-Limburg. Het grote lege middengebied wordt op de kaart 'Veulen' bezet met een aantal typen die bij 'Paard' geheel ontbreken, te weten *proei* in de Achterhoek, *nep* en *neps* in de provincie Utrecht en het sterke gebied met *sies* in grote delen van oostelijk Overijssel. *Sep* en *sepsie* lijken wel mengvormen van de laatste twee. Ze treden enkele keren op in het overgangsg gebied tussen die beide typen. Men zie de plaatsen van voorkomen in de grote lokwoordenlijst beneden.

Van de typen die beide kaarten gemeen hebben is *poet* en *poetje* (per vergissing niet met hetzelfde symbool op beide kaarten ingetekend) het meest markante. Ik

reken er ook *poei* toe. Het geïsoleerde *poel* 'paard' in Zuid-Limburg zal wel van andere herkomst zijn. We zien dat *poei* op de kaart 'Paard' in vergelijking met 'Veulen' in het lege midden bijna tenonder is gegaan; er rest slechts één enkele opgave. In dit licht bezien zal zelfs het patroon bij 'Veulen' als een relictgebied beoordeeld moeten worden.

Zoals de verspreiding van *poei* en *poetje* lijkt ook die van *proei* een restgebied. Sporadisch komt het woord, behalve in de Achterhoek, alwaar het massief aanwezig is, ook enkele malen voor rond Deventer en verder ook eenmaal in Haaksbergen in Twente. Bezien we de resten van *poei* en *poetje* en constateren we dat *sieske* zich in zuidelijke richting ten koste van *proei* heeft uitgebreid, dan ligt de veronderstelling voor de hand dat er vanuit Twente ontwikkelingen zijn geweest die mogelijk een oude verbinding tussen het noordoostelijke *hes* e.d. en het brabant-hollandse *hans* en *henske* hebben verbroken. Er past enige terughouding bij deze uitspraak en wel om twee redenen: bewegingen vanuit Twente naar het westen toe zijn controversieel en het gebiedje met *neps* in het utrechtse lijkt een relict, zodat het vanouds de beide *hes-hans*-gebieden verdeelt.

Als we uitgaan van de gedachte dat de kaart 'Paard' in grote lijnen gelijk is aan de 'Veulen'-kaart met een weggeslagen midden, moeten we ook stellen dat het type *hap* – *hop* in het uiterste noorden een nieuwvorming is: het staat op de kaart 'Paard' veel sterker dan op die van 'Veulen'. Het is niet moeilijk te bedenken ten koste waarvan die uitbreiding zou zijn gebeurd: de sporadische vormen *hijnder* e.d. in Friesland, die ik tot één type reken samen met *hans* e.d. – daarop komen we terug bij de woordstudies – laten duidelijk zien dat dat de verliezer is. In dat verband blijken ook *polle* en *poaike*, aan de friese noordkust op de kaart 'Veulen', ondergaande lokwoorden te zijn; die komen immers bij 'Paard' ook niet (meer) voor. Het type *hans* (in dit verband eerder *hes* en *hieske*) heeft ook verloren in het oosten van Groningen. Het is daar opgevolgd door de minder beduidende vormen (woordhistorisch gesproken) *koi* en *ol*.

Ook het gebied *baike* in Zuid-Limburg verschijnt op beide kaarten. Ik wil het verre friese *poaike* ermee in verband brengen. Is dat terecht, dan is impliciet een hoge ouderdom voor het lokwoord gepostuleerd, immers alles wat de verwanten scheidt moet van jongere datum zijn. We spreken er nog over in de woordstudies.

In Zeeland is de situatie op de kaarten weinig overzichtelijk. *Kas* voor veulen is tamelijk algemeen. Ik neem aan dat het, mogelijk als verkorting, stamt uit het in de regio karakteristieke *kacheltje*, met zijn vermaarde herkomst uit lat. *capitale*. (Vgl. W. Pée 1960, alwaar: 'Ze zeggen ook altemets *kassel* voor *kachtel*.) *Kes* is, geografisch beoordeeld, duidelijk een variant van *kas*; het moet een palatalisering daarvan zijn. Dat er reden is om ook *kees* 'konijn' hiermee in verband te brengen kan pas beneden aan het einde van onze studie geargumenteed worden. Ook op de kaart 'Paard' komt *kas* voor. Over *kis* en *kof* is nauwelijks een uitspraak

mogelijk.

Dan is er het vreemde *kwi*, *kwoi* (tussen het *heis*-gebied en de groninger hoek met *koi* en *ol*), *hau*, *kwahau*, die allemaal wel ter plaatse ingeburgerde verkortingen zijn uit 'kom maar', 'kom maar gauw' e.d. Het type *kojo* moet zonder twijfel etymologisch verbonden worden met 'kom jongen'. In de grote leegte van de kaart 'Paard' duikt het op op een aantal ver uiteen gelegen plaatsen. Op de kaart 'Veulen' is het uiterst zeldzaam. Minder zeker is of de gebruikers van dit lokwoord zich van dat verband bewust zijn. Er is weinig anders mogelijk dan op grond van de aangetroffen vorm en de mate van 'verbastering' een gissing te doen. Als de gebruiker de etymologische betekenis nog ervaart zou het feitelijk niet meer om lokwoorden gaan. Vergelijk de opmerkingen over roepen en jagen die we maakten bij de kaart 'Koe' hierboven.

Buiten het kaartbeeld 'Paard' bleven namen als *bles*, *vos*, *zwarte*, *bruine* en andere die op de kleur betrekking hebben. Verder ook *knol*, *schimmel*, *merrie*, *pony*, *jongen*, *beest*, *hengst*, *kom jo* e.d. Niet opgenomen werd ook het type *paard* en *paardje* voor zover aangetroffen onder de vleinamen. Ook irrelevante aansprekingen als *mien ouwen* bleven achterwege. Informatie over dialectische variatie in het woord *paard* wordt vanwege het buitengewoon grote aantal verschillen en vanwege het gebrek aan relevantie voor ons onderwerp achterwege gelaten.

In de lijst van niet op kaart gebrachte woorden voor 'paard' komt voor *hippe*; het is een woord dat bij 'geit' thuishoort. *Hynke* zal gerekend moeten worden tot de groep waartoe ook *hijnder* behoort. *Sēp*, *sepken* en *preuj* zou men verwachten bij 'veulen'; het laatste woord komt in de Taalatlas (1, 5; 'Veulen') driemaal voor in de Achterhoek en fungeert dus ook als appellatief.

Buiten de kaart 'Veulen' bleven de opgaven van het type *veulen* voor zover aangetroffen onder de vleinamen. De tegenstelling *vool* – *vul* werd niet op de kaart verantwoord. Ook de dialectische variatie in de woorden van het type *veulen*, *vool*, *foal* etc. kreeg geen aandacht op de kaarten noch in de woordenlijsten. Alle opgaven van het type *paardje*, *beest* en *jongen*, alle namen die op een kleurnaam berusten en opgaven als *kom jong*, *kojo* en *kojong* enz. werden verwaarloosd. Uit de lijst van niet op kaart opgenomen woorden moet gewezen worden op *hettie*, dat herinnert aan het duitse *Hette* e.d. op de kaart 'Ziege' (DWA, 5, 14). *Hynke* hoort wel tot het type *hijnsder*. *Keu*, een veelgebruikt lokwoord voor big, is hier erg opvallend. *Poalleman* hoort tot het zeldzame type *polle* van de kaart. Zo ook hoort *poej-man* bij *poei*. Wij komen erop terug bij de woordstudies.

Schaap en Lam

De herhaling doet vermoeden dat het een klassiek item wordt: ook tussen de kaarten 'Schaap' en 'Lam' constateren we een wezenlijke overeenkomst, waarbij

LOKWOORDEN

de (oude?) structuren op de kaart voor het jonge dier duidelijker en markanter zijn dan op de kaart voor het volwassen dier. De meest in het oog springende punten van overeenkomst zijn de volgende: het groningse gebied met *taai*, het drents-friese met *oei*, *noei*, *oet*, *noet*, *soei*, *soet*, het oostgelderse *suuk*, het achterhoekse *mikke*, het noordlimburgs-brabantse *liem*, het meijerijse *mienieke*, het zeeuwsvlaamse *bette*, het zuidbevelandse *miete*, het gelders-overijsselse *lep*, het noordhollandse *kies* (ook bij Boekenooen 1897). Ook op beide kaarten zien we een algemeen landelijk *sik* optreden, een patroon dat bij de kaarten 'Geit' en 'Geitelam' nog sterker spreekt, maar dat hier dezelfde verklaring kan krijgen. Men zie de volgende paragraaf.

Merken we verder op dat er op de kaarten behalve *lam* en *schaap* slechts één woord verschijnt dat specifiek is voor één van beide, nl. *pot* voor 'lam' in Noord-Holland. Het woord hangt samen met *oppotten*, 'met de melkpot grootbrengen', de werkwijze die men volgt met moederloze lammeren (Boekenooen 1897, i.v. *potlam*).

De kaart 'Weibliches Lamm' (DWA 7, 2) biedt een aantal woorden die samenhangen met nederlandse lokwoorden. Behalve natuurlijk de typen *Lamm* en samenstellingen met verwanten van ons *ooi* (*au-*, *äu*, *eu*) ook *limm*, *limmes* en *limmi*, *Höken*, *Girm*, *Zick*, *Happ* (dat hoort bij ons bij het paard thuis), *Hippel* (ten onzent *hipe* 'geit'), *Kibbe* (vgl. *kiep* 'kalf'), *Sucke* en *Sipp*. Ook hier blijkt dat de woordstammen weinig voorkeur kennen voor appellatief of lokwoord. Häpke (1870, 300) citeert uit J. Grimm, *Geschichte der Deutschen Sprache* als namen voor de schapebok in Niedersachsen *Harm*, *Herm*, *Hermen*, *Hirm*. De woorden sluiten aan bij ons *germ* 'schaap' en *harm* 'geit'. Raakpunten tussen onze lokwoorden en de woorden van de kaart 'Mannelijk schaap' (Taalatlas 3,2) zijn er niet buiten het woord *weer*. Met de kaart 'Vrouwelijk schaap' (Taalatlas 3,3) is eigenlijk het enige raakpunt het woord *bette*.

Buiten het kaartbeeld bleven de vormen van het type *schaap* voor zover opgegeven onder de vleinamen en opgaven van het type *beest*. De dialectische variatie binnen de typen *schaap* en *lam* blijft ongedocumenteerd.

Geit en Geitelam

Tussen de kaarten voor geit en die voor geitelam bestaat zo gering verschil dat afzonderlijke bespreking wel onmogelijk lijkt.

De kaart geeft een beeld van afbraak en opbouw, hoewel de opbouw lijkt op die van een autosnelweg: in heel het land vestigt zich de populaire loknaam *sik*. In deze nieuwe verspreiding is het te identificeren met het woord voor een spitse kinbaard, dat overigens zelf teruggaat op een oude naam voor 'geit'. Het woord is etymologisch samen te brengen met het duitse *Ziege* (Vergelijk de kaart in DWA 5, 14).

Afbraak laat de kaart zien doordat nog slechts schamele resten blijven van de oudere lappendeken van kleine regio's met eigen lokwoorden. Het duidelijkst spreken het friese *kekke*, het meijerijse *mieneke*, het midden-Limburgse *liem* en *liemes*, het walcherens *bik*, het bevelands *miet*, het zeeuwsvlaamse *bette*. Her en der door het midden van het land zien we de vorm *tik* en *tieke*, in midden- en Zuid-Limburg *met*. In het noordwesten van Friesland en in West-Friesland een paar woorden *harm* en *girm*, lichte afwijkingen van het appellatief voor vrouwelijk schaap. Het appellatief *germ* komt op de kaart 'Vrouwelijk Schaap' (Taalatalas 3, 3) alleen voor in het zuidoostelijke kwart van ons land. Ook verspreid over het land een aantal lokwoorden die enigszins op *sik* lijken, maar toch eerder iets met *zuigen* te maken hebben. Enkele documenteringen van het naar het duitse taalgebied verwijzende *jees* en oostgroninger opgaven van *seegje*, ook een oud woord voor geit.

De kaart 'Ziege' (DWA 5, 14) geeft langs onze oostgrens overvloedig het type *Zeech*, *Zege* en *Seege*, dat bij ons uiterst zwak vertegenwoordigd is in Oost-Groningen. Naast *jees* in Zuid-Limburg vinden we naar het oosten toe dat type ook volop terug. De geschiedenis van *Ziege* en *Geiss* in het duitse taalgebied is uitvoerig beschreven in Schmitt (1958). Daarbij treden ook *Heppe* en *Hitte* op.

Dialectische varianten van *geit* blijven ongedocumenteerd, evenals de plaatsen waar de zeeuwse vorm *heite* werd opgegeven. Ook dialectische varianten van *lam* krijgen geen aandacht.

Konijn

Een van de meest markante verbreidingsgebieden van een specifiek lokwoord voor een huisdier is dat van *trui* in allerlei vormen voor 'konijn'. Het gebied reikt van Weert tot op Texel en Schiermonnikoog, van de Biesbosch tot Assen en het oosten van de provincie Drente. De interne samenhang van het hele gebied met *trui*, *truu*, *truuk*, *troek*, *trouke* en *truus* is buiten alle twijfel. De driedeling in de klinker: een *-oe-*, een *-uu-* en een *-ui-*, levert geen absoluut sluitend patroon, maar toch overweegt in oostelijk Brabant de *-oe-*; er is een gebied in Gelderland met *truus* (soms *Truus*), met daarnaast ten oosten en ten westen ook vormen met *-uu-*, evenals overwegend in Noord-Holland; en de *-ui-* komt voor op Texel, sporadisch in Holland en verder in de kop van Overijssel en in Drente tot aan de duitse grens. Overijssel is een menggebied met *-uu-* en *-ui-*. Voorwaar een uitzonderlijk patroon. We zullen het overwegen bij onze etymologische interpretatie. Het gebied *troei* e.a. is kennelijk het resultaat van een succesvolle, omvangrijke en snelle expansie.

Niet helemaal overtuigend is misschien de wijze waarop verschillende varianten op de kaart tot één type zijn verenigd: *truki* bv. kan evengoed tot *truu* gerekend worden als tot *truuk*. Herhaald zij wat eerder gezegd werd: het kiezen

LOKWOORDEN

van een type in de legenda van een kaart heeft geen taalkundige pretentie.

Gebieden met andere lokwoorden zijn: *nien* in het noorden van Friesland en praktisch geheel Groningen, *mien* en *miens* in de rest van Friesland. Dit laatste lijkt een vernieuwing binnen het gebied met *nien*; er zijn immers resten van *nien* erbinnen. Dan is er een hoekje met *preu* e.d. in de Achterhoek, een gebied met *hans* en *hens* in midden- en Zuid-Limburg en een met *kees* in Zeeland. Minder opvallend wat uitgebreidheid betreft is de vlek met *rob* in midden-Brabant, die met *mieke* in Oost-Groningen en die met *piet* in G118 en verspreid in het oosten van Brabant. *Poetje* (E61) zal met dat laatste woord wel niets te maken hebben, maar dat ligt misschien anders voor het woord *poetje* 'paard'. *Tui* en *tij* aan de zuidhollandse kust vallen op, doordat ze bij andere dieren en in andere regio's verwacht worden; vergelijk de kaarten 'Koe' en 'Kalf'. Verder zijn er een paar opgaven *kootje* en *corre* in Zeeuws-Vlaanderen en is er een klein gebiedje met *rob* e.d. rondom Tilburg.

Buiten het kaartbeeld bleven de opgaven van het type *konijn* voor zover opgegeven onder de vleinamen. De lijst met verwaarloosde individuele woorden bevat er een drietal die in de ruimere zin tot het type *trui* e.d. behoren. *Has* en *hassjie* hangen wel samen met lokwoorden voor het veulen.

Er is een duitse taalkaart 'Kaninchen' DWA (deel 19, 4) die weinig biedt wat ons voor de interpretatie van onze kaart verder helpt.

Etymologisch

Na de eerste inleidende interpretaties van de afzonderlijke kaarten willen we ons nu begeven op het terrein van de etymologie en aldus een nader onderzoek instellen naar de geschiedenis van een paar woorden die door het onderzoek in het volle licht zijn gekomen. Eigenlijk kan de samenvattende interpretatie over alle resultaten van de naspeuringen, die we zullen presenteren in de paragraaf **Tot Slot**, voor dit onderdeel van het werk niet gemist worden. Anderzijds is de etymologische evidentie noodzakelijk voor die afrondende eind-interpretatie. We zullen een of ander compromis moeten zoeken in deze moeilijkheid.

We zullen in deze paragraaf een misschien enigszins willekeurige keuze maken wat betreft de te behandelen woorden. Ook hier staat voorop dat de vijf eerder door mij besproken diernamen (Van Bakel 1964) geen aandacht meer krijgen. Verder geldt overwegend dat ik mij laat leiden door het relatieve gewicht dat woorden hebben in het onderzoek, wat erop neer komt dat ze een duidelijke of bijzondere rol spelen, in één of meer kaartbeelden of anderszins. Een zeer groot aantal unica maar ook wel meermalen genoteerde woorden verdwijnen via de alfabetische lijst geruisloos in de geschiedenis. Het moet wel zo zijn, dat er iets over een woord op te merken valt. Domweg uit gebrek aan kennis worden sommige lokwoorden, ook als ze ons toch wel enigszins intrigeren, niet behandeld. Etymologie is voor mij, zoals eerder opgemerkt, woordgeschiedenis. Per paragraafje behandel ik meestal één etymon. Het etymon is het abstracte, theoretische punt waarin een aantal woorden door de etymologische theorie samenvallen en waarin hun identiteit wordt uitgedrukt. In veel gevallen duid ik dat punt aan met een willekeurige, aangetroffen vorm. Wanneer ik niet over het woord spreek maar over het etymon, zeg ik er dat uitdrukkelijk bij.

Bai

bai, baij, baike, baijke, bajje
pai, paj
poai, poaike, poaite

Etymon *bai*

Het ros *Bayaert* is met zijn naam een voorbeeld van de regel: lokwoorden die op eigennamen lijken of eigennamen zijn, hebben hun oorsprong in een niet-eigenaam. Die niet-eigenaam is in dit geval het misschien niet alom bekende maar toch in het MNW presente *bay* bnw. Fr. *bai* roodbruin. Daarbij een verwijzing naar Kiliaen *Baeye*, *bay paerd*. Het woord is reeds oudfrans volgens

documentatie bij Tobler-Lommatzsch die het zowel als adjectief alsook als substantief geeft: *cheval bai* en *le bai* 'rotbraunes Ross'. FEW geeft als herkomst lat. *badius* 'kastanienbraun', met daarbij: Afr. *baille* de couleur baie, wallon. *baïe* (cheval) de couleur rouge brun. Wagner (1917, 234) vermeldt ook *badius*. Dauzat zegt: 'Bay, orth. plus fréquente que Bai, désigne la couleur *baie* du cheval. Het RWB (I 402) kent het woord niet maar geeft wel *Bajau* 'grosser, ungehobelter Mensch', 'kräftiges Pferd'.

Woorden van dit etymon zijn in de nederlandse dialecten slechts sporadisch te vinden. Ik ga er, zonder tegenbewijzen, van uit, dat ook de genoemde friese vormen er voortzettingen van zijn. In het zuidbrabantse gebied dat bestreken wordt door het WBD (1.2.8.15) werd *baajke* 'veulen' gegeven voor Landen P171. Voor Celles-Lez-Dinant vindt men *Bayârd* en *Baye* als namen voor resp. een hengst en een merrie (Houziaux 82).

Het woord nnl. *baai* in de betekenissen 'wollen weefsel' en 'rode wijn' – zie *Van Dale* en *NEW* – is etymologisch met het lokwoord te identificeren. Het lokwoord lijkt beduidend ouder, is althans minder ver verwijderd van het oudfranse gebruik van het etymon. Dat het zich kon ontwikkelen tot *pai* bewijst dat het in isolement is geraakt en dat de oorspronkelijke betekenis 'roodbruin' er niet meer in voortleeft. Net zomin trouwens als in *Bayaert*.

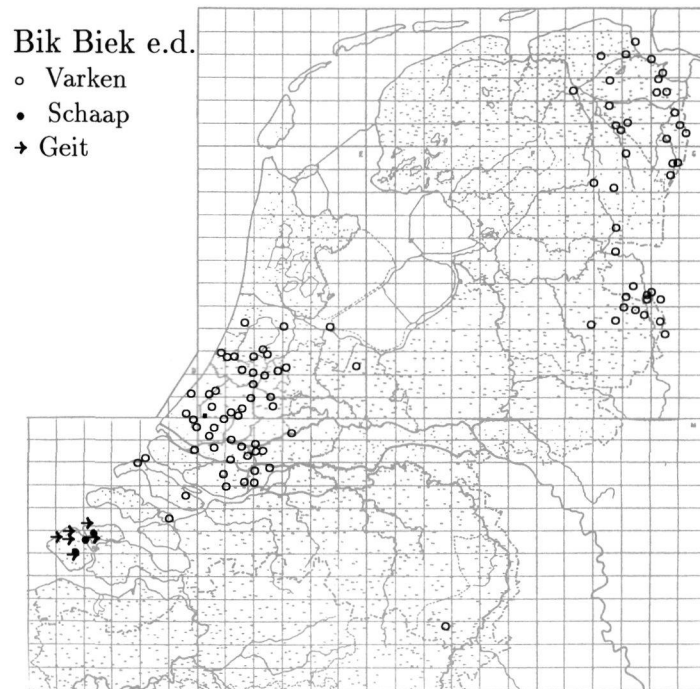
Vergelijk voor de verbinding van friese en limburgse vormen bij deze etymologische duiding enkele opmerkingen bij **Polle** beneden.

Bette

Hier, zo goed als bij een aantal andere lokwoorden, kan de gedachte rijzen dat het zijn oorsprong vindt in een persoonsnaam, Elisabeth. Zoeken we de naam en een etymologie bij Van der Schaar, dan vinden we nog andere mogelijkheden als afkomst uit *bert-* 'stralend' of *badu-* 'strijd' (i.v. *Bete*). Ik vermoed dat ook hier de regel geldt dat de persoonsnaam, indien er al aan gedacht wordt door de gebruikers, secundair is. Uit de geografische situatie op de vier kaarten van het schaaap en de geit wil ik afleiden dat er verbanden liggen tussen *bette*, *miet*, *miete* en *mie*. Op Zuid-Beveland verschijnen de vormen min of meer naast elkaar. Een theoretisch formuleerbaar verband is het evenwel niet. Indien deze opvatting juist is, ontstaat een mogelijkheid om b.v. door ontronding aansluiting te claimen bij *mutte*, dat een grote verbreiding kent in het zuiden van ons land en in aansluitende delen van België (Van Bakel 1964, kaart 2). Maar ook voor *mette* bestaat de mogelijkheid van herleiding tot een naam (Van der Schaar i.v.)

Bik, Biek

Het woord *bik*, dat ten onzent bijna uitsluitend voorkomt als lokwoord voor het varken, is nauwelijks in staat groot opzien te baren. Het is gemakkelijk in verband te brengen met *big*; de vorm *bik* scheidt daarnaast zo weinig problemen dat NEW geen woord wijdt aan de klankverhouding. Toch dient minstens opgemerkt dat *bik* duidelijk een andere verspreiding heeft dan het in het gehele land voorkomende *big*. We tonen die verspreiding op de kaart hierbij. Anders dan *big* blijkt *bik* duidelijk een relict.

Kaart 12: Verspreiding van *bik*, *biek*

Wat de kaart ook toont is de toepassing van het woord op geit en schaap op Walcheren. Wellicht gaat het hier om een ander woord. De gedachten gaan uit naar fra. *bique* 'geit', ook waals *bique* 'Chèvre' (Defrecheux), overeenkomend met ital. *becco* 'bok'. Schmitt (1958, krt. 9) voert het terug op idg. **bhugos*, germ. ablautend *bok*. Het ligt eerder voor de hand er een romaans leenwoord in te zien dan een rechtstreekse voortzetting van idg. **bhigos*.

Corre

De slechts driemaal aangetroffen vormen van dit woord onder de lokwoorden voor het konijn, *corre*, *correken* en nog eens dit laatste woord in fonetische spelling, alle in Zeeuws-Vlaanderen, moeten niet gezien worden als varianten van *Cornelis*, hoewel die interpretatie bij de gebruikers van 'vandaag' wel zal voorzitten. Ik leg verband met het franse *gorre*, *goret*, lokwoord voor het varken, dat uitvoerig behandeld werd door Stangier in haar analyse van de kaart "porc" van de *Atlas linguistique de la France* (1929, 40 vv.). Het woord komt daar voor in het westen, met name de Vendée en wijde omgeving, en in een kleiner gebied in het zuiden van de Vogezen. Geschreven bronnen documenteren het woord in de 13e tot 16e eeuw op ruime schaal en ver buiten deze streken. Ook dit woord, zoals zovele andere, wordt t.a.p. met klanknabootsing in verband gebracht en etymologisch gerelateerd aan lt. *grunnire*, nhd. *gronen*, *grunzen*, *gurren*, mhd. *kerren*, *kirren*, *kurren*.

Happe, Hoppe

hap, *hapke*, *happie*, *happee*
hop, *hopke*, *hoppie*, *hopie*
haop
hubbie

Etymon *hap*

De kaart 'Ziege' (DWA V, 14) toont een gebied met de hoofdvorm *Happe* in de omgeving van Erfurt. Die kaart suggereert dat er verwantschap is met *Heppe*, *Heppes*, *Hepper*. De kaart 'Weibliches Lamm' (DWA 7, 2) bevat ook het type *Happ* en *Happl*. Zou ons etymon daarmee samenhangen dan zou het volgens Schmitt (1958) horen tot idg. **kapros*, lat. *capra*, waartoe hij ook *Hippe* 'geit' rekent. Zie beneden *Hyp*. De samenhang heeft echter weinig waarschijnlijkheid. Ons woord is in gebruik voor het veulen en, meer nog, het paard. Het staat in Friesland en Groningen bijzonder sterk en lijkt daardoor niet erg op een relict uit de omgeving van het kleinvee. Als het daar toch mee zou samenhangen heeft het zeker een nieuwe opgang beleefd in samenhang met de algemeen bekende aansporing *hop* voor een paard. Maar de vormen met *-a-* manen tot voorzichtigheid met het oordeel.

Hengst en Hans

Onder de lokwoorden voor paard en veulen bevindt zich een groot aantal van de familie van de oudgermaanse wortel (1) **hanhista* - (2) **hangista*, waarop ook *hengst* of *heinst* (WNT VI, 574) teruggaat (NEW i.v. *hengst*). De ohd. vorm

is *hengist*, mhd. *heng(e)st*, fri. *hynst*. Zuivere voortzettingen van (2) met stem (door grammatische wisseling, zoals in *hengst*) treden echter niet op, terwijl uit (1) door zgn. Ersatzdehnung vormen zonder nasaal hadden moeten ontstaan. Zo is ook on. *hestr* ontstaan, waaruit no. *hest*. Misschien is er van daaruit ook een weg naar *hes* en *es*. Daaraan valt echter ook weer te twijfelen, omdat de vormen zonder nasaal in het kaartbeeld van 'Veulen' alle direct tegenover parallelle vormen met nasaal staan (met deze beperking overigens dat naast *eins* geen **heins* en naast *hens* geen **ens* staat). Juist dat parallellisme suggereert dat de verdwijning van de nasaal, wellicht via de weg van nasalisering van de klinker, jong is. Zodoende lijkt de etymologie die reconstrueert op **hanhista* hachelijk. Misschien moeten we teruggaan naar de positief van de beide genoemde superlatieven (1) en (2), laten we zeggen ogm. **hangaz*. Maar dan blijft de eind-*s* weer onverklaarbaar. Toch willen we verband blijven zien met een verwante germaanse wortel, ook al vanwege het optreden van b.v. *henst*, *hinst* en *inst* op de kaart 'Mannelijk Paard' (Taalatlas 2, 13). Daar komt zelfs *iest* en *ienst* voor, zij het ook in het verre Frans-Vlaanderen.

as, assie – has, hassie, haske
ais – hais, haisie
es, essie, eske – hes, hessie, heske
eis – heis, heissie
ies, ieske, isie – hieske
sies, sieske, sisie
hans, hansie, hanske
han, hanne, hannie, hanke, hanneke
ains – hains, hainsie
hens, henske
eins, einske
hoens, hoenske, hoensj, hoensjke
hijnder, hijnsder
hiender, hienderke, hienjer, hienke
hynder, hynderke, hynke
hyne, hyntsje

Etymon *hes*

De beste oplossing schijnt te zijn om uit te gaan van (2), de velare nasaal te laten overgaan in een dentale – een ontwikkeling die gesuggereerd wordt door de gegevens van de genoemde kaart van de Taalatlas en die een vorm van coronalisering genoemd kan worden – en deze in latere instantie door vocalisering of nasalisering te laten verdwijnen. Dat is de kern van onze etymologie.

De vorm *sies* wordt verklaard door metanalyse aan te nemen uit gebruik in herhaling: *ies-ics-ies*, eventueel ook met een *h-*.

LOKWOORDEN

Onder de genoemde veronderstelling zijn de vormen zonder nasaal verder verwijderd van hun oorsprong dan de andere. Voor het vocalisme moeten we de *-e-* als meest oorspronkelijke stand beschouwen, maar een verklaring van de andere klinkers is daarmee niet gegeven: van *hes, has, heis, hais, hies* en *hoens* is eigenlijk alleen de eerste helemaal in overeenstemming met de theorie. Als de verdwijning van de *-n-* optioneel is, geldt dat ook voor *hens*. De associatie met *Hans*, de persoonsnaam, is ook bij dit lokwoord weer secundair maar ze kan een verklaring inhouden voor het optreden van de vormen met *-a-* en *-ai-*.

Naarding (1960, 59) noemt een drechts-gron. *hiender*, 'oude knol', stammend uit fri. *hynder*, 'paard'. Waling Dijkstra geeft *hynsder, hynsders* 'paard' en *hynst* 'hengst'. Het is hetzelfde woord dat ook onder de lokwoorden verschijnt. Het staat etymologisch, althans wat de wortel betreft, zeker niet buiten de familie van woorden die we bespreken.

Bij Rosenfeld (1947, 64) vindt men als benaming voor het paard in Pommeren een reeks vormen van hetzelfde type als ten onzent en daaronder *Hanske* en *Hanni*. Merkwaardigerwijze komt daar ook *Siesser* 'veulen' voor. Het RWB (III, 236) kent *Hans* als lokwoord voor o.a. paard, mannelijk konijn, mannelijk kalf, schaap en geit.

De woordgeschiedenis van de vormen laat ook licht vallen op de interpretatie van de kaart 'Veulen' en 'Paard'. De verbreiding van het besproken type op die kaarten kan tegen de achtergrond van de aloude status van het etymon moeilijk als een expansie opgevat worden. Vergelijking met de geografie van de kaart van de Taalatlas voor 'hengst' laat dat eenvoudig niet toe, zolang we voor die structuur niet in beginsel eenzelfde verklaring ontwerpen. Het verschil tussen de fonische structuren van de typen *hengst* enerzijds en onze lokwoorden anderzijds is, als onze zoëven geschetste theorie klopt, niet zo groot, zeker niet als we rekening houden met wat we de geringere communicatie-oriëntatie hebben genoemd, waardoor de natuurlijke fonische veranderingen bij gebruik als lokwoord sneller en vrijer verlopen. We hebben dan eigenlijk te maken met lokwoord-varianten van *hengst*. Natuurlijk moeten we voor een conclusie ook de woorden van hetzelfde type voor 'konijn' in de beschouwing betrekken. Er zijn redenen om ook die woorden in oorsprong met het paard te verbinden, zodat we drie grote territoria met het besproken type zien: 1. Drente met wijde omtrek, inclusief Twente, 2. Zuid-Holland, de Meijerij van Noord-Brabant, Tholen en Overflakkee, 3. midden- en Zuid-Limburg. Omdat de gedachte aan expansies te verwerpen is, moeten we spreken van zeer oude geografische patronen, ontstaan als resultaat wellicht van per regio verschillende tendenzen en van conflicten tussen woorden, soms met interventie van leenwoorden als *preu* en *poetje*. Gegevens uit de geschiedenis van alle betrokken woorden zijn nodig voor een samenvattende interpretatie.

Hette

De unica *et* en *ettie* gelden ten onzent voor het schaap. *Hettie* werd één keer opgegeven voor 'veulen'. Het betreft uit een oogpunt van woordgeschiedenis interessante relictten. Voor de plaatsen van herkomst zie men de woordenlijst. De kaart 'Ziege' (DWA 5, 14) toont in het nederduitse gebied een klein territorium met *Hitte* in de omgeving van Dortmund en elders sporadische voorkomens van *Hette*, *Hettel* e.d. Ook voor 'weibliches Lamm' (DWA 7, 2) zijn woorden van dit type sporadisch in gebruik in Duitsland. Bauer-Collitz (1902) geven *hitse* 'Ziege', Häpke (1870, 300) *Hitjen*. Wellicht gaat het in alle gevallen om ver-tegenwoordigers van, volgens Schmitt (1958), idg. *cat, germ. **had-*, maar de nederlandse (en nederduitse) *-tt-* vormt dan wel een probleem.

Het valt moeilijk te bepalen of *hit* 'veulen', genoteerd in C103 Hoogkerk, ver buiten het *hit*-gebied van de kaart 'Kleine Paarden' (Taalatlas 3, 5), met het duitse *Hitte* of met het genoemde (*h*)*ettie* in verband zou kunnen staan. In dat geval zou de etymologie *Hitlander* 'een Hitlands paard' (NEW), (noors *Hetland*, i.e. Shetland) buiten zicht geraken.

Hette komt ook als persoonsnaam voor; zie Van der Schaar i.v. *Hade*. Onze conclusie moet zijn: duistere woordgeschiedenis.

Hok, Hek, Hik

hok, hokkie, hoks
hekke, hëkan
hik aon, hikaon

Etyma *hok* en *hek*

Etymologisch vallen de opgesomde vormen uiteen in twee typen, *hok* en *hek*. Ze zijn alle aangetroffen als lok- en roepwoorden voor geit en schaap in Friesland. Het is mogelijk dat *hok* samenhangt met mnl. *hoekijn*, *hoeken* 'bokje, geitje', het pommerse *Höke* en *Hick(e)*, door Rosenfeld (1947, 79) in samenhang gegeven voor geit, en met *Höken*, *Heike* e.d. van de kaart 'weibliches Lamm' (DWA 7, 2). Een andere mogelijkheid is dat gedacht moet worden aan 'schaapskooi', hoewel Waling Dijkstra bij *hok! hok!* 'roep om schapen op- of weg te jagen' (1, 534) die associatie niet legt. Wel betekent *hekke*, *hik* en *hik-aon* 'naar 't hek om gemolken te worden' (Waling Dijkstra 1, 515, 516 en 534). De etymologische theorie van Naarding (1960), die *hok* tot *ooi* wil ordenen, is te verwerpen.

Hos, Hus

Dit woord komt uitsluitend voor in toepassing op varken en big. Het komt voor in het noorden en oosten van Groningen en enkele malen in Twente. Het verspreidingspatroon is dat van een relictwoord. Er is misschien enige aanleiding om een verband aan te nemen met *kos* (en *kwos*). Ideforss (1931, 29) signaleert ook een verband tussen *huss* en *kuss* 'varken', maar het is bij die auteur moeilijk de argumentatie te doorgronden. Ten onzent zouden enkele *kos*-vormen in de omgeving zulk een verband kunnen onderbouwen. Misschien zelfs ligt *hus* temidden daarvan. Het laatste is een palatalisering van *hos*.

Het woord komt niet voor bij Waling Dijkstra.

hos, hosman
hus, huske huskes

Etymon *hos*

Hyp

Het is mogelijk dat de woorden van dit etymon, alle geldend voor de geit, dezelfde grond hebben als *Hippe*, dat voorkomt op de kaart 'Ziege' (DWA 5, 14). Het komt daar veelvuldig voor op de rechteroever van de Nederrijn. Men zie de detailkaart 6 bij Schmitt (1958). Ook op de kaart 'weibliches Lamm' (DWA 7, 2) is het type vertegenwoordigd in *Hippchen*, *Hippken*, *Hippel* e.d.

hyp, hypet, iepe

Etymon *hiep*

Bij ons komt het woord voor in het noordoosten van Friesland en in G24 Dwingeloo. Omdat het duidelijk relictten betreft is de afstand tot de vormen in Duitsland geen reden om het verband te betwijfelen. Daar komt nog bij dat ook voor Pommeren in Duitsland *oll Hipp* als aanspreking voor een paard aangetroffen wordt en *Hipp(e)* als appellatief voor 'alte unbrauchbare Pferd' (Rosenfeld 1947, 64 en 79). Vergelijk *Happe*, *Hoppe* hierboven.

Keu en Kui

Het MNW kent de volgende drie ingangen: *code* 'Keu, vrouwelijk varken, *codekijn*, big, mnd. *kudde*, *kode*' (III 1651); *cudde* 'Kudde, troep, Mnd. *kudde*, ohd. *chutti*, mhd. *kütte*, hd. dial. *kütte*, *kette*' (III 2193); *cudde* 'Keu, zeug, hetzelfde als *code*, *kuddekijns*' (III 2194). Bij de eerste twee staat een verwijzing naar Kiliaen, alwaar 'kudde, *vetus porcus*', 'kuddeken, *vetus porcellus*' en 'kudde grex'. De etymologische samenhang van *keu* 'big' met mnl. *code*, *cudde*, mnd. *kudde*, *kode* 'varken' is bekend; men zie NEW i.v. *keu* en *kode*. Het WNT (VII-1, 2583)

onderscheidt *kudde* en *keu* en beschouwt ze als twee verwanten.

De woorden *kudde* en *code* staan fonologisch dicht bij elkaar. Ze verschillen op het punt van umlaut en geminatie. We moeten reconstrueren op een -jo-stam **kudja*, waaruit *kudde*, *kud*, resp. zonder geminaat *code*, *kooi* of, met umlaut, *keu*. De vormen zouden historisch identiek kunnen zijn indien we aannemen dat het woord een onzekere positie tussen o-declinatie en u- of i-declinatie inneemt. Ik wil op grond van deze gegevens van zowel MNW als NEW in ieder geval geen onderscheid maken tussen de woorden en bijgevolg de dialectwoorden voor 'kudde' (troep) en die voor 'code(kijn)' (varken) etymologisch identiek achten.¹⁵ Het onderscheid wordt nooit groter dan bij de varianten voor het suffix *-schap* in het mnl.: *-scape*, *-scape*, *-scepe*.¹⁶

De betekenissen 'troep dieren' en 'varken' zijn op dezelfde wijze samen te brengen als die van *proie* en *preu* (zie beneden). We hebben hier een semantische parallel waarvan de ene toepassing de andere ondersteunt. Zowel de identificatie van *kudde* en *keu* als die van *prooi* en *preu* komt er sterker door staan.

De betekenis 'varken' (en voor *codekijn* 'big') is kennelijk de voornaamste die het woord *kudde*, *code* heeft gekregen bij de verbijzondering van 'kudde' naar 'dier'. Maar geheel bij uitsluiting geldt die nieuwe betekenis niet. In de woordenlijst beneden zijn andere toepassingen te vinden, b.v. *keu* 'veulen' of 'paard'. Verder is het niet uitgesloten dat ook onder de woorden voor 'koe' er enkele zijn die etymologisch tot de groep behoren. Met name de *keu*-vormen op Texel (naast *tiu* op Terschelling voor koe, kalf, paard en veulen) doen denken in die richting, vooral omdat ze zozeer afwijken van wat de kaart 'Vrouwelijk rund' (Taalatlas 2, 11) doet verwachten. En beneden zullen we ook m.b.t. *tuu* 'rund' de kandidatuur voor de groep moeten beoordelen.

De samenhang van *keu* e.d. met *kudde* laat zich ten overvloede argumenteren aan de hand van een nauwkeurige vergelijking van de kaart 'Een troep dieren' (I. Habermehl, Taalatlas 3, 1) met onze kaarten 'Varken' en 'Big'. Duidelijk is vooreerst dat van de eerste kaart de typen *kudde*, *kedde*, *kidde*, *kurre*, *köt*, *kud*, *keud*, *ked*, *kooie*, *kooi*, *kooə*, *koe(w)e*, *koej*, *keu(ə)*, *keuj*, *kuu(ə)*, en *kuuj* alle herleid moeten worden op **kudja*. Dat dat ook geldt voor *kurre* concludeer ik uit parallelle woorden op de kaart 'Jonge varkens' (Taalatlas 2, 1), zij het dan ook dat die niet optreden in precies dezelfde regio. Vormen met -r (*kier*) vinden we onder de lokwoorden voor varken en big o.a. in het noordoosten van Brabant, ver uit de buurt dus waar de kaart 'Troep dieren' dat consonantisme vertoont. Volgens materiaal uit de NE-enquête van Van Ginneken (13 november 1924; archief NCDN) komt *kurre* 'kudde' zelfs voor in Twente; de opgaven gelden voor G172, G173, G178, G204, G207 en G210, dezelfde omgeving waar in ons lokwoordenmateriaal evenals op de kaart 'Jonge Varkens' de vorm *kuurke* optreedt. Dat voert verder tot de veronderstelling dat wel alle vormen van het

LOKWOORDEN

type *korre* – *koer* – *kuur* – *kier* van dezelfde herkomst zouden kunnen zijn.

Deze veronderstelling omtrent de etymologie van de lokwoorden van het type *k-r* brengt de vraag met zich mee, of het woord *kudde*, of wat daar taalhistorisch aan voorafgaat, in de betekenis 'troep dieren' oorspronkelijk tot ver in het noorden van ons land verbreid is geweest. De kaart 'Troep dieren' laat een zeer beperkte verbreiding zien: Zeeland, Oost-Vlaanderen, Zuid-Brabant, de Meijerij van Noord-Brabant, belgisch Limburg, nederlands Zuid-Limburg. Er is geen enkele grond om aan te nemen dat dat een relictgebied is; noodzakelijk daarvoor is dat het woord cultureel inactief is terwijl het toch buiten zijn gesloten verbreidingsgebied sporadisch voorkomt. Het gebied met hetzelfde type op onze kaarten, even afgezien van het groningse en drentse *koer* en *kor*, reikt beduidend verder naar het noorden toe: Utrecht, Gelderland, de kop van Overijssel, Twente, ja zelfs tot hoog in Drente. Dat patroon moet noodzakelijk als een expansie beoordeeld worden indien de relict-gedachte van zoëven wordt verworpen. Mijn conclusie is dat *keu* 'dier' zich naar het noorden heeft uitgebreid. Toch aarzel ik om *koer* en *kor* in de groep 'kudde' op te nemen. Evidentie vanuit duitse dialecten geeft weinig steun. Op de kaart 'Ferkel' (DWA 7, kaart 4) zien we langs onze oostgrens gebiedjes met en individuele voorkomens van *kodde(n)*, *korre*, *küken*, *kotten*, *konn*, *korreken*, *körreken* en *kürreken*. Ze lijken me allemaal van de familie **kudja*, maar ze komen niet noordelijker voor dan ter hoogte van Twente. En een moeilijkheid lijkt ook – als we over afstammelingen van *code* spreken – de plotselinge overgang van vormen van het type *keu* naar *koer*, die zich vlak ten zuiden van Assen voordoet. De lokwoorden *keu* voor paard en veulen in het hoge noorden (C32 en C118) liggen geografisch ook los van het grote *keu*-territorium, maar het lijkt aannemelijker om deze te identificeren met *keu* 'varken' dan die conclusie te kiezen voor *koer*.

koer – *koere* – *koeregien* – *koeren* – *koerkes* – *koereske*
koerie – *koerkie* – *koerregie* – *koertje* – *koertjes* – *koertie*
kor – *koar* – *korrie*
keurken
kier – *kiere* – *kierke* – *kierkes*
kir – *kir* – *kirke* – *kirkkes* – *kirre*
kuur – *kuure* – *kuurke* – *küürken*

Het type *k-r*

Wanneer we de verbreiding van **kudja* op de kaart 'Troep dieren' van de Taal-atlas als uitgangspunt aanhouden, zouden *kor* en *koer* 'big' in Groningen slechts op de volgende manier met dezelfde wortel verbonden kunnen worden: de vormen stammen uit **kodde* (uit **kudja*), het woord heeft zich als naam voor een dier, zeg het varken, naar het noordoosten toe verbreid tot ver buiten het verspreidingsgebied van *kudde* 'troep dieren' en het is later opgevolgd door een

jongere expansie vanuit het zuiden van *keu* 'varken'. Deze hypothese lijkt enigszins speculatief en de samenhang van de *koerkes* rond Leuven (Taalatlas 2, 1) met de *koeregies* in Groningen kan beter een open vraag blijven. Liever zou ik gronden zoeken voor het leggen van een verband met de woorden die ter sprake kwamen bij **Corre** hierboven.

Na de opsomming van de vormen van *kudde* van de kaart 'Troep dieren' breng ik de *code*-familie samen in het overzicht *Etymon* *kudja. Ik maak daarbij nog enkele opmerkingen. De vormen met een *-k* op het einde (*kuuk* e.d.) reken ik ook tot de groep onder aannahme van een samenhang met een diminutief: herhaald *kuu-ke* leidt makkelijk tot *kuuk*. De vorm *kun*, die op de kaart 'Troep dieren' niet voorkomt, beschouw ik, o.a. op grond van vergelijking met het naburige *kodde(n)* (DWA 7, 4), als ontstaan uit *kuddn. Vormen als *köt* laten vroege apocopering zien. *Keuj* e.d. vertonen, net als *kooi* 'kudde', vocalisering of elisie van intervocalische *-d-*, al of niet met umlaut. Het enige waaraan in dit verband nog geen aandacht werd geschonken is de anlaut van de vormen *tjuu*, *tjeu*, *tjoek*, *tjuk* e.a., die alle, op grond van de palataliseringswet uit de inleiding, met het type *keu* verenigd moeten worden. Ze treden vooral op aan de noordoostelijke grenzen van het *keu*-gebied en maken dit nog indrukwekkender.

K-

keu - *keui* - *keujke* - *keuchien* - *keuman* - *keutjes* - *keutjie*
keue - *keuen* - *keuge* - *keugie* - *keugien* - *kuggie* - *keugje*
kjeu - *kjeuchien* - *kjiggien* - *kjoggien* - *kjò*
koei - *koeie* - *koeike* - *koejje*
kui - *kuichie* - *kuie* - *kuigien* - *kuijè* - *kuike* - *kuitje*
kuj - *kuje*
kuiiman - *kuieman* - *kuijman*
kuu - *kuujgien* - *kuujke* - *kuujkn* - *kuuə* - *kuugie* - *kuuj* - *kuman*
kju - *kjugien*

K-N

kun - *keun* - *keune* - *keuntje* - *keuntjen* - *keuntjes* - *könen*

K-K

keuken - *keukene*
kuuk - *kukn* - *kuukən* - *kuëksken*
köök'ke

K-T

keute
kut - *kutje* - *kutjen* - *kuid* - *köt* - *ködje* - *kötje*
kudje - *kuidje*
kuut - *küt* - *kütje* - *kuutje* - *kuutjen* - *kütje* - *kuutə*

T-

tjeu - *tsjeu* - *tjeuteman*

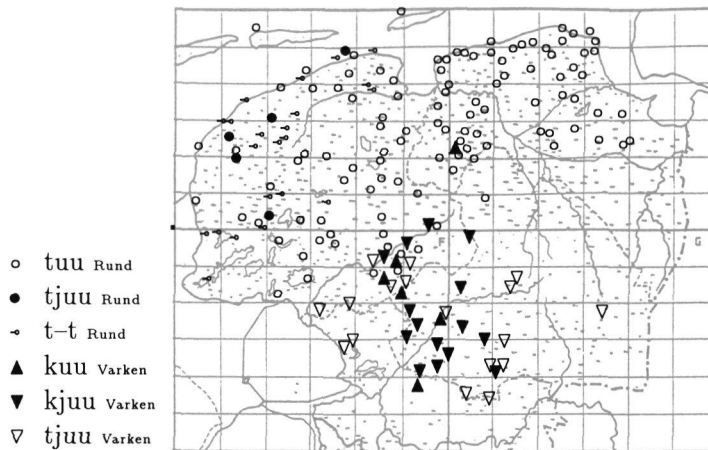
LOKWOORDEN

tjoek - tjoeke - tjoe
tjog
tjuk - tuk
tjuu - tju - tjuut
tsuut - tsuutt're
teu - teuten
tuu - tu - tu...tututu...ut - tut
jierejie-jiet - jiet - jietteke

Etymon *kudja

Het *keu*-gebied dat we nu hebben gekarakteriseerd, zowel etymologisch als geografisch, vindt op onze kaarten voor 'varken' en 'big' een groot fries *kwos*-gebied als noordelijke begrenzing. Daar is het dus plotseling met de verbreiding van *kudde* als diernaam gedaan. Is er misschien enige grond om een noordelijke voortzetting te postuleren aan de hand van de gegevens van de kaarten 'Kalf' en 'Koe'? We vinden daar, bij 'Kalf' groter dan bij 'Koe', gebieden met *tuu*, minder *tui* en, zeer zelden, *teu*. We kunnen voor deze woorden onmogelijk een etymologisch verband leggen met het woord *koē* 'vrouwelijk rund' of de friese vorm van dat woord, die overwegend *kou* of *koo* luidt (Taalatlas 2, 11). Het feit dat *tuu* e.d. voor 'koe' en 'kalf' gebruikt wordt sluit zo'n verbinding op zichzelf al bijna uit. Nauwkeurige vergelijking van de kaarten 'Varken' (of 'Big') en 'Kalf' leert dat er een smalle overlap is tussen het *keu*-gebied van de eerste en het *tuu*-gebied van de tweede. Zo geeft F21* *kju* en *tui*'j voor resp. varken en kalf, F23 *kju* en *tuui*, F24 *kju* en *tuu*, F43b *kü* en *tü*. Plaatsen die voor beide dieren hetzelfde lokwoord opgeven zijn er niet, maar *tju* 'kalf' en *tju* 'varken' komen vlak bij elkaar voor, terwijl anderzijds ook *tjeu* 'kalf' opgegeven werd voor B111*, het hartje van het gebied met *tuu* 'kalf' (materiaal Steenwijkerwold). De kaart 'Kuu - Tuu' laat de vormen en betekenissen zien in het noorden van het land. We nemen daarop alle relevante vormen op die beginnen met *ku-*, *kju-*, *tu-* en *tju-*, dus ook de vormen die in de legenda van de kaarten tot deze typen worden gerekend.

Het type *tuike* is niet op die kaart opgenomen. Toch moet het met betrekkelijk grote zekerheid met *tuu* 'rund' tot één type gerekend worden. Het komt in de grote vormenrijkdom in Friesland met o.a. 68 keer het type *tuu* en 12 keer *tuut*, 20 maal voor en wel, zoals de kaart 'Kalf' toont, willekeurig gespreid tussen de andere vormen. In de richting van etymologische identiteit met *tuu* e.d. wijst ook wel het optreden van *ui-* naast *uu-*vormen in een aantal plaatsen: *tui tuuke* B1a; *tuike ty.kə tœ.ikə ju ju tju ju* B12; *tuike tuut* B18; *tuike (tuke) (u lang)* B29; *tuike tuit juut tu-ju* B32; *tut tuit* B46; *tuike tuut* B51. Het sterkste bewijs voor de identiteit levert Ter Laan (1929, 1061) met "Tui, tuike = tu, tuke, maar niet bij 't roepen".¹⁷ Over 'tuike, (kuike, koetje) eig. vleinaam voor een koe.' van Waling Dijkstra (III, 350) komen we nog te spreken.

Kaart 13: Betekenis *Kuu - Tuu*

Zijn *kuu* 'varken' en *tuu* 'rund' etymologisch identiek of zijn ze van verschillende oorsprong? Indien we met verschillende etyma te maken hebben, enerzijds **kudja* en daartegenover iets anders als oorsprong van *tuu* 'rund', staan de woorden in de regio met elkaar op gespannen voet doordat de vormen fonisch in elkaar overgaan. Wanneer ze etymologisch identiek zijn doet zich een semantisch probleem voor doordat verklaard moet worden hoe het woord in het ene gebied voor varken en in het andere voor rund in gebruik kan zijn. Zouden we, indien we voor het laatste kiezen, het friese *kwos* 'varken, big' en anderzijds *kuis* 'kalf' in de Stellingwerfen moeten opvatten als een vlucht uit de moeilijkheden en overeenkomstig ook *heu* als lokwoord voor de koe in het westen van Friesland? Eigenlijk ligt die veronderstelling niet zo voor de hand, omdat een dreigend nadelig gevolg, communicatie-verstoring, bij lokwoorden niet bestaat. Op de kaart 'Koe' is het gebied met *tuu* naar het oosten toe geslonken. We moeten dus aannemen dat *tuu* in die toepassing meer naar het westen toe is verdwenen. Een zijdelingse ondersteuning voor de gedachte van etymologische identiteit wordt geleverd door *tju* 'varken' in Zeeland I8 en I12 en *tu* 'varken' in I45, waarvan de herkomst door palatalisering (zie de inleiding) uit *keu* immers niet twijfelachtig is. Men kan zich ook afvragen of daarnaast bijzondere waarde gehecht moet worden aan het feit dat er in het *tuu*-gebied tal van vormen optreden met een dentaal op het einde, die de etymologie op **kudja* zou kunnen ondersteunen. De vormen waar het om gaat zijn op de kaart 'Kalf' individueel naspeurbaar en ze zijn ook hier op de kaart *Kuu - Tuu* weer opgenomen. Omdat woorden in lokwoord-gebruik veelvuldig herhaald worden kan de tweede dentaal echter berusten op verkeerde analyse van *tu-tu-tu* en zo etymologisch identiek zijn met de

eerste. Ook zijn big-benamingen van het type *kuut* nergens in de buurt van het probleemgebied te vinden. Overname van een vorm met twee dentalen vanuit het zuiden ligt daarom minder voor de hand.

Tegen de etymologie *tuu* uit **kudja*, die we bezig zijn te overwegen. rijzen zwaarwegende bezwaren, andere dan van taalkundige aard, wanneer we de consequenties van die hypothese bezien voor de interpretatie van de kaarten. Vooreerst brengt zij met zich mee de aanname dat *tuu* als voortzetting van het expanderende *keu* een tijdlang in Friesland en Groningen gangbaar is geweest als lokwoord voor varken en rund tezamen. Waarom voor rund? Omdat dat tot vandaag toe zo is. Waarom voor varken? Omdat het de voortzetting van *keu* is. In Friesland – zo moeten we verder redeneren – trad later de vernieuwing *kos* of *kwos* in voor 'varken', zodat *tuu* overbleef in de betekenis 'rund' alleen. Zoiets zou denkbaar zijn als het varken in Friesland pas na het rund verscheen of indien er een grote culturele vernieuwing optrad in de varkenscultuur. Het eerste verwerpen we, dus we vervolgen alleen met de tweede gedachte, hoe weinig onafhankelijke evidentie er eventueel voor mag wezen. Als rund en varken er beide voorkwamen en het lokwoord *tuu* deelden zou er, na de *kwos*-vernieuwing, verder naar het oosten toe een gebied met *tuu* 'varken, rund' moeten overblijven. (Dat *tuu* daar pas in weer latere tijd zou verschijnen is volkomen ondenkbaar.) Maar waarom blijven dan aldaar, in het huidige gebied met *tuu* 'rund' in Groningen, geen resten over van *tuu* 'varken'? Wat er in Groningen wel te zien is is een aantal malen *hus* en *koer* voor varken. Die zien er allerminst uit als vernieuwingen. Sporen ervan vinden we tot in Twente. Behoort vooral *hus* dan misschien tot een nog oudere laag, die voorafging aan de *keu*-expansie die *tuu* opleverde in heel Friesland en Groningen? Maar waarom blijven er in Friesland met *tuu* 'rund' dan geen resten over van *hus* 'varken'? En wat het rund betreft: als *hus* daar voor de aankomst van *tuu* gangbaar was voor varken, wat was daar dan de naam of het lokwoord voor rund. Ook *hus*? Zonder dat er één spoor van overgebleven is? Niet *hus* maar iets anders? Hoe is dan te verklaren dat *tuu* gangbaar wordt voor beide diersoorten?

Om uit deze moeilijkheden te geraken moeten we misschien een geheel andere hypothese als vertrekpunt kiezen: bij zijn expansie naar het noorden toe was *keu* een polyfunctioneel lokwoord voor het vee, in casu voor rund en varken. Er bestonden her en der in het land oudere lokwoorden, wellicht uitsluitend voor varkens, misschien ook voor runderen, wellicht van archaische diersoorten. De *keu*-expansie deed zich voor samen met enige vernieuwing in de veeteelt. Het *tuu*-gebied in Friesland en Groningen is een deel van die *keu*-expansie. Het was dus eertijds een gebied met het lokwoord *tuu* voor 'varken, rund'. De eerstvolgende belangrijke gebeurtenis was de vernieuwing van de veeteelt door de introductie van, laten we zeggen, een nieuwe rundersoort. Daarmee vloeide over

het hele land een golf van nieuwe namen voor het rund, laten we zeggen van, vooral, de typen *kuus* en *kies*. De hele geografie van de lokwoorden voor het rund werd revolutionair gewijzigd. Sommige gebieden bewaarden in de benamingen voor het jonge rund de archaische veenamen: *mut*, *muk*, *kibbe*, *tuub*. De revolutie bereikte niet Friesland en Groningen: daar bleef het antieke lokwoord *tuu* in stand. De ontwikkeling betekende voor *keu* dat het nu voor het eerst een varkensnaam werd.

Maar nu lopen we tegen een nieuwe moeilijkheid aan: hoe moet de *kwos*-expansie in Friesland verklaard worden? Natuurlijk niet met de nieuwe rundersoort die we veronderstelden; die zou er immers alleen toe hebben kunnen leiden dat het oude woord voor rund-varken gereserveerd werd voor 'varken' en dat er een nieuw woord voor 'rund' bijkwam. Ons theoretisch experiment loopt dus vast. De beschikbare evidentie laat niet toe op deze wijze een overtuigende etymologie van *tuu* te ontwerpen. Opgemerkt zij dat de terloops uitgesproken ideeën over de vreemde verhoudingen tussen de kaarten 'Koe' en 'Kalf' niet getest maar dus ook niet verworpen zijn.

Hiermee verlaten we de hypothese *tuu* 'rund' uit **kudja*. Een volgende mogelijkheid ter oplossing van het etymologische raadsel – met *tuupke* wil ik het in elk geval niet in verband brengen – brengt ons bij het schaap: zou *tuu* geen verband kunnen hebben met het etymon *ooi*, waarover we nog te spreken komen? Laten we de argumenten eens bezien. Vooreerst geeft Naarding vormen met een *-uu-* of met een vocalisme dat daarmee kan samenhangen: hij noemt een westerwoldse *-ui-* en wil westerwolds *nuke* met *ooi* in etymologisch verband brengen. Hij spreekt niet over *tuike*, maar in ons materiaal duikt *tuike* 'lam' op en wel in het gebied waar *tuu* en *tuuke* 'rund' gangbaar is. Geografisch noch fonetisch is er verschil tussen *tuike* 'lam' en *tuike* 'rund'. Het lijkt hetzelfde woord. Men vraagt zich echter af, waarom er dan geen *tu* 'schaap' of 'lam' in dezelfde streek verschijnt, terwijl het wel één keer opduikt in G234 Enschede? Dat de ontwikkeling van *tuike* naar *tuuke* zich zou hebben voorgedaan nadat het lokwoord van het schaap naar gebruik voor het rund was overgegaan lijkt geen gereede gedachte. Berust het slechts op toeval dat we geen documentatie hebben van **tuuke* 'lam'? Ik ben wel geneigd *tuike* 'lam' zeer ernstig te nemen. Indien *tuu* van het etymon *ooi* is, moeten we aannemen dat het, in een gebied waar de schapeteelt overheerste, in gebruik kwam voor het rund. Later zou het in zijn nieuwe toepassing een zeer sterke expansie hebben doorgemaakt, veroorzaakt, naar men kan denken, door dezelfde ontwikkeling die er oorzaak van was dat het op het rund in toepassing kwam. Het verbreidde zich sterk in oostelijke richting om aldaar, als onherkenbare verwant van *taai*, met dat woord in oppositie te geraken. Ondenkbaar is het niet. Maar het houdt wel de bijzonder onwaarschijnlijke veronderstelling in dat er een significante ontwikkeling plaatsgrijpt in

de runderteelt die gepaard zou gaan met ontlening uit de relatief inferieure sfeer van het schaap. Zelfs als de schapeteelt overheersend is, moet de oorzaak van ontlening liggen in wat er met het rund gebeurt en daardoor prevaleert uiteraard die sfeer boven die van het schaap.

Keren we ons tot de enig mogelijke hypothese die ons rest: *tuu* is etymologisch *kui*. Over *kui* is in de eerste plaats met grote zekerheid op te merken dat het geen gangbaar appellatief is voor 'Vrouwelijk rund'. Ware dat zo, dan zou het in de Taalatlas (2, 11) voor Nederland niet ontbreken. *Kui* 'koe' treffen we in ons materiaal voor de fries-drentse omgeving vijfmaal aan, o.a. in Boornbergum B122, Zevenhuizen C145 en Oldemarkt F56. Het verkleinwoord *kuike* 'kalf' duikt maar één keer op, in C145, en wel samen met *tu*. Is *kui* een relict, een oude voorfase van een gepalataliseerd *tui*? Kwam het eenmaal in Friesland op ruime schaal voor? Is het drentse *kuis* 'rund' inderdaad een mengvorm van dat intussen goeddeels verdwenen *kui* en *kuus*, zoals geponeerd in Van Bakel (1964, 40)? Wat weten we eigenlijk van *kui*?

De woordgeschiedenis van *kui* heeft in de filologische literatuur een uitermate smal fundament. Voor het WNT (VIII-I, 495) was er in strikte zin maar één bron: Boekenoogen (1897). Hij heeft een trefwoord *kui* 'Vrouwelijk kalf' met de volgende toelichting, die ik in haar geheel citeer: "Evenzoo elders in N.-Holl. en in Gron. – *Kui* is een bijvorm van *koe*, die alleen nog in de bijzondere bet. van *wijfjeskalf* is blijven voortleven. – Vgl. KUIKALF, KUIPINK." In zijn aanhangsel voegt hij hieraan toe: "Bij boeren is koi! koi! het lokwoord om de koe tot zich te roepen om gemolken te worden. Koi is de gewestelijke uitspraak van *kui*, dat hier dus in de oorspronkelijke bet. wordt gebruikt." Het WNT sluit zich aan bij de gedachte van etymologische identiteit van *kui* en *koe* door de toegevoegde opmerking dat *koe* stamt uit de accusatief en *kui* uit de nominatief van hetzelfde grondwoord (Een gissing van Van Wijk). Later heeft Ter Laan een tweede fundament gelegd. Hij geeft *kui* 'koe', maar merkt erbij op dat het woord alleen in bepaalde uitdrukkingen voorkomt. Daarnaast vindt men op dezelfde plaats *kui*, *kui*kalf 'vrouwelijk kalf' (Ter laan (1929, 477)). Bij Waling Dijkstra (III, 350) waar men leest 't*uike*, (*kuike*, koetje) eig. vleinaam voor een koe', ontbreekt een trefwoord *kui*. De geciteerde uitspraak laat begrijpen dat de auteur zich daarover wel vragen heeft gesteld, maar de etymologische duiding die schuilgaat in 'koetje' blijf ik hachelijk vinden, evenals trouwens het interpreterende woord 'eigenlijk'.

Ik wil, in weerwil van de vragen die onbeantwoord blijven, veronderstellen dat *kui* zich door coronalisering of palatalisering ontwikkelt tot *tui* en *kuu* – deze laatste vorm een cruciaal gegeven, in toepassing op koe eenmaal vermeld en wel in Leek C144a – welke vormen beide door verdere palatalisering kunnen uitmonden in *tuu*. In het zuiden van Friesland botsen dit *tuu* 'rund' en *tuu* 'varken' uit **kudja* op elkaar. Er is verder een tweede *tuike* 'schaap', dat uitsluitend

voorkomt in Friesland (B10, F29 en F36). Het zal gerekend moeten worden tot het etymon *ooi*, waarover beneden.¹⁸ En zo treffen we een tweede botsing naast die welke centraal stond in onze exercitie.

De werkelijke etymologie van *kui* blijft, ondanks de uitspraak in het WNT, onzeker. Omdat het woord verschijnt als eerste deel van een samenstelling met de betekenis 'vrouwelijk kalf', waar het zich bevindt in het gezelschap van bv. *kuus-* in Noord-Brabant en tal van kennelijk oude andere vreemde woorden op de kaart 'Weibliches Kalb' (DWA 7, 1), wil ik rekening houden met een andere oorsprong, of op zijn minst met een afwijkende, archaische betekenis.

kui - *kuike* - *kuigien*
kuu
tui - *tuike* - *tuigien*
teu - *teuke*
toeke
tuuk - *tuke* - *tukie* - *tuuke*
tuu - *tuuj* - *tuuje* - *tusie* - *tu-ie* - *tu-ju* - *tue* - *tuuge* - *tuugien* - *tuukjes*
tuit
tju - *tjú-jú* - *tjudie* - *tjuke*
tjuut - *tut* - *túte* - *tuujuut* - *tuut*
tsjoe - *joei* - *tjoei* - *toei* - *tsjoei*
tjoet
ju - *jeut* - *juut*

Etymon *kui*

De sterke verbreidingskracht van *kudde* 'dier' zoals we die, wanneer we de verspreiding vergelijken met die van *kudde* 'troep dieren', ondanks alles in noordelijke richting hebben zien gaan - zij het ook gestuit tegen het gebied met *tuu* 'rund' en *kwos* 'varken' - is ook in een heel andere hoek van de kaart zichtbaar en daardoor komt onze opvatting over de geografische verhouding tussen *kudde* 'troep' en *keu* 'varken' nog sterker staan. We zien nl. dat bij de lokwoorden voor varken en big geheel Zeeland bezet is met de umlautsvorm *keu*, die in de betekenis 'kudde' daar niet voorkomt, maar die talrijk optreedt meer naar het zuiden toe in Oost-Vlaanderen. Het lijdt geen twijfel dat *keu* 'varken' door expansie in Zeeland is terechtgekomen. Als we dit constateren wordt tevens duidelijk dat die verbreiding in lokwoord-gebruik een problematische verhouding heeft tot die in ander gebruik. De enige verklaring voor de verschillen tussen de beelden van de kaart 'Jonge varkens' (Taalatlas 2, 1) en onze lokwoordkaarten lijkt te zijn dat het oude woord *keu* eenmaal een sterke expansie heeft ondergaan, daarna concurrentie heeft gekregen van nieuwe benamingen als *bagge* in het zuidoosten en door die strijd een groot deel van zijn meest zuidelijke verbreiding heeft moeten prijsgeven. Het sterkst bewaard is het in de sfeer waar de communicatie

---

LOKWOORDEN

van secundair belang is: de sfeer van het gebruik als lokwoord. Zo is ook de breuk tussen het zeeuwse deel van de *keu*-verbreiding en de meer noordelijke en oostelijke gebieden ontstaan. Op de kaart 'Jonge Varkens' is *keu* zo goed als verdwenen in het zuidwesten. Het is interessant aldus duidelijke historische bewegingen af te lezen op een lokwoordenkaart en in niet mindere mate: vast te stellen dat datgene wat hier over het lokwoord *keu* in het midden is gebracht belangrijk zijlicht werpt op de kaart 'Jonge Varkens', zodat bestudering van lokwoorden blijkbaar bijdraagt aan een juiste interpretatie van die algemene taalkaart. Algemeen in die zin dat taalgebruik wordt vastgelegd dat wat communicatie betreft voldoet aan algemeen gangbare normen.

Ik vat mijn interpretatie van de kaarten 'Varken' en 'Big', zoals die nu mogelijk is, kort samen. Het woord *keu* ter benaming van het varken heeft zich vanuit het zuiden sterk naar het noorden en noordoosten verbreid. Als lokwoord werd het vooral in noordelijker streken sterker gepalataliseerd. Het breidde zich uit ten koste van diernamen die we niet kunnen reconstrueren. Over de relatieve ouderdom van *toet*, *hos* en *hus* t.o.v. *keu* valt niets te zeggen. *Bik* heeft zich wellicht na de verbreiding van *keu* enigszins in dat gebied ingedrongen, zodat het de *keu*-verbreiding verbreekt. *Kwos* is misschien een vernieuwing binnen een ouder *kos*-gebied, eventueel een variant met stijgende diftong.

Iedere interpretatie van het noordoostelijke *koer* blijft onmogelijk. Voor de namen van het type *koes* – *kuus* in het zuiden geldt bijna hetzelfde. Andere typen op de kaarten spelen voor een geografisch-historische interpretatie geen rol.

Kekke

kekke, kekje, kekske

Etymon *kekke*

Deze naam is uitsluitend aangetroffen in toepassing op de geit en het geitelam. Het gebied is Friesland. De naam is – komt overeen met – een regionale variant van de vrouwen naam *Geertruida*, *Geartsje* en *Tsjeardsje* (Van der Schaar 1964, 100 en Waling Dijkstra II-47). Het is denkbaar dat het gebruik van *kekke* 'schaap, geit' zich ontwikkelt in associatie met *hekke* 'geit'. Zie boven.

Kibbe

Lokwoorden van dit type komen voor in toepassing op kalf en varken. *Kiep* 'kalf' bezet heel West-Brabant, *tuup* 'kalf' de zuidoosthoek van de provincie Groningen. *Kibbe*, *kibbeken* en *kiben* werden gevonden voor 'big', *kibis* en *kubus* voor 'kalf', *kuub* voor 'varken' in Zeeland. In de omgeving van Hannover komt op ruime schaal *kibbe* en *kibbelamm* 'lam' voor (M. Ptatscheck kaart 9).

kibbe, kibbeken, kiben
kiep, kiepke, kiebe, kiebeke
kûb, kûbe, kubus, kibis
kuup, kuub, kuubke
tuup, tuupke
tipi

Etymon *kiep*

Vergelijk ook de kaart 'Weibliches Lamm' (DWA 7, 2), alwaar naast *Kibbe*, *Kimm* e.d. ook de vormen *Zibbe*, *Zimm* en verwante tot dit etymon gerekend zullen moeten worden, de laatste door de palatalisering $k > ts$. Er is geen enkele reden om het woord anders te bezien dan als behorend tot een zeer oude laag van de nederlandse woordenschat. Het is zonder twijfel etymologisch identiek met *kip* 'hoen'. NEW spreekt met enige scepsis over de betekenis 'broedsel' die Kiliaen opgeeft, om zich daarvan te distancieren met de uitspraak *Het is echter mogelijk dat de bet. kip uitgaat van een lokroep (...)*. Wat mijn oordeel is over zo'n etymologie heb ik boven duidelijk trachten te maken. Het woord hangt samen, zoals NEW ook signaleert, met mnl. *kippen* 'uitbroeden'. Ik betwijfel of het juist is voor deze betekenis aan te knopen bij 'de eierschalen doorpikken'. Het feit dat het woord, en dat nog wel in duidelijke relictgebieden, toegepast wordt op het jong van zoogdieren wijst op een veel diepere relatie met 'geboren worden'. FWH noemt de relatie van *kip* 'hoen' met *kippe* 'pas geboren kalf' heel onzeker. Ook hier volgt dan, als ware daarmee ook maar iets verklaard of vereenvoudigd, de vlucht naar de lokroep. Het woord *kip* 'hoen' heeft een betrekkelijk jonge opgang gemaakt in zijn toepassing op gevogelte. De trivialisering van de betekenis die daarmee gepaard is gegaan dient echter geen rol te spelen bij de interpretering van de archaische verwanten.

Over de verhouding van de vocalen *-uu-* en *-ie-* binnen dit etymon is gesproken in de inleiding n.a.v. de zaak van de coronalisering. Hier wordt duidelijk, dat de *-ie-* wellicht oorspronkelijk is, zodat de *-uu-* moet worden verklaard uit labialisering of ronding onder invloed van de *-p*.

Kof

kof, kofje, küf

Etymon *kof*

Kof is een lokwoord voor paard en veulen op Schouwen-Duiveland en in de Tielerwaard. Zijn status valt niet te betwisten. De etymologie is een raadsel, tenzij men verband zou durven leggen met *kachtje*, **kachtel*, **kafte*. De *-f* kan als labiaal ronding van *-a-* veroorzaken.

Kos, Kwos

In mijn vroeger opstel over diernamen (Van Bakel 1964) heb ik dit type lokwoord beschouwd als een vertegenwoordiger van de familie *kuus* – *koes* – *kies*. Thans ben ik daaromtrent minder zeker. De vorm lijkt vooreerst te behoren tot een oudere taallaag, waarbinnen hij behoort bij *hus*, en zijn geografisch domein is ook anders dan dat van het genoemde drietal. *Kuus*, *koes* en *kies* treden – met voorbehoud misschien van *koes* 'varken' in Brabant en Limburg – niet op in rand- en relictsituaties. Is dit alles correct, dan zouden we een principieel verschil moeten maken tussen woorden met korte vocaal (*kos*, *kwos*, *kes*, *kis*, *kas*, *kus*) en het genoemde drietal met lange vocalen.

kos, *koske*, *kosman*
kwos, *kwoske*, *kwossie*
guos, *guoske*
kuos, *kuoske*, *kuozze*
kwus

Etymon *kos*

De verhouding *kos* – *kwos* is wel zodanig dat de tweede vorm gekarakteriseerd kan worden als hebbende een stijgende diftong die ontwikkeld is uit de vocaal van de eerste (Weijnen 1966, 230). Een andere analyse kan zijn, dat de *kw*-duid op een gelabialiseerde (of geronde) *k*, ontstaan door assimilatie aan de *-o*-. Het is denkbaar dat deze beide voorstellingen hetzelfde behelzen.

Niettemin is het noodzakelijk bij de behandeling van *kos* te verwijzen naar de uiteenzettingen van Stangier (1929, 24 vv.) over fr. *cochon*, *couchons*, de laatste vorm ook al stammend uit de 14e eeuw (ibidem 31), dat zij na ampele analyse en literatuuronderzoek interpreteert als een diminutief van een oorspronkelijk onomatopoeïsch *koč*, *kuč*. Deze laatste vorm komt veelvuldig voor in het noorden van Frankrijk op de kaart *Truie* (ALF, 1342) en in Wallonië: *coche* 'truie' (Balle 1963, 81). Hoewel ik de klanknabootsing liever daarlaat voor wat ze is, moet de grote verbreiding en blijkbare ouderdom van de vorm serieus genomen worden. Ook legt men geredelijk verband met eng. *cush* en *cusha*, roepwoorden voor een koe (*Fryske Studzjes*, 6) en ook met zwe. *kuss*, *huss* 'varken', reeds gedocumenteerd in 1645 (Ideforss 29). Ik zou *kos*, *kwos* met deze oude en wijdverspreide woorden in verband willen zien. Ook relaties met *koes* en *kuus* komen dan weer in zicht. De geografische verspreiding van deze laatste woorden, zoals we die in ons materiaal waarnemen, zou minder archaisch kunnen zijn dan de woorden zelf en kunnen samenhangen met betrekkelijk recente ontwikkelingen in de veeteelt.¹⁹

Vergelijk hierboven *Hos*, *Hus*.

Laanj

laai, laain, laainge
laanj, laanjke, lanje, lanjke
lang

Etymon *laanj*

Dit lokwoord wordt slechts gebruikt voor schaaap en lam. Het verspreidingspatroon is kenmerkend voor een relictwoord. Het verschijnt een aantal malen voor 'lam' in het uiterste noorden van Groningen en eenmaal voor 'schaap' in het zuidoosten (G14a, Jipsinghuizen). De vormen binnen het etymon zijn gevarieerd. Het is ondanks zijn betrekkelijke zeldzaamheid een gewoon, serieus lokwoord. Het is duidelijk dat het gekenmerkt wordt door een gemouilleerde *-n*. De velarisering die ook optreedt is een bekend verschijnsel als variant van mouillering (Weijnen 1966, de paragrafen 93 en 94). Het uitgangspunt voor de vormen zou een gewone dentale *-n* moeten zijn, liever nog een *-nd*. Dat is beide nogal onwaarschijnlijk. Ik wil de vormen, ondanks het ontbreken van goede aanknopingspunten in de literatuur, toch interpreteren als ontsporingen op basis van *lam*. Ontsporingen, omdat het typische lokwoord-vrijheden lijken – zij het met onvoldoende theoretische onderbouwing – die de ontwikkeling beheersen: een *-m* wordt *-n* en verandert dan door mouillering en velarisering. *Laa*i en *lang* zijn de extremen. Een vergelijkbare klankverhouding is te signaleren bij de varianten van *nien* 'konijn': *nienge, nienje, nienj*.

Lam

lam, lammegie
lem, lemme, lemke, lemmeke
liem, liemke
liemes, liemeske

Etymon *lam*

Een palatalisering waarvoor nauwelijks onafhankelijke evidentie behoeft te worden gezocht is de overgang *lam* – *lem* – *liem*. Merken we op dat Ideforss (1931, 45) precies hetzelfde paar *lamm* – *lim* 'lam' noemt en dat ook op de kaart 'weibliches Lamm' (DWA 7,2) eenzelfde reeks *Lamm* – *Lämm* – *Limm* gedocumenteerd is.

LOKWOORDEN

Lep

laep, laeppien

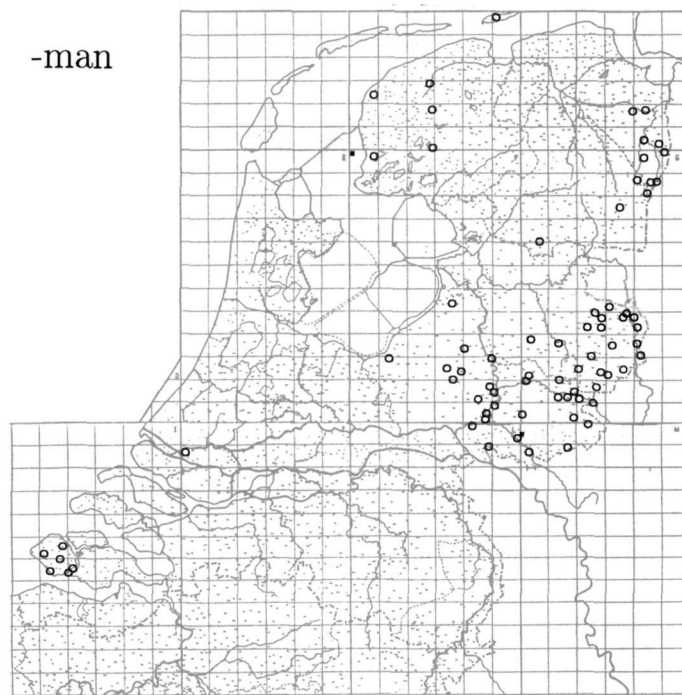
leb

lep, leppie, lepjes, leppen

Etymon *leb*

Het lokwoord *lep* is verwant met het iteratief *lebberen* 'met kleine teugen hoorbaar drinken', en meer direct met het grondwoord daarvan *lebben* 'likken, slobberen' (NEW i.v.). Als lokwoord is het regionaal beperkt tot de IJsselstreek en semantisch tot geit en schap. Dat het zich semantisch isoleert van zijn herkomst blijkt uit het gebruik tegen volwassen dieren zogoed als tegen jonge.

Samenstellingen met *-man*

Kaart 14: Verspreiding van *-man*

Een woordtype dat alleen bruikbaar lijkt in een sfeer die lokwoorden toelaat is de samenstelling met *-man*. De tabel geeft de voorkomens. Dat het een oud en ondergaand type is blijkt uit de geografische verspreiding die op het

kaartje getoond wordt. Hedendaags nederlandse woorden van hetzelfde type zijn *Pieterman* en *Janneman*. Het eerste is het ook al min of meer regionaal gekenmerkte woord voor de knecht van Sinterklaas die men ook wel *Pieterbaas* noemt. Van Dale beschouwt beide woorden als liefkozende benaming. Het derde, *Driekusman*, ook een liefkozende benaming in het bekende dansliedje, is bij Van Dale niet aanwezig. Het woord *broekeman* is natuurlijk heel wat anders. De hier besproken woorden zijn gekenmerkt als samenstellingen met een naam als eerste lid. Dit betekent dat een lokwoord, op zichzelf eerder een soortnaam dan een eigenaam, de neiging heeft deze grens te overschrijden, hetgeen op zijn beurt de veelvuldige associaties tussen lokwoord en eigenaam verklaart.

blesman (Koe)	kiezeman (Kalf)	poanneman (Veulen)
blesman (Paard)	kisman (Kalf)	poej-man (Veulen)
blesseman (Koe)	kisman (Koe)	proeiman (Veulen)
hanneman (Veulen)	kisseman (Veulen)	proeiman (Konijn)
hooiman (Koe)	koeieman (Koe)	siesman (Veulen)
hosman (Varken)	koêusman (Varken)	siezeman (Veulen)
keuman (Big)	koosman (Koe)	sikkeman (Geit)
keusman (Koe)	kosman (Varken)	sikkeman (Geitelam)
keuzeman (Koe)	kösman (Varken)	suman (Schaap)
kieman (Kalf)	kuieman (Varken)	taaiman (Schaap)
kieman (Koe)	kuieman (Big)	tjeuteman (Varken)
kieseman (Kalf)	kuiman (Varken)	truman (Konijn)
kiesman (Koe)	kuiman (Big)	truuiman (Konijn)
kiesman (Kalf)	kuman (Varken)	truuman (Konijn)
kiesseman (Geit)	kuursman (Koe)	tukeman (Koe)
kiesseman (Geitelam)	poallemann (Veulen)	vuleman (Lam)

Samenstellingen met -man

Mek, Mik

Het woord *mek* e.d., lokwoord voor schaaap en geit, zoekt men in etymologische woordenboeken vergeefs. Van Dale vermeldt het werkwoord *mekken* 'naam voor het natuurlijk geluid van geiten, ook van schapen, Gewoner is thans *mekkeren*'. Iedereen begrijpt het woord als klanknabootsend, maar wie het gebruikt doet dat omdat het tot de taal behoort. Klanknabootsing is hier dus niet de etymologie maar de semantiek.

LOKWOORDEN

mek, mekke, mekje, mekske
mekkie, mekjetje
mik, mikke, mikje, miksen
mikkie, mikkjetje

Etymon *mek*

De aangetroffen vormen tonen duidelijk een substantief. De geografische verbreiding is niet karakteristiek en een duidelijke historische lokwoordstatus kan men de woorden dan ook moeilijk toekennen. Misschien is het gebruik hier en daar wel mede veroorzaakt door bekendheid met kinderrijmpjes als: *Mek mek schaapje heb je mooie wol ...*²⁰

Met

met, metje, metteke
metting

Etymon *met*

Woorden van deze groep zijn uitsluitend in gebruik voor schaap en geit. Een verband met het eerder besproken *mutte* (Van Bakel, 1964), waarvan het een ontronding zou kunnen zijn, valt sterk te betwijfelen. Van der Schaar (1964) geeft een friese naam *Mette*, mogelijk uit *Mathilde*.

Mien, Min

Woorden van deze groep, in gebruik als lokwoord voor schaap en geit, zijn wel in verband te brengen met *min* 'zoogster'. Dat woord zou dan niet met FWH verklaard moeten worden als een verkorting van *minnemoeder* maar eerder met NEW als direct samenhangend met de wortel van *mem*, mhd. *memme*, *mamme* 'moederborst', die uiteraard ook in het eerste deel van *minnemoeder* aanwezig is.

mien, miene, mieneke
min, minne, minneke

Etymon *mien*

De friese en groningse vormen van het type *mien* 'konijn' zijn ontstaan door associatieve verandering van *nien* en moeten daarom etymologisch anders beoordeeld worden.

Mieris

De woorden van dit type, in gebruik voor geit en schaap, stammen uit vier verschillende plaatsen in Oost-Brabant en directe omgeving (zie de woordenlijst).

De etymologie vormt een raadsel. *Mieleske* hoort niet zeker tot dezelfde groep, omdat het ook een verongelukt *liemeske* zou kunnen zijn.

mieris, mieres, mieriske, miereske
mieleske

Etymon *mieris*

Neps

neb, nebbes
nep, neps, neppie, nepsie

Etymon *neps*

De woorden van dit etymon, lokwoorden voor het veulen in de provincie Utrecht, vormen tezamen een typisch bewijs van de relevantie van dialectgeografisch onderzoek voor beoordeling van de maatschappelijke en taalkundige status: hun duidelijke geografische territorium laat zien dat het om een oud en in de streek algemeen gangbaar woord gaat. Etymologische navorsing is daardoor gerechtvaardigd, maar niet automatisch ook succesvol. Mogelijk heeft het woord te maken met *nebbe* 'sneb, snavel' (NEW). Een ander aanknopingspunt zou kunnen zijn *nebben* 'lebben' (WNT IX, 1684). De etymologie van dit laatste en zelfs de betekenis is raadselachtig. Als *lebben* verbonden zou moeten worden met *lebbere* (NEW), zou *nebbes* herleid kunnen worden op *neb eens*, en zouden *neps* en *nepsie* weer daaruit stammen. Misschien ook valt te denken aan een meer direct verband met *sneb* en met name aan een foutieve interpretatie van een herhaling *snepsnepsnep*. Vergelijk in dit verband *ketut ketut* uit *tuketuketuke* (B68*, Materiaal Steenwijkerwold). Zo leidt er mogelijk ook nog een weg naar *sep*, dat op zichzelf ook raadselachtig is.

Nien

Dit woord is de verkorting uit *konijn*. Het heeft zich tot een geheel nieuw substantief ontwikkeld. Voor de velarisering-mouillering vergelijk men *laanj* hierboven.

nien, niene, nijn
nienge, nienje, nienj
nientje, nientsje, nienie
nin, nine, nini
nyn, nyne, nyny

Etymon *konijn*

LOKWOORDEN

Nik

De woorden van dit type, alle lokwoorden voor de geit, komen voor van West-Brabant tot Limburg tot Twente en zelfs tot Friesland, dit laatste indien we ook *nuke* van Naarding (1960) erbij nemen dat hij tot etymon *ooi* rekent.

nik, nieke, niekske, nuukske

Etymon *nik*

Deze geografische spreiding noodzaakt ons om er bij etymologische identificatie relictten in te zien. Zolang geen woordhistorische evidentie een etymologische theorie mogelijk maakt beperkt de identificatie zich tot het signaleren van enige fonetische gelijkens. Het is ondenkbaar dat de woorden tot *ooi* herleid moeten worden. Zoekend naar parallellen in het Duits vindt men slechts *Nuckel* en *Nickes* 'Ferkel' in de omgeving van Frankfurt aan de Oder (DWA 7, 4).

Ooi

Nooit bij mijn weten is aan een alledaags woord een mooiere dialectologisch-etymologische studie gewijd dan Naarding schreef over *ooi* in de bundel *Fryske Studzjes* (1960). Het is een bijna volledige behandeling van de lokwoorden voor het schaap in de noordelijke provincies van ons land. Wat eraan ontbreekt zijn juist de kaarten die onze studie van de lokwoorden toont. Maken wij het werk van Naarding af door een bespreking van die kaarten, wat dat noorden en wat het woord *ooi* betreft, in het licht van zijn analyses te plaatsen.

Naarding geeft een historisch-fonologische stamboom van de nakomelingen van het germaanse *awi* – *auj* 'ooi', vormen uit resp. de casus rectus en de casus obliquus. Hij laat zien welke saksische en ingwaeoonse vormen daaruit in de hedendaagse dialecten resulteren, of, beter gezegd, hij toont aan welke hedendaagse dialectwoorden volgens welke historisch grammaticale regels en onder invloed van welke culturele stromingen daarop zijn terug te voeren.

Het groningse *taai*, met *-aai-* uit *-ei-*, komt met voorvoeging van een lidwoord uit de casus obliquus met friese umlaut. Die *-ei-* is zuiver fries: *tij*, *teiggies*.²¹ Het oostfries ontwikkelt hieruit een *-ui-* die ook in ons materiaal optreedt in de vorm *tuike*, maar juist duidelijk in het westen (Friesland; zie de kaart en de woordenlijst). Het is merkwaardig dat Naarding wel een westerwolds *ui* 'ooi' noemt maar blijkbaar *tuike* 'lam' niet kent. Het westerwoldse *nuke* 'geit' wil hij etymologisch tot de besproken germaanse woorden rekenen, maar we horen zijn mening niet over *tuke* 'kalf, koe' met zijn talrijk verschijnen op andere kaarten en zijn problematische etymologie. Wellicht heeft hij het ten principale niet willen overwegen vanwege die betekenis.

- 1 *ooi, ooigie*
- 2 *oei, oel*
- 3 *oeli, oelien, oela, oelia*
- 3 *oetie, oeties*
- 4 *noet, noei, noete, noeke*
- 5 *hoet, hoetien, hoedie,*
- 6 *taai, taaie, taaigie, taaige, taaike*
- 6 *tai, taie, taike*
- 6 *tei, teiggies*
- 7 *tuike, touke*
- 8 *wait, weie, weit*
- 9 *woeit, em woetje, wouter, wouterke*
- 10 *wooi, wooike, woike, wotje*

Etymon *ooi*

De ingwaeoonse *â*, die uit *auj-* kan ontstaan en die Naarding opspoort in het verouderde woord *nakken* 'schapen', is in ons materiaal niet present. Het enige wat ermee in verband zou kunnen staan is *aeke* 'koe' uit F10a. Wel vinden we, maar meer op fries dan op gronings gebied, de *-o-* terug die uit die *â* ontstaat, nl. in *hok*, waarvan Naarding de klinker theoretisch motiveert om het woord daarna in de familie *ooi* in te lijven. Het is een punt waar zijn betoog niet geheel overtuigend is.

Van andere woorden is de relatie met deze etymologische familie problematisch. Dat geldt volgens Naarding (1960) met name voor het drentse *oei, oet, oetien*, 'blijkbaar een afleiding van oet, een oud diminutief van oe'. Hij noemt het opvallend van vorm. Enige vastigheid vindt hij in *noeke*, een vleiwoord voor klein kind, waarin hij graag een naam voor het schaap zou zien. Hij herleidt het vocalisme met enige aarzeling op *auj-*. Op dit punt zou ik geen kritiek wagen, maar wat betreft de *-t-* wil ik denken aan normale diminuering vanuit *oei*. Zowel de *-t-* alsook de *-l-* laat zich daarbij zeer wel verklaren. De voorgevoegde *n-* is niet minder vanzelfsprekend dan de *t-* van *taaike*; het verschil is dat tussen een onbepaald en een bepaald lidwoord als proclise. Hoewel er een duidelijke, o.a. geografische, samenhang lijkt te bestaan tussen de vormen (1) tot en met (5) van de tabel en die van de volgende reeks:

soet, soete, soetien, soei
suu, suje, süji, suujgien,
suze Piet
suuk, suukie, suukske

gaat het toch tever hierop alleen ook voor deze woorden een etymologische identiteit met *ooi* te baseren. Anlautende *h-* en *n-* laten wel een fonische ontwikkeling aannemen vanuit het grondwoord **awi*, maar voor de *s-* is zo iets niet aanneme-

---

LOKWOORDEN

lijk. De etymologische verklaring van deze vormen komt beneden onder **Suu en Suuk** aan de orde. *Soet* en varianten moet wel beschouwd worden als een mengvorm van *suu* en *oet*.

De enige afstammeling uit de casus rectus is het friese *touke*, ook bij Waling Dijkstra (III, 305) 'eenjarig vrouwelijk schaap', dat volgens Naarding ook in het westelijk deel van het Westerkwartier van Groningen voorkomt. Het wordt in ons materiaal maar één keer aangetroffen en ook nog in een heel andere regio: Sloten F35. *Tuik* sluit goed aan bij *touke*. Voor dat woord zij verwezen naar de paragraaf over **Keu en Kui**.

Wat ook de etymologie mag wezen van de vormen onder (8), zeker is dat het, hoewel zeldzame, duidelijk onderling samenhangende vormen zijn. Het lijkt mogelijk dat ze, eventueel met volksetymologische herschikking, op *ooi* moeten worden teruggevoerd. De vormen van (9), hoewel weer dicht aansluitend bij (8), zijn nog moeilijker met een friese geschiedenis van *ooi* in overeenstemming te brengen. Ze lijken daarvoor al te sterk op de brabantse vormen van (10). Merk op, dat *woetje* afkomstig is uit I78 Halsteren in Brabant. Het WNT i.v. *woet* (II) (XXVI, 1696) wil met name *wouter* niet daarmee etymologisch identificeren, voornamelijk vanwege het feit dat het uit Friesland stamt. Naarding (1960) bespreekt de vormen niet.

De kaart die Naarding tekent voor de regionaal verschillende ontwikkelingen van het vocalisme van *ooi* vindt naar het oosten toe aanvulling in kaart 2 van Maria Ptatscheck (1959) over hetzelfde onderwerp. Tenslotte wil ik herinneren aan Naardings overtuiging 'welk een waarde voor de filologie ook de lok- en vleinamen der huisdieren vertegenwoordigen'.

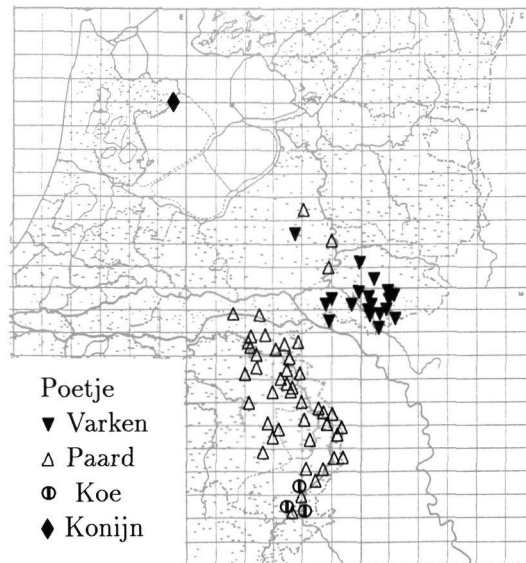
Piet

Dit lokwoord is in gebruik voor schaap en lam, geit en geitelam en voor konijn. Een enkele keer ook voor veulen. Het meest komt het voor in de betekenis 'lam'. Het woord heeft een frappante concentratie in het zuiden van Drente en het noorden van Overijssel. Frappant daarom, omdat men dat voor zo'n gewoon en voordehandliggend woordje niet zou verwachten. Eerder denkt men aan een zeldzaam maar willekeurig over het land verspreid gebruik. De regionale concentrering doet vermoeden dat het woord een recente volksetymologische herordening is van een oudere specifieke diernaam.

piet, pietje, pietie, piete

Etymon *piet*

Daarom wil ik verband leggen met *piə* 'schaap, lam' (G24 Dwingeloo), zonder daarmee overigens een etymologische interpretatie naderbij te brengen.

Kaart 15: Verspreiding van *Poetje*

Poetje

Het lokwoord *poetje* – de verspreiding en de toepassingen zijn aangegeven op bovenstaand kaartje – moeten we in verband brengen met lat. *putus* 'kind'. Het is bekend in het Rijnland maar ontbreekt in het kleverlands. Het RWB (VI, 1234) geeft het woord met de toelichting: lat. *putus* 'kleiner Knabe' (en, verkeerdelijk, = ned. *put*). Toegevoegd is *puutsjen* (mijn spelling JvB), ook als vleiwoord. Frings (1932, 196) vermeldt *pūt* m. 'lästiges Kind'. Hij verwijst naar Boekenoo-gen (1897), die *poetje* 'Vleiwoordje, lieveling, snoes', samen met het oostfriesse *pūtje*, een vleiwoord voor een kleine kat of een klein kind, verklaart uit ontleening van het spa. *puta*. Frings echter wil die band niet leggen. Hij rekent ofra. en mnl. *pute* en rhein. *pūt* tot lat. *putus* (RWB 6890) en ziet het hollandse *poet* als 'ein originales Kosewort, ausgehend vom Lockruf für die Hühner'. Het woord komt echter bij van den Maagdenberg (1964) niet voor. Wat Frings zegt zou niettemin waar kunnen zijn ook al ontbreekt ieder argument. De opmerking is karakteristiek voor een al meermalen gekritiseerde wijze van etymologiseren. Wanneer we voor het lokwoord *poet* van bijgaande kaart, juist als Frings m.b.t. *pūt* in het Rijnland, op grond van de situering in een omgeving met een rijke romaanse invloed, met daarnaast de fonologische structuur en betekenis van het woord, een romaanse oorsprong aannemen, zijn de argumenten in het betoog present. Op dezelfde wijze zouden we in een maatschappelijke situatie waar

poetje voorkomt als lokwoord voor kippen en hetzelfde woord gebruikt wordt als 'lieveling, snoes', die beide woorden etymologisch kunnen identificeren. Maar zulk een uitspraak is van een heel andere structuur dan die van Frings over het hollandse *poet*. Zijn uitspraak hanteert impliciet het argument van de voor een romaans leenwoord zeer uitzonderlijke geografische situering plus een *deus ex machina* ("lokwoord"), gekozen omdat er geen gezonde verklaring voorhanden is. Ons *poetje* 'konijn' in Noord-Holland (E61) staat natuurlijk dicht bij dat van Boekenooien en ik aarzel niet het verband met het zuidoostelijke *poetje* te betwijfelen. Hetzelfde lokwoord voor 'koe' en 'paard' echter, optredend in midden-Limburg, heeft een directe geografische aansluiting bij het Rijnland en komt daardoor zeer in aanmerking voor een romaanse etymologie. De argumentatie voor *poetje* 'koe' steunt daarbij op die van hetzelfde woord voor het paard. Enigszins twijfelachtig mag eenzelfde uitspraak voor *poetje* 'varken' in de Achterhoek zijn. Dat gebied ligt eigenlijk buiten de Germania Romana. Toch laat ik de geografische nabijheid zwaar genoeg wegen om het woord toch met de andere te identificeren, zeker wanneer gedacht wordt niet aan een latijnse maar eerder aan een oudfranse oorsprong.

Poetje in het zuidoosten is etymologisch het ofra. *pute* 'hoer'. Erbij genoemd moet worden mnl. *pute* 'hoer, lichtekooi, ook (sic) als scheldwoord' (Verdam, *Mnl. Handwoordenboek*). Betekenisontwikkeling in gunstige of ongunstige richting is altijd eerder een stochastische dan een taalkundige zaak; het hoeft etymologische identificatie niet te beletten. Men denke aan eng. *queen* 'koningin' tegenover mnl. *kwene* 'oud wijf' en *kween* 'onvruchtbare koe'. Of, dichter bij ons onderwerp, *proejke* 'veulen' en mnl. *prië* 'dood dier, krenge, ... verachtelijk mensch'.

Polle

De vormen van het etymon *polle*, berustend op niet meer dan dertien opgaven in ons materiaal – behalve *polle* allemaal unica – zijn afkomstig uit Friesland, Gelderland en Limburg. De tegenstelling tussen -o- en -oe- weegt geografisch niet zo zwaar als men de vormen *pol*, *polleke*, *polleman* en *poelleke* uit het WBD (1.2.8.15) in de beschouwingen betreft. De vormen met een -n- staan zwak binnen de reeks. *Poensjke* is wel een mengvorm met het zuidlimburgse *hoensjke*. Omdat de woorden zonder uitzondering toegepast worden op het paard en het veulen wil ik ze etymologisch verbinden met het lat. *pullus*, 'jong van een dier'. Ook het RWB i.v. *Pulle* (VI, 1180 vv.) 'lockr. und Kosen. für Haustierte', met daarnaast overdrachtelijk *puləkə*, 'Kosew. für kleines Kind', 'Kosewort für Mädchen' kiest voor die etymologie.²² Als eigenaam vermomd verschijnt het lokwoord in *Paulina* Q192.

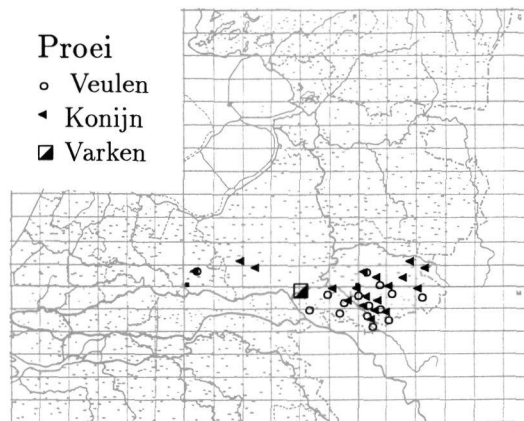
polle, poalle, poalleke, poalleman
poanne, poanneman, poensjke
poel, poelie, poelke, poelkie

Etymon *polle*

Ik neem aan dat de woorden even oud zijn als *poetje*, *baike* en *pruujske*, ook allemaal romaanse leenwoorden. Merk op, dat er onder deze interpretatie dus twee romaanse leenwoorden zijn die verschijnen in het uiterste noorden en zuiden. De etymologieën voor de friese representanten in de reeks is misschien wat hachelijk, maar juist het feit dat het om een tweetal gaat geeft iets meer vastigheid.

Prooi en Proei

In het FEW (deel 9, 285) staat inzake lat. *praeda* dat het in het frans sedert de twaalfde eeuw voorkomt in de vormen *proie*, *praie*, *praye*, Luik *prôye* met de betekenis 'butin fait à la guerre'. Sinds dezelfde tijd treedt het woord ook op in de betekenis 'troupeau de bêtes à corne ou de chevaux qu'on conduit à la pâture'. Deze betekenis vloeit voort uit het feit dat de kudden de voornaamste oorlogsbuit vormden. Talrijk zijn de documenteringen van het woord als aanduiding

Kaart 16: Verspreiding van *proei*

van een individueel dier of een menselijk persoon, overwegend met negatieve betekenisaspecten: 'personne dégoutante', 'prostituée', 'charogne, femme mauvaise', 'animal sans valeur', 'personne de peu de valeur'.²³ De lokwoorden van de typen *preu*, *proei* en *pruujsken* voor primair het veulen en secundair het konijn moeten zonder twijfel tot dit oudfranse woord worden herleid. Het komt ten onzent alleen voor in de Achterhoek en twee plaatsen even boven Deventer (F113

LOKWOORDEN

en F118 met *proes(s)ien* 'veulen'). De vormen *poei* 'veulen' uit het gelderse (zie de kaart 'Veulen') wil ik met het type associëren. In het aansluitende Kleverland is *Prüj*, *Prüjken* bekend als lokwoord en vleiwoord voor veulen (RWB VI, 1140). Het is op grond van deze geografische situatie waarin het woord aangetroffen wordt zeer onwaarschijnlijk dat de ontlening rechtstreeks uit het vulgair latijn zou hebben plaatsgehad. De Achterhoek behoort niet tot het klassieke landschap waarop die vroege ontleningen aangrijpen. Dat in het vulgair latijn de betekenis van 'individu' niet gedocumenteerd is lijkt daarbij niet doorslaggevend.

proei, proeike, proeiman
preu, preuke
pru, pruuijke

Etymon *prooi*

Ik beschouw het woord als één van de oudste lokwoorden voor het konijn. Het moet ter plaatse van de huidige verbreiding gangbaar zijn geweest vanaf het begin van de geschiedenis van dit huisdier in ons land. Zie over deze kwestie beneden bij **Truus, het konijn**.

Rob

Rob is het zoveelste voorbeeld van een lokwoord met secundaire aansluiting bij een persoonsnaam. Het komt in een klein gebiedje rond Tilburg voor in toepassing op het konijn. NEW onderscheidt *rob* 'zeehond' en *rob* 'haas, konijn' (Kiliaen *robbe, robbeken* 'konijn'). Hubschmied (1943, 268) identificeert de woorden met het argument dat het jonge konijn gelijkenis heeft met een hondjong. Volgens deze auteur stamt het waalse *robète, robet, rabotte* 'konijn' – vgl. *robète*, 'lapin domestique' Defrecheux (1893, 140) – uit het nederlandse woord, evenals een aantal meer verwijderde afleidingen met de betekenis 'hol' (*rabolière, raboyère, raboyée*) in verschillende franse dialecten en ook het eng. *rabbit*, mengl. *rabettes* (1398). Bij Boisacq (1904, 530) vindt men grotendeels dezelfde woorden en samenhangen, maar ook dezelfde onzekerheid, die ook uitgesproken wordt door FWH i.v. *rob*. In het verband van onze gegevens, met name de algemene kenmerken van de kaart 'Konijn', rijst de gedachte dat *rob* uit het waalse stamt. Moeilijk voorstelbaar is de herkomst uit het nederlandse van de door Hubschmied genoemde franse woorden. Maar de klaarblijkelijke samenhang met het engelse *rabbit* belemmert een zinvolle interpretatie.

Sep

Woorden van dit type komen voor als lokwoord voor het veulen, incidenteel ook voor het paard. Etymologisch is een verband met *Sep* 'Jozef' (Van Dale)

denkbaar, eerder dan met *Seppe* of *Sebe*, friese namen (Van der Schaar). Dijkhuis (1991, 923) noemt het woord zonder enig commentaar; het staat ook bij Wanink.

sep, sepje, sepken, seppeke, seppie
sepsie

Etymon *sep*

Sik

sik, sikje, sikkie, sikske
sek, sekje, sekkie, sikske
sege, seegje, segge
seeglam, seebok
zege, zeege
zik, zikske

Etymon *sik*

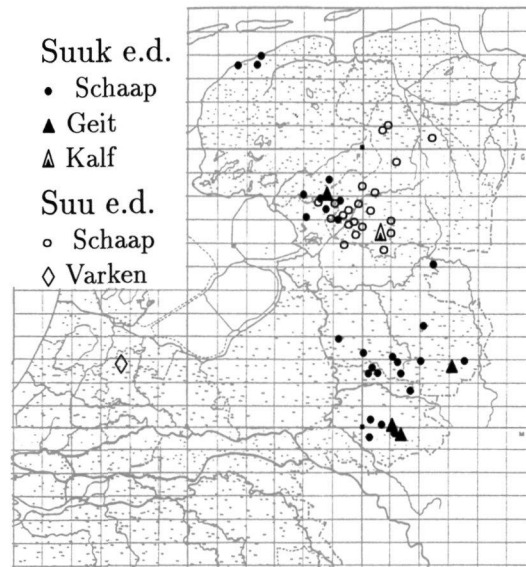
De in de tabel opgesomde varianten zijn alle etymologisch identiek met mnl. *seghe*, hd. *Ziege* 'geit' (NEW i.v. *sik*). Op de kaart 'Ziege' in DWA (5, 14) blijkt het hele nederduitse gebied van west tot oost bezet met woorden van dit type, vooral *Zeech*. (Het Hoogduits heeft het type *Geiss*. Ludwig E. Schmitt (1958) besteedt uitgebreid aandacht aan de eeuwenlange onderlinge concurrentie van beide woorden in het duitse taalgebied. De zuidduitse vorm heeft de noordelijke teruggedrongen.) Historisch grammaticaal beoordeeld moet de eindconsonant *-k* op nederlands gebied als iets bijzonders gelden i.p.v. een *-ch (-g)* die normaal zou zijn. Dezelfde klank verschijnt ook veelvuldig in het nederduitse taalgebied (*Zick*, DWA 5, 14). NEW (680) spreekt over twee ontleningen: *sik* uit het mnd. *sickel* of hgd. *zicke* en *zeghe* uit mnd. *sege*, *tzege*. Ik zie niet in waarom de woorden ten onzent niet beide inheems kunnen zijn. Wel constateren we een opvallende opgang van *sik*, vooral voor de geit maar secundair ook voor het schaap. Het woord heeft, naar het schijnt, zijn grote populariteit bereikt sinds het algemeen gangbaar is geworden als naam voor een menselijk puntbaardje.

Als het woord op ontlening uit het duits berust vormt het daardoor een uniek geval binnen ons materiaal. Het is dan evenwel met zekerheid als naam voor een puntbaardje naar ons gekomen en daarmee zou het direct zijn culturele relevantie binnen ons onderzoek verliezen.

Suu en Suuk

Door een geleidelijk in elkaar overgaan van verschillende vormen, samengaand met geografische verbindingen daartussen, kwam hierboven onder **Ooi** al het probleem van *suu* en *suuk* aan de orde. Bijgaande kaart documenteert en si-

tueert alle voorkomens van die woorden binnen ons materiaal. Vaak beslist de dialectgeografie met typisch geografische argumenten over de status van een woord en over de interpretatie van eventuele vormvarianten. Hier moeten we bezien of de woorden etymologisch geïdentificeerd moeten worden onder de veronderstelling dat *suuk* het resultaat is van metanalyse van het diminutief *suukie* van *suu*. In geografische situaties waar beide woorden samen voorkomen ligt die verklaring zeer voor de hand. Zonder enige twijfel geldt dat voor de opgave van F63a Kallenkote met *suje suje* als roepnaam en *sukie* als vleinaam voor het schaap.

Kaart 17: Verspreiding van *Suu* en *Suuk*

- 1 *suu, suje, süji, suujien,*
- 1 *suze Piet*
- 2 *suuk, suukie, suukske*
- 2 *suk, suke, sukske*

Etymon *suu*

Voor de twentse en achterhoekse vormen met *-k* echter moet de etymologie verworpen worden omdat *suu* daar niet voorkomt. De vraag dringt zich op of er wellicht toch nog, op andere wijze dan via metanalyse, verband gelegd kan worden met *suu*. Tussen de vormen met en die zonder *velaar* bestaat zeker niet dezelfde relatie als tussen enerzijds nl. *zeug*, ndd. *Sög(e)*, *Söch*, anderzijds hgd. *Sau*, dialectisch *Sö*, *Su*, *So* (DWA 2, 17). Hierbij sluiten aan zwe. *so*, *suggor*

'zeug', no. *so* 'zeug', de. dialectisch *sow* 'zeug' (Skautrup 1928, 120). Al deze woorden hebben zonder twijfel een nauwe relatie; men zie daarvoor KEW i.v. *Sau*. De *-k* van *suuk* herinnert aan die van *sik*. Wanneer we deze laatste verklaren door ontlening uit het Duits, wordt die van *suuk* – en eventueel ook die van *siek*, *soek*, *sok*, *suk* – problematisch. We moeten de velaar terdege onderscheiden van die in b.v. Duits *Suckel* en *Sucksau* 'big' (DWA 7, 4), die verklaard moet worden als verschuiving van hgd. geminaat *-gg-*.

Ik acht *suu* e.d. 'schaap, lam' (en andere betekenissen) etymologisch identiek met hgd. *Sau* e.a. (zie hierboven), zodat we te maken hebben met oude varkensnamen. Deze interpretatie houdt in, dat het om een archaisch verschijnsel gaat. Meestal zien we slechts *ontleende* varkensnamen in toepassing komen op andere huisdieren, maar hier gaat het om een niet op ontlening berustend, inheems, germaans woord. Ik kan niet nalaten hierbij te verwijzen naar een uitspraak van Ideforss (1931, 11), die signaleert dat een oud woord, te weten *söer* 'zeugen', eigenlijk een taboe-woord, toch als lokwoord voor schapen wordt *gehandhaafd* naast het eufemistische *får* dat als soortnaam de negatieve oude benaming verdrong. Een waarschuwend rijmpje luidde: *Kallar du mig Söa, sa ° skall jag dig kläda och föda, Kallar du mig Får, skall du ej få ett ullhår*.²⁴ Daardoor is de gedachte aan een oude varkensnaam in ieder geval acceptabel geworden.

Met deze laatste vormen staan zeker in verband *Suze Naanje, ik waige die* en *Suja suja kindje*, regels uit bekende Nederlandse volksliedjes. Voor *Naanje* zou ik liever lezen *Laanje*.²⁵

Een bevredigende en allesomvattende etymologische verklaring van de vormen met *-k* ligt niet binnen ons bereik. Wel ben ik geneigd verband te leggen met een wortel die 'zuigen' als grondbetekenis heeft. Dat ook *lep* als lokwoord voorkomt is een zijdelingse ondersteuning, maar feitelijk is mijn enige grond het voorkomen van *sok* in mijn moedertaal in de betekenis 'zog, moedermelk'. Is de gedachte juist dan kan zij ook gelden voor andere lokwoorden van het type *s-k*, ten dele stammend uit dezelfde streken als waar *suu* en *suuk* optreden; zie o.a. de kaarten 'Kalf' en 'Lam' (*soek, sog*), en verder *suk* 'koe, kalf, schaap, lam'.

Truus, het konijn

Cuniculus dat es een conijn, *Der vele in vele landen sijn*, schrijft Jacob van Maerlant in zijn 'Naturen Bloeme' (vs. 1205), maar het blijkt niet met zekerheid uit zijn tekst dat zijn eigen land daar toen al bij hoorde. In *Vanden Vos Reinaerde* (12e of 13e eeuw) komt nog geen konijn voor, maar in *Reinaert II* (na 1378) heeft het in Lapeel²⁶ een beduidende rol. De uitgebreide regelgeving voor de wildwerkers te Brugge rond 1300, waar sprake is van Spaanse, Engelse, Ierse, Provençaalse, Schotse en Vlaamse konijnen, en met name verboden wordt Spaanse

---

LOKWOORDEN

konijnen te vermengen met dieren van andere herkomst, laat over een gevestigde aanwezigheid van konijnen geen twijfel (Corpus Gysseling, I-4, 2886 vv.). Deze keur suggereert een levendige en uitgebreide handel en heeft vanzelfsprekend geen betrekking op geïmporteerde maar op gefokte of in het wild levende dieren. Het is bekend dat de oorspronkelijke verbreiding van het konijn beperkt bleef tot Noord-Afrika en het iberisch schiereiland, vanwaar het in de middeleeuwen door toedoen van mensen over heel Europa werd verbreid. Huisdier werd het tussen de zesde en de tiende eeuw. Naar Duitsland kwamen de eerste konijnen in 1149 en wel door werkzaamheid van een abt van het benediktijnerklooster Corvey (*Meyers Enzyklopädisches Lexicon* Bnd 13, 397).

Het WNT (XVII-2, 3552) behandelt *trui* II, bij Kiliaan *truie*, uit het franse *truie* 'zeug'. De auteur betwijfelt de etymologie, omdat *moderne dialectgegevens niets opleveren*, en legt liever verband met de vrouwennaam *Trui*. Die naam is aan de orde in sublemma *trui* I, waar ook uitgebreid aandacht wordt besteed aan de lokwoorden voor het konijn uit de materiaalverzameling die we in dit opstel bespreken. De plaatsing van dat materiaal in dat sublemma is, zoals we zullen aantonen, etymologisch onjuist.

Raadpleging van het Rheinisches Wörterbuch i.v. *Gertrud* (RWB II, 1205 vv.) lijkt een ondersteuning te leveren voor de opvattingen van het WNT. Men vindt er voor het kleverlands nl. *truuj*, *druuj*, *trui* en *truuke* (mijn spelling JvB), allemaal vormen die frappant overeenkomen met die van de kaart 'Konijn', zij het ook zonder dat van een lokwoordfunctie sprake is. Maar meer dan dit laatste is de afwezigheid van vormen met een *oe* een belangrijke indicatie, zeker wanneer we ons realiseren dat ook de brabantse dialecten die klinker in de afleidingen van de vrouwennaam *Geertruida* niet laten horen: de gewone verschijningsvorm is *trüj*. Toch zijn het juist vormen met een *oe* die het WNT gebruikt als bewijsmiddelen i.v. *trui*-I, nl. in de opmerking dat dat woord in drie plaatsen voorkomt als lokwoord voor het veulen: Stiphout L236, Zevenaar L33 en Sinderen M41. Zoals ons materiaal laat zien gaat het echter tweemaal om *troei* en *troeike*, terwijl voor het derde geval M41 onze afschrijver *preuj* heeft gelezen. We moeten begrijpen dat de lexicograaf het belang van het onderscheid *oe* – *ui* heeft miskend en daardoor alle brabantse vormen *troei* e.d. 'konijn' ten onrechte tot *Geertruida* herleidt.²⁷

Ook een nauwkeurige analyse van de kaart 'Konijn' kan de onjuistheid aantonen van de in het WNT geponeerde etymologie van *troei*, *trui* 'konijn' en met name de constatering aldaar van de absoluut onorthodoxe wijze waarop de klinkers van het woord over het nederlandse taalgebied verdeeld zijn. We hebben er al op gewezen in de korte commentaar bij de kaart hierboven: Oost-Brabant geeft *-oe-*, Gelderland, Utrecht, Noord-Holland tonen *-uu-*, sporadisch afgewisseld met *-ui-*, en de kop van Overijssel en Drente laten vormen met *-ui-* zien.

Dat beeld stemt geenszins overeen met de traditionele verschijningspatronen van wgm. *û*. De *ui*, die wellicht kan worden opgevat als de belangrijkste vingerwijzing naar *Geertruida*, levert door haar zeer ongewone geografie juist een argument daartegen.

Zo zijn we wel genoodzaakt een andere theorie te ontwerpen. Deze luidt: de vormen van ons etymon *troei* moeten alle herleid worden op ofra. *troie*. Dat het WNT de correcte en min of meer voordehandliggende link van *trui*-I met *trui*-II niet legt en aldus de herkomst van *trui* 'konijn' uit fra. *truie* 'zeug' miskent is te opvallender omdat de vergissing geschiedt in de context van het volgende citaat: '*Afschuwelijk ... is het te hooren, hoe ... zelfs de fatsoenlijke lieden ... den bevalligen naam van Geertruida in dien van Trui verminken, en alzo hunne liefste panden dikwijls met den verachtelijksten smaadnaam toespreken*'. Dat kan slechts begrepen worden als een aansporing om in plaats van *Geertruida* nimmer *Trui* te bezigen, omdat dat heel wat anders is. Denkelijk is de auteur misleid door de afwezigheid van een pejoratieve betekenis in de benamingen voor het konijn.

Volgens FEW (13, 314 vv.) stamt het fra. *truie* 'zeug' uit *trōja*. We hebben zo een oudfranse diftong die zich op nederlands gebied in een bepaalde fase van de taalontwikkeling niet bij wgerm. *û* kan aansluiten maar alleen bij dan bestaande tweeklanken. In het franse taalgebied en met name in Wallonië komt de uitspraak met een monoftongische *-oe-* veelvuldig voor, zoals de kaart *Truie* (ALF, 1342) laat zien en zoals Balle laat lezen: *trouye* 'femme de mauvaises moeurs et malpropre' (1963, 312). Dit zijn echter jongere ontwikkelingen uit een diftong of triftong, welke klankstanden ook heden nog op tal van plaatsen verschijnen. Renard geeft voor de plaats Jupille in het jaar 1449 *une troy* 'truie' (HCTD XXXII (1958), 158). De betekenis van het franse en waalse *truie* is op alle plaatsen waar ik het heb aangetroffen (dialectologische monografieën en woordenboeken) 'zeug' of een scheldwoord met deze semantische achtergrond, met één enkele vermelding van toepassing op een vrouwelijke wolf bij Defrecheux en een gebiedje met *træy* op de kaart 'keldermot' in het uiterste zuiden van Belgisch Luxemburg (Haust 1938). Het woord wordt algemeen, met voorbehoud van G. Rohlfs, die denkt aan 'eine spontane expressivbildung des volkes, wie es deren viele gibt' (FEW 13, 316 i.f.), verklaard uit verkorting van 'porcus troianus', 'een varken dat, opgedischt, aan het trojaansche paard deed denken, zoo gevuld als het soms was met allerlei verrassingen' (Hermans, 630). Deze visie berust in oorsprong op de *Saturnalia* van Macrobius (5e eeuw), geciteerd door Stangier (1929, 7).²⁸ De vroegste documentatie van *troja* vindt men in de zgn. Kasseler Glossen uit de negende eeuw, stammend uit Fulda.

De etymologie van het romaanse woord is voor ons minder gewichtig dan de constatering dat het via Wallonië naar onze streken is overgeleverd. De route

LOKWOORDEN

van binnenkomst is met zekerheid het Maasdal geweest, getuige het feit dat het aangrenzende Rijnland geen deel had aan de expansie. Andere waalse vormen van het woord dan de boven reeds genoemde zijn in FEW rijkelijk gedocumenteerd: Malmedy en Luik *troy*, Namen en Dinant *truy*, Mons *trouïe*, Roubaix *trü*, Bray *trouie*. Toe te voegen zijn *Trôïe* 'Truie; femelle du porc', Luxemburg *Treuïe*, Nivelles en Mons *Trouïe* (Defrecheux 156, wellicht ook bron voor FEW).²⁹

trui, truike, truigien
Tru, truu, truuke, truugien, truchien, truman
truke, trukie, trukke, truukske
Tru, trude
truus, truusje, trusie, trüze, truis
troei, troeike, troek, troeke
troeleke
trua, truaken
trouke

Etymon *troei*

De etymologie lukt een vergelijking uit van de vormen van dit etymon met die van *prôye* (Luik) 'prooi, proeje'. *Proei* kan natuurlijk niet de gevarieerdheid van klank vertonen van *troei*, omdat het verspreidingsgebied veel kleiner is. Een tweede reden is dat aberratie door associatie met de vrouwen naam *Trui* er geen rol bij speelt. Overeenkomst is er in *troeike* - *proeike*, en *truuïke* - *pruuïke*. De verschillen bestaan hierin dat *proei* varianten met een *eu* heeft die *troei* mist, terwijl anderzijds *troeke* een, zeldzame en kennelijk analogische, oostbrabantse diftongering tot *ou* laat zien in *trouke* (zoals in *hous* en *mous*), die bij *proei* ontbreekt. Zo liggen de twee oudfranse leenwoorden betrekkelijk dicht bij elkaar. Eventueel toch nog aanzienlijk te achten verschillen kunnen als achtergrond hebben dat de ontleening van *troie* veel jonger moet zijn dan die van *proei* uit lat *praeda*. Dit laatste woord werd ontleend in toepassing aanvankelijk op het veulen, toen het konijn nog in geen velden of wegen te bekennen was. Het ging bij de vroegste komst van het konijn als lokwoord ook op dat nieuwe dier over, zoals ook *hans* 'veulen'. Gelijktijdig werd elders het konijn nog aangesproken met vormen van het substantief *konijn* (*nien*). In latere instantie, naar ik aanneem bij een tweede, meer algemene of hernieuwde introductie van het dier, werd het franse woord *troie* pas ontleend. Het verspreidingsgebied moet zich in een overweldigende vloed en met grote snelheid hebben gevormd. Het is denkbaar dat de bekende reproductiviteit van het dier, ook al bekend bij Van Maerlant ('*Want si dicke draghen ende riden*' vs. 1216), daarvan mede oorzaak is.

Dat *troei* e.d. ten onzent inderdaad jonger moet zijn dan de naam *konijn*, uit ofra. *conin*, *connin* (NEW i.v.) laat de kaart 'Konijn' duidelijk zien: *konijn* vertoont zich in de lokwoorden *nien* e.d. in het uiterste noorden van het land.

De expansie van *troei* kan dateren van het midden van de dertiende eeuw. Het woord is bij ons zodoende wellicht driehonderd jaar jonger dan *proej*.

Toepassingen op andere dieren dan het konijn zijn in het nederlandse taalgebied zonder enige twijfel voorgekomen. Ik bedoel niet de weinige geïsoleerde gevallen in het lokwoordenmateriaal van toepassing op het veulen, die ook in het WNT gedocumenteerd zijn; ik bedoel de toepassingen op geit en hinde en, uiteraard, de klassieke toepassing op de zeug, die in ons materiaal niet voorkomt maar die wel nog gedocumenteerd kan worden uit de vorige eeuw. Ik beschouw *trui* 'zeug' ten onzent, zoals gedocumenteerd in het WNT t.a.p., als berustend op een vroegere, of in elk geval andere, ontlening dan die welke *troei* 'konijn' naar Nederland bracht. Bij dit laatste moeten we niet denken aan een geleerde of literaire ontlening, maar aan een verbreiding via de volkstaal, aanknopende bij de verscheidenheid van uitspraken in, met name, de waalse dialecten. Het boven aangehaalde citaat uit het WNT met de signalering van de sterk pejoratieve betekenis van *Trui* wijst erop dat er een scherp onderscheid gemaakt moet worden tussen de ene en de andere ontlening. De betekenis 'zeug' speelde bij ontlening van het lokwoord voor het konijn geen rol.

Tot slot

In een laatste paragraaf wil ik proberen enkele algemene gedachten te ontwikkelen over de lokwoordkaarten als verzameling en conclusies trekken uit het onderzoek op een zo algemeen mogelijk niveau. Slechts in de mate dat zoiets slaagt is de eenheid van het onderzoekproject gewaarborgd.

Vooreerst moet vastgesteld worden dat er niet zoiets bestaat als een algemeen geografisch patroon dat kenmerkend zou zijn voor al onze lokwoordkaarten. Weliswaar is er binnen ons onderzoek, behalve bij het rund, op alle tweetallen van kaarten (*jong dier – volwassen dier*) eenzelfde patroon te lezen, zij het het ook overal met kleine verschillen, maar geen enkel van de gevonden grondpatronen heeft belangrijke eigenschappen gemeen met een ander. Op twee ervan zien we expansiepatronen die we ook van andere dialectkaarten kennen, vanuit het zuiden via het IJsseldal een eindweegs naar het noorden en noordoosten toe, te weten *trui* 'konijn' en *keu* 'varken, big', maar dat is het voornaamste punt van overeenkomst dat tussen kaarten gevonden wordt. Het betreft daarbij expansies die onmogelijk aan elkaar gerelateerd kunnen worden. Het ene is een betrekkelijk laat uit het oudfrans ontleend woord voor het nieuwe huisdier konijn, het andere een germaans woord voor het oudste huisdier dat we kennen, te weten het varken.

Het tweetal 'Koe' – 'Kalf' vertoont bijzonder weinig onderlinge overeenkomst en vormt zo wel een extreem geval. Bij de behandeling van beide kaarten hierboven hebben we de verhouding besproken en een verklaring daarvoor beproefd. Bij andere tweetallen zijn er sterkere overeenkomsten maar overal is de volkomen overeenkomst geschonden. Daarmee is gezegd en wordt ook bedoeld dat er praktisch gesproken op het punt van de lokwoorden wezenlijke overeenkomsten bestaan tussen het volwassen en het jonge dier, maar dat er door bijkomstige factoren verschillen zijn gegroeid. Bij 'Paard' moeten we, met de kaart 'Veulen' als uitgangspunt, de schending van de overeenkomst toeschrijven aan verdwijning van lokwoorden voor het volwassen dier en bij 'Schaap' en 'Geit' aan de algemene doorbraak van het lokwoord *sik*. Blijft bij het tweetal kaarten voor paard en veulen de schade beperkt tot die van het volwassen dier, bij het schaap en de geit zijn voor zowel volwassen als voor jong dier de oude patronen – die we dan ook niet kennen – verdwenen. Bij het schaap is er nog een enkel saillant verschil tussen de twee kaarten doordat in de noordhollandse regio *kies* voor 'schaap' wat sterker staat dan bij 'Lam', maar bij de geit zijn beide kaarten praktisch identiek. Alleen *seegje* wordt *zege*.

Juist omdat er geen overeenkomsten zijn tussen de patronen van twee verschil-

lende huisdieren is het de moeite waard even stil te staan voor een vergelijking van 'Schaap' en 'Geit'. Wat vooreerst opvalt is dat het zeeuwsvlaamse *bette* op alle vier de kaarten 'Schaap', 'Lam', 'Geit' en 'Geitelam' voorkomt, zij het in een iets groter gebied misschien bij het schaap dan bij de geit. Op de kaart 'Vrouwelijk schaap' (Taalatlas 3, 3) is hetzelfde woord in een groot vlaams territorium present als appellatief. Deze situatie roept de vraag op of de betreffende dialecten het onderscheid tussen schaap en geit wel kennen en of er niet veel-er sprake is van slechts één diersoort.³⁰ Zelfs wanneer thans de diersoorten op enig cultureel niveau inderdaad onderscheiden worden – en de taal levert daarvoor altijd de evidentie – dan nog wijst de toestand in de dialecten, te weten de naamsidentiteit, erop dat dat op enig moment in een primitiever verleden niet het geval is geweest. Op ongeveer dezelfde wijze zou gesproken kunnen worden over de regio's met *mieneke* in Brabant en met *liem* in Noord-Limburg, woorden die ook op alle vier de kaarten voorkomen. Weliswaar bestaat daar het onderscheid tussen de soorten ook thans, zoals kan blijken uit de gangbare appellatieven. Zo is het tenminste in mijn geboortedorp waar men een jong van zowel schaap als geit 'n *mieneke* noemt. Er wordt gezegd: *ons guit moet laame, we kreege 'n joong mieneke*, waaruit bovendien nog blijkt dat ook het oude dier 'n *mieneke* is. Ook voor die streken moeten we een primitieve oersituatie aannemen waarin de dieren geïdentificeerd werden. Zeker tegen de achtergrond van de eerder ontwikkelde gedachten over de aard van de verhouding tussen lokwoord en appellatief is deze gedachte volkomen soliede.

Nu zou men, met beroep juist op deze naamsidentiteiten, kunnen opwerpen dat deze lokwoorden – en misschien zelfs: lokwoorden in het algemeen – geen diernamen zijn maar aanduidingen van andere aard, vergelijkbaar met kooswoordjes voor mensen, kleine kinderen met name, die niet geacht kunnen worden de betekenis 'kind' te dragen maar die eerder attitudes en gevoelens van de spreker symboliseren. Praktisch ieder 'woord' zonder andere betekenis zou in zulke functie gebruikt kunnen worden; de ermee gepaard gaande lichaamstaal zou voldoende zijn om het toepasselijk te achten. Algemene acceptatie zou het inlijven in de taal. Het valt niet in te zien dat zulk een woord niet onmiddellijk ook gebruikt zou kunnen worden door iemand die zijn poes knuffelt. Tegen deze voorstelling is in te brengen dat ze, althans toegepast op de lokwoorden van onze studie, louter theoretisch is en alle realiteitswaarde mist. Ik wil dan ook vasthouden aan de conclusie van de inleiding: lokwoorden zijn gewone substantieven waarvan het gebruik in betrekking tot bepaalde huisdieren in de taalgemeenschap traditioneel is en volkomen vast. De conclusie moet zijn, dat de genoemde verschijnselen op de kaarten van de lokwoorden voor schaap en geit in het zuiden van ons land geïnterpreteerd moeten worden als een belangrijk cultureel relict. Ze weerspiegelen een archaische situatie. Overal elders is dat

niet zo en zien we dus situaties die van jongere datum zijn, zelfs in de in menig opzicht erg behoudende gebieden van Friesland en Groningen.

Het bijzondere van de verhouding tussen de woorden in het zuiden en die in het noorden, zoals hier gesignaleerd, is niet de constatering van een ontwikkeling die in het zuiden aanvangt en zich langzaam naar het noorden uitbreidt. Dat is iets wat men vaak ziet, maar het is hier niet aan de orde. Het bijzondere bestaat hier in de vaststelling dat niet overal een betrekkelijk jonge laag bovenligt die in het zuiden meer oudere, eventueel niet meer zichtbare, lagen bedekt, maar dat integendeel datgene wat vandaag in het zuiden, aan de oppervlakte bij wijze van spreken, waarneembaar is een veel hogere ouderdom heeft dan de gelijktijdig verschijnende woorden meer naar het noorden toe. Dit inzicht berust niet op taalkundige argumentatie, maar vloeit voort uit cultuurhistorische reflectie.

De constatering van archaische identiteit van verschillende huisdieren is van grote en principiële betekenis. Taalkundige evidentie daarvoor brengt structuren aan het licht die van belang zijn voor een reconstructie van de veeteeltgeschiedenis. Gelijkheid van naamgeving moet wijzen op gelijkheid van betekenis en functie in het culturele leven, in dit verband in de veeteelt. Waar de taal het onderscheid niet kent, kan in de cultuur geen verschil van belang, interpretatie en gebruik voorkomen. De taal is bij uitstek de wijze waarop de inhoud van een cultuur zich manifesteert. Grotere detaillering in de cultuur voert noodzakelijk tot grotere detaillering in de taal. Naamsidentiteit symboliseert een archaische en primitieve oersituatie. Het is van belang na te gaan of er meer aanwijzingen voor gevonden kunnen worden en, meer in het algemeen, de kwestie van de polyfunctionaliteit van de lokwoorden, die even ter sprake kwam in de inleiding, nader te bezien. Ik wil mij daarbij beperken tot systematische verschijnselen en de incidentele gevallen terzijde laten.

De vraag voert ons terug naar *koes* en *kuus*. Laten we kijken naar de kaarten 'Big' en 'Kalf'. Ter plaatse van de grens tussen *kiep* en *kuus* bij 'Kalf' – samenvallend met die tussen *kuus* en *koes* bij 'Koe' – waarop bij de bespreking van de kaarten 'Koe' en 'Kalf' is geattendeerd, loopt ook de grens *kuus* – *keu* bij 'Big'. Terwijl ten zuiden van die grens *kuus* 'varken' en *koes* 'koe' met elkaar opponeren, markeert zichzelf scherp het functionele verschil tussen *kuus* 'kalf' en *kuus* 'big'. Aan deze semantische en fonologische opposities kan niet getwijfeld worden. Toch herinner ik me uit het brabantse van Nuenen L235, waar *kuus* voor een varken heel gewoon was, nog levendig – want het verraste mij toen ik het hoorde – dat *kuus* ook voor een kalf werd gebruikt. Eigenlijk had ik me daarover niet moeten verbazen, omdat een vrouwelijk kalf *kuuskalf* wordt genoemd. In ons materiaal doet hetzelfde verschijnsel van de dubbele functie zich voor in L208 Bakel, K215 Hoge Mierde en L280 Westerhoven (in beide laatste plaatsen: *kuuzeke* 'kalf', *kuuske* 'big'). In de omgeving van L201

Best komen ook beide toepassingen voor, maar niet in dezelfde plaatsen (of op dezelfde vragenlijsten).³¹ Ik beoordeel de samenval als een serieus relict en beschouw de gegevens, in samenhang met wat we over *bette*, *mieneke* en *liem* hebben geconstateerd, als een grond om een oude situatie aan te nemen waarin ook het functieverval van rund en varken gering was of ontbrak. Dat zou natuurlijk betekenen dat de melkwinst nog van ondergeschikte betekenis was in vergelijking met het gebruik als slachtvee. Ik wil de hypothese niet gebruiken om de moeizame etymologische analyse in de paragraaf **Keu en Kui** hierboven te hernemen, waar polyfunctionaliteit van de woorden tot andere conclusies had kunnen voeren. Daar ging het om *keu* uit mnl. *code*. Theoretisch is er wel reden om ook hiervoor een oorspronkelijke meervoudige toepasbaarheid te postuleren, wat in de grondbetekenis 'kudde' opgesloten ligt, maar er is geen enkele concrete aanwijzing meer voor. Wel kan de gedachte voeren tot een herinterpretatie van de polysemie van de vijf diernamen *koes*, *kuus*, *kies*, *mutte* en *muk*, eerder besproken in een voordracht voor de Dialectencommissie (Van Bakel, 1964). Ook bij die woorden gaat het om een meervoudige toepasbaarheid op rund en varken en de conclusie ligt voor de hand om het verschijnsel ook hier op te vatten als een reflectie van een archaische situatie.

Voor een goed begrip van de archaische polyfunctionaliteit moeten we opmerken dat de woorden die het betreft niet alleen verwijzen naar een primitieve situatie maar ook zelf uit die primitieve situatie stammen. Het is ondenkbaar dat in een nieuwe culturele omgeving, waar het categoriale verschil tussen geit en schaap of tussen rund en varken bestaat, een nieuw woord ingang zou vinden ter vervanging van zulk een woord en met dezelfde dubbele toepasbaarheid. Met een voorbeeld: *bette*, thans polyfunctioneel in een cultuur waarin geit en schaap onderscheiden worden, kan niet in een gewone ontwikkeling vervangen worden door een ander woord voor dezelfde meervoudige functie. Latere ontwikkelingen kunnen wel voeren tot behoud van zo'n woord in slechts één van de oude toepassingen, eventueel verschillend van de ene regio tot de andere. Zo kunnen de geografische patronen ontstaan zijn van de vijf eerder besproken diernamen. De herstructurering van het geografische beeld is dan verbonden met een culturele ontwikkeling die bestaat in de vorming van nieuwe concepten over de wereld, in dit geval de huisdieren en de veeteelt.

Signalerend dat we zowel voor schaap en geit als voor varken en rund sporen vinden van archaische categorische identiteit moeten we erop attenderen dat er geen aanwijzingen zijn van oorspronkelijke vervloeiing van die vier soorten tot één. Dat zou kunnen voeren tot de theorie dat schaap en geit op enig moment in de geschiedenis als een nieuwe, tweede soort zijn geïntroduceerd naast de categorie varken – rund, ofwel als een derde nadat het functionele verschil tussen deze laatste soorten een culturele werkelijkheid was geworden. De functionele

LOKWOORDEN

vervloeiing is daardoor bij het kleinvee nog steeds op de lokwoord-kaarten te lezen, duidelijker dan op die van varken en rund. Deze laatste kaarten laten zo een vroegere functionele splitsing van de diersoorten zien alsmede een door wellicht talrijke latere ontwikkelingen zo goed als oninterpreteerbaar geworden interne structuur.

Een geheel ander geval van polyfunctionaliteit is aan de orde bij *hans* 'veulen, konijn' en *proei* 'veulen, konijn'; de toepassing op het varken is strikt incidenteel. Archetypische culturele identiteit is daarbij niet aan de orde. Hier is inderdaad sprake van gewone polysemie: hetzelfde woord wordt toegepast op zaken die als categorisch verschillend worden geconcipieerd. Laten we terloops vaststellen, dat polysemie juist op deze wijze moet worden gedefinieerd en dat een oordeel over het conceptuele verschil daarbij berust op algemeen voorkomende intuïties. Methodologisch zou ik willen stipuleren, dat categoriale identiteit van zaken die met hetzelfde woord worden aangeduid steeds de nulhypothese moet zijn. Dat is ook de achtergrond van mijn opmerkingen over polyfunctionaliteit. In het geval van *hans* en *proei* is die veronderstelling echter te verwerpen.

De kaart 'Konijn' is een uniek geval binnen ons lokwoordenonderzoek. Dat vindt zijn oorzaak in het feit dat het een pas laat ingevoerd huisdier betreft. Het drukt zich uit in het feit dat, globaal gesproken en met verwaarlozing van kleinnigheden, alle woorden van die kaart ontleningen zijn. De oudste laag bevat het woord *konijn*, leenwoord uit het oudfrans, en resten daarvan, *nien* en secundair *mien* en *miens*, en 'ontleningen' uit de sfeer van andere dieren, te weten *proei* en *hans*. Ook *corre* en *correken* en *rob*, *robbeke* en *robbie*, die we eerder als romaanse leenwoorden hebben gekarakteriseerd, behoren wellicht tot de oudste laag. Het ligt alleszins binnen de waarschijnlijkheid dat het zeeuwse *kees*, juist met het oog op de algemene kenmerken van het kaartbeeld en zijn culturele geschiedenis, moet worden begrepen als ontstaan via *kes* en *kas* uit *kachtel* en *capitale*, het bekende hoog te kwalificeren lokwoord voor het veulen. Een jongere laag vormt het leenwoord *troie* uit het oudfrans.

Deze configuratie in het groot is uiteraard op zichzelf een belangrijk argument voor de boven behandelde etymologie van *troei* en niet minder voor een polysemantische interpretatie van *hans* en *proei*. Alle afzonderlijke interpretaties ondersteunen de andere. In het algemeen kunnen we zeggen: het paard en het konijn staan structureel buiten het archaische patroon, gekenmerkt door nog weinig functioneel gekenmerkte of onderscheiden kuddedieren als enige 'huis'-dieren.

We kunnen wel de vraag opwerpen hoe verklaard moet worden dat bij de introductie van het konijn, dat overwegend benaamd ging worden met een leenwoord dat 'zeug' betekende, in een aantal gebieden lokwoorden geleend werden van niet het rund, het varken, de geit of het schaap, maar juist van het paard.

Het antwoord kan niet moeilijk zijn, nu we die groep juist hebben herkend als de oude kuddedieren: we moeten aannemen dat er nog geen ander lokwoord-gebruik bestond dan alleen voor het paard. Alleen dat edele dier kwam nog pas in aanmerking voor een vertrouwelijke omgang met zijn meester. Alle ander vee had zijn, deels weinig specifieke, soortnamen, stond buiten iedere gevoelsrelatie van de mensen en werd ver van huis in het vrije veld gehoed door herders. Dat sluit ook goed aan bij het gegeven dat belangrijke oude lokwoorden teruggaan op woorden die eerder 'kudde' betekenden, te weten *keu* en *proei*.³² Hadden er ten tijde van de introductie van het konijn ten onzent lokwoorden bestaan voor kleinere en zachtere dieren, dan zouden die zeker eerder in aanmerking gekomen zijn dan die voor het paard en althans hier of daar ingang gevonden hebben voor het nieuwe huisdier. Dit is niet in strijd met het feit dat in tweede instantie voor het konijn een lokwoord toepassing vond dat oorspronkelijk *zeug* betekende. De betekenis van het woord *troei* was bij de ontleners niet bekend. Het zal niet anders gegaan zijn dan bij de importeurs van poolse paarden ten onzent, die – zoals kopers of importeurs mij persoonlijk verklaarden – de woorden waarmee ze die dieren moesten aanspreken op de koop toekregen. Dat er geen ander lokwoord-gebruik bestond valt ook op te maken uit het evidente succes van de *troei*-expansie en uit het volkomen gelijkmatige beeld van de kaart 'Konijn' naar het noorden toe. Geen spoor van verstoring door interferenties met andere lokwoorden of door moeilijk begrijpelijke latere wijzigingen. Wel is het evident zo dat in de aangrenzende romanía, waaruit *troei* ons bereikte, al een lokwoord voor het varken bestond dat daar op het konijn was overgedragen.

De kaart 'Veulen' moet in het verlengde van deze speculaties gezien worden als de oer-lokwoordkaart. En hij draagt die naam met ere. Hij heeft een geheel eigen en evenwichtig patroon, bijna geheel beheerst door de germaanse stam van het etymon *hengst*. Het is ook de enige kaart waarop romaanse leenwoorden verschijnen, wanneer we afzien van 'Konijn' dat er een afspiegeling van is: *bai*, *proei*, *polle*, *poetje*, *kachel*. Wel is het denkbaar dat het patroon *hans* e.d. een jongere, inheemse vernieuwing is van een romaanse basis, maar verder zijn er geen latere ontwikkelingen te bespeuren. Alleen de verbreiding van *neps* is wat problematisch. Hoog in Friesland zijn er kleine wijzigingen, veroorzaakt door een recente *hap*-uitbreiding. De kaart 'Veulen' verbeeldt het ontstaan en de vroegste verbreiding van de lokwoord-cultuur en laat dit verschijnsel van op-neming van het huisdier binnen menselijke relaties herkennen als een romaans fenomeen. Veel later pas kwamen ook de kuddedieren onder het bereik ervan. Het was een ontwikkeling van zuiver lokale aard, in die zin dat er geen nieuwe woorden mee gemoeid waren. Het romaanse woord *poetje* voor rund en varken is een spoor van de veranderingen. Een menigvuldigheid van oude dieraanduidingen ging over in dat gebruik en werd zo gered van de ondergang die ernstiger

LOKWOORDEN

dreigde naar gelang de veeteelt zich verbijzonderde en specialiseerde.

Dat de kaarten 'Veulen' en 'Konijn' een betrekkelijk begrijpelijke structuur vertonen in vergelijking met de kaarten 'Kalf' en 'Big' hangt samen met het feit dat ontwikkelingen in de veeteelt specifiek deze laatste dieren betroffen: varken en rund. Een vraag naar de oorzaak van de *keu*-expansie, evenals trouwens menige andere, kan slechts in verband daarmee ooit een antwoord krijgen. Allerhand gebeurtenissen in de geschiedenis van de veeteelt, epidemieën van runderpest bv. waardoor een hele veestapel moet worden vervangen door een nieuwe, mogelijk met nieuwe rundertypen, hebben ontstane structuren herhaaldelijk omgewoeld. Voor een verklaring van de kaartbeelden zouden nog heel wat vragen beantwoord moeten zijn.

In ons onderzoek hebben we bijna systematisch gezwegen over de woorden *varken, big, koe, kalf, paard, veulen, schaap, lam, geit* en *konijn*. De reden was, dat daaromtrent wel alles bekend is, zodat we nieuwe taalkundige en andere evidentie van elders zouden moeten verwachten. Er is echter, in aansluiting bij alles wat in deze laatste paragraaf aan de orde kwam, een belangrijke kanttekening bij te plaatsen. Omdat de huidige bijna exacte betekenissen van deze woorden jonge verschijnselen zijn en oudere situaties, waarvan de woorden op een 'lager' cultureel niveau nl. in lokwoordgebruik voortleven, gekenmerkt zijn door afwezigheid van zulke zakelijke, terminologische benamingen, ware te denken aan een onderzoek naar het ontstaan en de ontwikkeling van meer structuur in de huisdiernamen en dus typisch naar de geschiedenis van juist deze woorden. Maar het is zeer twijfelachtig of er veel evidentie voor gevonden kan worden.

Door het pijnlijk open blijven van veel vragen, deze laatste maar ook al zulke als in deze paragraaf gerezen zijn, heeft ons onderzoek, ondanks de gegevens die het leverde, de inzichten die het bracht en de ideeën die het wekte, een open einde.

Noten

1. De lokwoorden voor de gevleugelde huisdieren werden behandeld door Van de Maagdenberg (1964).
2. In Weijnen (1966) zoekt men tevergeefs een hoofdstuk over het onderwerp. De dialectgeografie treedt voor het eerst op in hoofdstuk I Geschiedkundig overzicht. Verder vinden we sporadisch paragrafen als *Taalgeografie*, *Dialectstructuregeografie* en *Structurele dialectgeografie*, (in hoofdstuk II Algemene Dialectologie) en *Grenzen der taalgeografische mogelijkheden* (in hoofdstuk III Methodiek). Een algemene methodologische discussie wordt node gemist maar het handboek is ook eerder encyclopedisch dan theoretisch-methodologisch van opzet. Wel principieel methodologisch van oriëntatie is Goossens (1972).
3. We vermijden dan ook de vraag of enig bepaald "dialect" wel inderdaad een nederlands of eerder een Duits dialect is. Zulke vragen behelzen geen taalkundige maar sociologische zaken. Bij Goossens (1972) komen ze wel aan de orde, maar hun beantwoording is slechts verhelderend voor (het gebruik van) een technische term binnen een wetenschap en geenszins voor enige werkelijkheid daarbuiten. De werkelijkheid die beschouwd zou moeten worden bij de vraag of *a* een dialect is van *b* is van dezelfde aard als die welke aan de orde moet zijn bij de vraag of *b* de cultuurtaal is voor de gebruikers van *a*. Dat laat zich slechts door sociologisch onderzoek vaststellen. Wanneer men de neiging niet kan onderdrukken om toch ook de "verwantschap" van beide talen daarbij in de beschouwing te betrekken, blijkt voorlopig niets anders dan de verwardheid der termen en begrippen.
4. Met zulke benadering komt ook dwingender de vraag naar het *waarom* van dialectologisch onderzoek naar voren en kan die werkzaamheid duidelijker gekarakteriseerd en gesitueerd worden naast en tegenover andere onderzoekprogramma's, haar maatschappelijke concurrenten.
5. Aldus Van de Maagdenberg 1964, pag. 36 over *tiet* 'kip', in aansluiting bij de interpretatie van het WNT. Vgl. ook een overeenkomstige uitspraak van A. Weijnen in de discussie bij Goossens en Van Bakel 1964, pag. 51. Meer in concreto zal hieromtrent beneden nog kritiek volgen.
6. Vanzelfsprekend blijf ik buiten de vraag wat de oogmerken zijn geweest bij de opsteller(s) van de Volkskunde-enquête van 1949. Ik weet niet wat bij hen voorzat. Laten we zeggen dat ik er een persoonlijke interpretatie van geef.
7. Identieke antwoorden op één vragenlijst voor roepnaam en vleinaam werden als één geteld. Het aantal opgaven per huisdier was: varken 1465 (275), big 1255 (329), koe 667 (244), kalf 1204 (266), paard 736 (158), veulen 1014 (213), schaap 1013 (158), lam 894 (186), geit 1376 (119), geitelam 1200 (161), konijn 947 (150), zijnde de aantallen voorkomens en de aantallen woordvormen. Een schatting omtrent het totale aantal gegeven antwoorden belooft 15000. De afschriften van de oorspronkelijke vragenlijsten omvatten ongeveer 250 foliozijden van 40 regels in twee kolommen. Deze documenten berusten in het archief van de NCDN van de KUN.
8. Het behoeft nauwelijks betoog dat de automatische suffixanalyse niet foutloos verlopen

LOKWOORDEN

kan, zolang er ambigue formaties zijn als *kuutje*, dat diminutief van *kuu* alsook van *kuut* zou kunnen zijn. In feite hebben we dit woord, zo bleek achteraf, ook verschillend behandeld op de kaarten 'Varken' en 'Big'. Binnen onze doelstelling is dat niet bezwaarlijk, omdat alle geanalyseerde woorden zonder twijfel een morfologische structuur vertonen.

9. Uitgezonderd zijn uiteraard de lokwoorden die teruggaan op uitroepen als 'kom jongens' (*kojo* e.d.) en 'kom maar gauw' (*kwahau* e.d.). *Ol* is wel te identificeren met *old* 'oud'. Boekenooen (1897,10) vermeldt als eigenaardigheid van het zaans het overmatig gebruik van o.a. *oud* bij het toespreken van personen.
10. A.M. Hagen (1981, 42) spreekt van *monitoring* en omschrijft die als 'een cognitieve strategie gericht op het bewaken van een op optimale communicatie gerichte taalproductie (...)'. Bij deze voorstelling sluit mijn term direct aan.
11. Gegeven voor de plaats P133a in het WBD, paragraaf 1.1.1.2. pag. 813.
12. Het is te betreuren dat H. Ideforss (1931) zich bij zijn onderzoek zozeer door zulke non-theorieën heeft laten leiden.
13. Ik realiseer me heel wel dat de theorie die boven ontwikkeld werd over substantief, appellatief en lokwoord een probleem stelt voor de linguïstische status van de hier opgesomde semantische features. Ik wil op het probleem niet dieper ingaan omdat het ons tever zou voeren. Wel merk ik op dat het probleem niet typisch is voor lokwoorden maar bv. ook opduikt als we de gevoelswaarde van diminutieven, die niet eigen is aan een grondwoord, in een formele grammatica willen verantwoorden.
14. Een ander beeld geeft de kaart 'big' in het WBD (1.1.1.2. pag. 813). Daar beheerst *big* duidelijk het noorden van belgisch Brabant, het zuidoosten van die provincie heeft massaal *kurre*, het zuidwesten *vig*.
15. Het belgisch-brabantse *kudde* 'big' (WBD, 1.1.1.2. pag. 813, gegeven voor P211.) is zeker ook een argument.
16. Vgl. J. Franck, *Mittelniederländische Grammatik*, Leipzig 1923, pag. 154 vv.
17. Dit laatste is een ongevraagde bevestiging van de in de inleiding ontvouwde theorie over palatalisering t.g.v. verzwakking van de communicatie-oriëntatie, die hier dus typisch met de lokwoord-functie verbonden is.
18. *Tœz* voor 'konijn' in E133 (bij Leiden) laat ik maar rusten. Misschien is dat trouwens een verongelukt *trui*.
19. Een fotokopie van de Bonner dissertatie van Maria Margarete Stangier, niet aanwezig in nederlandse bibliotheken, mocht ik ontvangen van Prof. Dr. Heinz Cox. Ik heb die overgedragen aan de NCDN van de KUN te Nijmegen.
20. In het engels: *Bah bah black sheep, have you any wool . . .*
21. *Als gij mij tot het eind toe hebt geleid, / keer dan terug, en blijf bij Teigetje*. Gerard Kornelis van het Reve, *Nader tot U*, 1966, 158.

22. In het nuenens dialect gebruikten wij het woord *poeleke* tegen hele kleine kinderen, maar wij weten niet beter of het betekende 'handje': 'Geef 's 'n *poeleke*'. Misverstanden?
23. In de Reinaert komt het woord *proye* alleen voor in de betekenis van 'buit' of 'prooi'. In Reinaert II ook in de betekenis 'groep dieren': ... *ende sijn wijf ende al die proy / ghingen ooc slapen* ... (v. 3918 – 3919). Reinaerts Historie laat lezen *sijn wijf ende sijn kinderen*. (W.Gs. Hellinga, *Van den Vos Reynaerde, I Teksten*, Zwolle 1952).
24. Vrij vertaald: "Noem je me *Söa*, dan zal ik je kleden en voeden; noem je me *Fär*, dan krijg je geen haartje wol". Het rijm dateert van 1774.
25. Ter Laan (1929) geeft '*süze de wieg = suzenaanje*'. Ik neem aan dat het een secundair gevormde betekenis is.
26. Hubschmied (1943, 247) spreekt i.v.m. Reinaert II over *lampreel dat conijn*. Hij brengt de naam in verband met fra. *lapereau*, ofra. *laperel (denk aan *Lampe = Lamprecht*) 'junges Kaninchen', dat evenals *lapin* 'konijn' uit Portugal stamt. De vroegste attestatie is het waalse *lapriel* uit 1330; verwezen wordt naar Bloch. Het is via de zeeweg naar Frankrijk gekomen. Ook uit het voorkomen in de Reinaert leidt de auteur af, dat het woord via het noorden van Frankrijk (Picardië) naar onze streken is geraakt.
27. Een geheel ander punt van kritiek, zij het niet van etymologische aard, is dat de opgaven *troei* 'veulen' zeldzame ontsporingen zijn die geheel ten onrechte een plaats krijgen in het WNT. Als deze gevallen vermeldenswaardig geoordeeld worden, moeten in de supplementen straks evenzeer b.v. *peesmeter* en *runderfoto* opgenomen worden naast *pacemaker* en *röntgenfoto*. Bewijsplaatsen daarvoor uit de volksmond zijn beschikbaar.
28. Stangier (1929, 8 vv.) is bij mijn weten de enige auteur die, in afwijking van de algemeen gangbare etymologie van *truie*, it. *troja* uit *porcus troianus*, een gallische oorsprong overweegt. De bekendheid van het woord in het italiaans en spaans zou berusten op ontlening uit het vroege frans.
29. Zie hieromtrent Jean Haust in *La philologie Wallonne en 1928*, HCTD III (1929) pag. 172.
30. Naarding (1960, 61) spreekt n.a.v. het woord *nuke*, etymologisch *ooi* en semantisch 'geit', over de geit als een variant van het schaap in de volksopvattingen.
31. Op de kaart 1c met de toepassingen van *kuus* in Van Bakel (1964) tekent het gebied met de dubbele functie in Brabant zich duidelijk af.
32. Maria M. Stangier (1929, 36) veronderstelt ook m.b.t. *koč*, *kuč* dat het oorspronkelijk een *Antreiberuf ... für die ganze Herde* was.

Bij het produceren van de kaarten in dit opstel is gebruik gemaakt van een door de auteur ontwikkeld computersysteem voor de IBM PC, genaamd CARTO, dat de symbolen op een grondkaart laat plaatsen en direct een afdruk levert via de printer.

Woordenlijst

's kuuske (1 Big) K183
 aeke (1 Koe) F10a
 aes (1 Paard)
 aes (2 Veulen)
 ains (1 Paard)
 ais (1 Paard)
 ais (1 Veulen)
 âlde (1 Koe) B13a
 âlde (1 Kalf) B13a
 âlde (1 Varken) B13a
 âlde (1 Paard) B13a
 allojo (1 Koe) G224
 aol (1 Koe)
 aol (1 Paard)
 as (2 Paard)
 as (2 Veulen)
 assie (2 Veulen)
 assie (2 Veulen)
 assien (4 Veulen)
 atsien (1 Veulen) F67
 âttien (1 Schaap) F102a
 âttien (1 Veulen) F102a
 au beestje (1 Koe) C35
 baaske (1 Kalf) L298
 baëake (1 Big) L99
 bag (19 Big)
 bagge (1 Big)
 baggeske (1 Big) K143
 bagk (1 Big)
 bagske (2 Big)
 bai (10 Paard)
 baij (5 Paard)
 baijke (4 Paard)
 baike (2 Veulen)
 baike (5 Paard)
 baj (10 Paard)
 bajje (1 Paard) Q96a
 bajke (9 Veulen)
 bajke (7 Paard)
 bak (16 Big)
 barg (18 Varken)
 bauk (1 Big) L100
 bayke (1 Veulen)
 bê (2 Lam)

bè (4 Lam)
 bé alde (4 Schaap)
 bè àlde (1 Lam) B13a
 béé (2 Geitelam)
 béé (15 Schaap)
 béé (2 Lam)
 béé (3 Geit)
 beeke (1 Varken)
 beer (3 Varken) F131, F132, G75
 beertje (1 Varken) K2
 beesje (1 Geitelam) I140
 bēēsje (1 Lam) I69a
 beest (1 Geitelam) B45
 beest (1 Lam) B45
 beestje (1 Lam) B45
 beestje (1 Geit) L244c
 beestje (2 Geitelam) B45
 begske (14 Big)
 bēiāgske (1 Big) L99
 beisie (1 Geitelam) E35
 beisie (1 Lam) E35
 beist (1 Geit) E35
 beite (1 Geitelam)
 beitje (1 Lam)
 beitje (1 Geitelam)
 beitte (1 Geitelam)
 béke (1 Lam) B93a
 beksjke (3 Big)
 bekske (17 Big)
 belhamels (1 Schaap) F100
 bète (3 Lam)
 bète (1 Geitelam)
 betje (7 Lam)
 betje (8 Geitelam)
 betje (3 Schaap)
 betje (3 Geit)
 betsie (1 Koe) G211
 bette (11 Geit)
 bette (3 Lam)
 bette (2 Geitelam)
 bette (18 Schaap)
 bètteke (1 Schaap)
 bètteken (1 Lam)
 betteken (1 Geitelam)

LOKWOORDEN

- betteken (1 Geit) I116c
 beu (2 Lam) C131a
 beu (1 Schaap) C131a
 beu ol taai (1 Schaap) C131a
 bichie (1 Big)
 bichien (2 Big)
 bie (2 Big)
 bieck (1 Big)
 bieek (1 Varken) K48
 bieğ (3 Big)
 biek (38 Varken)
 biek (35 Big)
 bieke (1 Big)
 bieki (1 Big)
 biekie (3 Varken)
 biekie (8 Big)
 biekje (1 Big)
 bieuw (1 Big) F107
 big (40 Big)
 big (6 Varken)
 bigge (30 Big)
 biggeske (4 Big) K184a, K133a
 biggetje (12 Big)
 biggie (25 Big)
 biggien (12 Big)
 bigguske (1 Big) K188a
 bigje (11 Big)
 bigke (5 Big)
 bigkie (1 Big) C148
 bigske (1 Big)
 bik (1 Geitelam)
 bik (18 Big)
 bik (12 Varken)
 bik (2 Geit)
 bik (1 Lam)
 bik (2 Schaap)
 bik'n (2 Big)
 bike (1 Varken)
 bike (1 Big)
 bike (1 Geit)
 bikg (1 Big) L318b
 bīkie (1 Varken)
 bīkie (1 Big)
 bikje (1 Geitelam)
 bikje (7 Big)
 bikje (1 Geit) I62
- bikke (2 Schaap)
 bikke (1 Varken)
 bikke (9 Big)
 bikke (4 Geitelam)
 bikke (5 Geit)
 bikken (1 Varken)
 bikken (2 Big)
 bikketje (1 Big)
 bikkie (2 Varken)
 bikkie (14 Big)
 bikkien (3 Big)
 bikkies (1 Big)
 bikske (1 Varken)
 biktje (1 Big)
 bisje (1 Geit) L17
 bisje (1 Geitelam) L17
 bjoebetie (1 Big) F107*
 bjoet (1 Big) F107b
 blée (1 Schaap) E66
 bles (1 Koe) L39
 blesman (2 Paard) F178
 blesman (1 Koe) F178
 blesseman (1 Koe) L34
 bloore (1 Koe) F113
 boe boe (1 Koe) B56
 boe:kə (1 Koe) F11a
 boekou (3 Koe) C129, C156a, C 164
 boekou (1 Kalf) C112
 boekow (2 Koe) C112
 bok (8 Geit)
 bok (2 Geitelam)
 bokje (14 Geitelam)
 bokje (5 Geit)
 bokkie (3 Geitelam)
 bokkie (3 Geit)
 bos (1 Paard) G75b
 bos (1 Varken) C144*
 bos (1 Big) A1*
 botje (1 Paard) L180b
 botje (1 Veulen) L180b
 braaf (1 Paard) B53
 braaf bieësje (1 Paard) L267
 braaf ö (1 Paard) C126
 búkske (1 Lam) L99
 corre (1 Konijn)
 correken (1 Konijn)

- dè (1 Geit) Q103
dikkertje (1 Big) I140
dominee (1 Geit) F92
dommeneer (1 Geitelam) F102a
dommeneer (1 Geit) F102a
eins (1 Veulen)
einske (1 Veulen)
eis (1 Paard)
eis (1 Veulen)
eisien (1 Veulen)
eisien (1 Paard)
elske (1 Veulen) Q103
enter (3 Veulen) E58, E135, F174
es (5 Veulen)
es (2 Paard)
eske (1 Veulen)
essie (1 Paard)
essie (7 Veulen)
essien (3 Paard)
essien (4 Veulen)
et (1 Lam) G58
ettie (1 Schaap) G58
eujlam (1 Lam) G209
fannie (1 Paard) Q102
feutje (1 Veulen) I78
flapoor (1 Varken) E192
fluit (1 Veulen) K173a
fluitje (1 Veulen) K173a
frans (1 Varken) I166
fransje (1 Big) I106
fruit (1 Paard) F29
gauw (1 Koe)
gauw (1 Paard)
ge.tson (1 Geit) I168
geerm (1 Geit) L244
geit (206 Geit)
geit (151 Geitelam)
geitelaam (2 Geitelam) L215a, L269a
geitelemke (2 Geitelam) L160, L215a
geitlammers (1 Geitelam) F100
gelte (1 Varken) F132
germ (1 Schaap) K187
germke (1 Lam) L99, L145
gijssie (1 Lam) E72
girm (3 Geitelam) Q15
girmke (2 Geitelam) Q15
gitteke (1 Geitelam) Q119
guos (1 Varken) B99b
guoske (1 Varken) B22a
guoske (1 Big) B22a
haai (1 Lam) B69
haai (1 Geitelam)
haans (1 Paard)
hai (1 Geitelam)
hai (2 Geit) B71*, C144*
haij (1 Geitelam)
haij (1 Geit) C144*
hains (8 Veulen)
hains (6 Paard)
hainsien (4 Paard)
hainsien (2 Veulen)
hais (1 Paard)
hais (1 Veulen)
haisie (1 Paard)
haj (1 Koe) G198
hamels (1 Schaap) F100
han (3 Veulen)
hanis (1 Veulen) F13a
hanke (2 Veulen)
hanne (5 Veulen)
hanneke (2 Veulen)
hanneman (1 Veulen) F1
hannie (8 Veulen) F100
hans (1 Paard)
hans (12 Konijn)
hans (12 Veulen)
Hans (1 Paard)
hansie (12 Veulen)
hansien (1 Veulen)
hansje (14 Veulen)
hanske (5 Konijn)
hanske (2 Veulen)
haop (1 Veulen)
haop (1 Paard)
hap (8 Veulen)
hap (24 Paard)
hapə (1 Veulen) B90
hapke (4 Paard)
hapke (7 Veulen)
happe (29 Paard)
happe (6 Veulen)
happee (1 Paard)

LOKWOORDEN

- happie (1 Paard)
 happie (1 Veulen) B51
 harm (4 Geitelam)
 harm (5 Geit)
 Harm (1 Geit)
 has (1 Veulen)
 has (1 Konijn) K104a
 haske (1 Veulen)
 hassien (1 Veulen)
 hassjie (1 Konijn) K104a
 hau (1 Veulen) I104
 hau (2 Paard)
 hau (1 Kalf) I125
 hau (2 Koe)
 heëé (1 Paard) I16
 heij's (1 Veulen)
 heij's (1 Paard)
 heij'sie (1 Paard)
 heis (5 Veulen)
 heis (18 Paard)
 heisie (14 Veulen)
 heissie (6 Paard)
 heissien (2 Paard)
 heissien (7 Veulen)
 heite (10 Geit)
 heite (3 Geitelam)
 heitje (3 Geitelam) I55
 heizie (1 Veulen)
 hëkan (1 Schaap)
 hekke (1 Geit) B85b
 hekke (1 Schaap) B55
 hens (6 Paard)
 hens (6 Konijn)
 hëns (2 Paard)
 hëns (1 Konijn)
 hens (6 Veulen)
 hënske (2 Veulen)
 henske (13 Veulen)
 henske (1 Paard)
 henske (3 Konijn)
 heojé (1 Geit) B102
 hermen (1 Geitelam) E36
 Hermen (1 Geit)
 hes (15 Paard)
 hes (16 Veulen)
 hesie (1 Veulen)
- heske (1 Veulen)
 hess (1 Schaap) G48
 hessepietien (1 Veulen) F63
 hessie (9 Veulen)
 hessie (3 Paard)
 hessien (5 Paard)
 hessien (8 Veulen)
 hettie (1 Veulen) C105
 heu (6 Koe)
 heui (1 Koe)
 heuië (1 Koe)
 heuj (1 Paard)
 heuj (1 Veulen) G199
 heukel (1 Kalf) G37
 hiender (3 Paard)
 hienderke (3 Paard)
 hienjer (1 Paard)
 hienke (1 Paard) B4
 hieske (4 Veulen)
 hijnder (4 Paard)
 hijnsder (1 Paard)
 hik oan (1 Lam) B46
 hipe (1 Geit) B123*
 hippe (1 Paard) B13a
 hit (1 Veulen) C103
 hoas (1 Big) B46
 hoedi-suuw (1 Schaap) C176
 hoedie (1 Schaap)
 hoens (1 Konijn) Q113
 hoensj (1 Veulen)
 hoensjke (2 Veulen)
 hoenske (2 Veulen)
 hoenske (2 Konijn) Q113, Q117a
 hoet (1 Schaap)
 hoet (1 Lam)
 hoetien (1 Lam) G74
 hoetien (1 Schaap)
 hoi (6 Koe)
 hoi (1 Varken) E206
 hoi jong (1 Paard) C157
 hoje (8 Koe)
 höje (1 Koe)
 hoje (1 Paard)
 hok (1 Lam) B53
 hok (10 Schaap)
 hokkie (2 Schaap) E66

- hoks (1 Lam) E72
 höntje (1 Koe) G232
 hooi (6 Koe)
 hooij (1 Koe)
 hooije (3 Koe)
 hooiman (1 Koe) G173*
 hoojan-hooij-hooij (1 Koe) G197
 hõõõ (1 Veulen) I148
 hòòò-la (1 Paard) I148
 hop (75 Paard)
 hop (35 Veulen)
 hopə (2 Veulen)
 hopie (1 Veulen)
 hopie (2 Paard) B48
 hopke (8 Veulen)
 hopke (14 Paard)
 hopkwa (1 Kalf) I70
 hopkwa (1 Koe) I70
 hoppe (3 Veulen)
 hoppe (35 Paard)
 hoppie (2 Veulen) B40
 hoppie (4 Paard)
 hoppien (2 Veulen)
 hoppien (3 Paard)
 hoppij (1 Paard)
 hoppy (1 Veulen)
 hortsiek (1 Geit) E85
 hortsik (1 Paard) E97
 hos (2 Varken) G178, G197
 hosman (3 Varken) G173*
 hosmänneken (1 Big) G203
 hosmänneke (3 Varken)
 hou (1 Paard)
 hou (1 Veulen)
 hou (1 Koe)
 hou kasje (1 Veulen) I104
 how-jong (1 Koe) G174
 howee (1 Koe) L280
 hū (1 Paard) B29
 hu bink (1 Paard) E198
 hu hu (1 Paard) F21
 hu-hu (1 Veulen) F21
 hubbie (1 Veulen) K184
 hui (10 Koe)
 huij (1 Kalf) G80
 huikoo (1 Koe) G231
 huk (1 Schaap) B55
 hup (1 Paard) C38a
 hup (1 Veulen) C38a
 hus (8 Varken)
 hus (4 Big)
 huske (3 Varken)
 huske (2 Big) C1a*
 huskes (1 Varken)
 huskes (1 Big)
 hùù (1 Big) K54
 huu (1 Koe) B48
 huut (1 Paard) E36
 hynder (1 Paard)
 hynderke (1 Paard)
 hynke (1 Paard) B115a
 hynke (1 Veulen) B115a
 hyp (2 Geit) B32, B123*
 hyp (1 Geitelam) B123*
 hypet (2 Geit) B29b
 īē-da (1 Koe) L434a
 ie-da (1 Kalf) L434a
 iepe (1 Geitelam) G24
 ies (1 Veulen)
 ieske (4 Veulen)
 Īsi (1 Veulen)
 jan (1 Varken) F153
 jəntie (1 Big) F129
 jees (1 Geitelam)
 jees (5 Geit) Q222
 jeesje (2 Geitelam) Q121
 jənk:kə (1 Geitelam) A6
 jeut (1 Kalf) F2e
 jierejie (1 Varken) G143
 jierejie-jiet (1 Big) G143
 jiet (1 Big) Q111*
 jietteke (1 Big) Q111*
 jô (1 Koe) F60a
 jochie (1 Kalf) E18
 jochie (1 Veulen) K94
 joei (1 Kalf) B57
 joggie (1 Big) K34
 joggie (1 Varken) K34
 joggie (1 Veulen) E47a
 jok (1 Paard) C186
 jonchie (1 Kalf) E43, K92
 jong (1 Veulen)

LOKWOORDEN

- jong (1 Lam) C31
 jong bokje (1 Geitelam) C26a
 jonge (1 Konijn) I57
 jonge sik (1 Geitelam)
 jongen (1 Konijn) K39
 jonkie (1 Kalf) E43, K92
 joon (1 Paard) E57
 joos (1 Koe) E30*
 jou (1 Geitelam) G222
 jôw (1 Koe) F60a
 ju (1 Kalf) B12
 juut (2 Kalf) B32, B115a
 kaal (1 Kalf)
 kaalj (1 Kalf) C79b
 kachel (5 Veulen)
 kacheltje (26 Veulen)
 kaeës (1 Varken) L291
 kaes (1 Kalf) D4
 kaf (58 Kalf)
 kaggeltje (1 Veulen)
 kai (1 Kalf) E86
 kajo (1 Koe)
 kajong (1 Paard) G75
 kâjs (1 Kalf) F62
 kal (14 Kalf)
 kali (1 Kalf)
 kalle (22 Kalf)
 kalle (1 Koe) I62
 kalletje (1 Kalf)
 kallie (42 Kalf)
 kao-jong (1 Schaap) G113a
 kap (1 Big) K187a
 kap (1 Paard) B20
 karre (1 Kalf)
 karrie (2 Kalf)
 kas (1 Paard)
 kas (12 Veulen)
 kasje (7 Veulen)
 kaske (2 Veulen)
 kassekas (1 Veulen) I89
 kassepaerutje (1 Veulen) I84a
 kassepêrd (1 Veulen) I134
 kasseperd (1 Paard)
 ké (1 Paard) C73a
 ké (1 Koe) I44
 ké-ké (1 Kalf) I44
 keep (1 Schaap) A6
 keepie (1 Schaap) A6
 kees (1 Geit) I35b
 kees (1 Koe) F103
 kees (7 Varken)
 kees (11 Konijn)
 kees (1 Big) F96*
 kees ə (1 Varken) L294
 keesje (3 Konijn)
 keesje (1 Geitelam) I35b
 keesje (1 Big) K128a
 kei (1 Koe) F77
 keke (1 Geitelam)
 kekə (1 Geit)
 keke (1 Geit)
 kekje (1 Geitelam)
 kekke (12 Geitelam)
 kekke (14 Geit)
 kekske (1 Geitelam) B96*
 kem (1 Paard) B17
 keo (1 Varken) E121
 keöken (1 Big) G211
 kes (4 Veulen)
 kes (1 Paard) I47
 kes (1 Schaap) E32a
 kesje (2 Veulen)
 keskən (1 Veulen)
 keu (1 Veulen) C118
 keu (7 Koe) A6, 7, 8, 10, B51
 keu (67 Big)
 keu (2 Kalf) A7, A8
 keu (114 Varken)
 keu (2 Paard) C32, C118
 keu'gies (1 Big)
 keu's (1 Big)
 keu-i (1 Big)
 keuchien (2 Big) F73a
 keue (5 Varken)
 keue (2 Big)
 keuen (3 Big)
 keufke (1 Koe) M95
 keuge (2 Big) I70
 keugie (11 Big)
 keugie (4 Varken)
 keugien (11 Big)
 keugje (2 Big)

- keui (2 Big)
 keuien (1 Varken)
 keuigi (1 Varken)
 keuigie (1 Big)
 keuigie (4 Varken)
 keuike (3 Big)
 keuj (13 Varken)
 keuj (7 Big)
 keuje (4 Big)
 keuje (8 Varken)
 keujen (1 Big)
 keujen (1 Varken)
 keujke (2 Varken)
 keujke (3 Big)
 keujken (1 Big)
 keujken (1 Varken)
 keujns (1 Kalf)
 keujtje (1 Big)
 keujtje (3 Varken)
 keuke (1 Koe)
 keuke (3 Big)
 keuke (1 Varken)
 keuken (1 Big)
 keuken (1 Varken) G221a
 keuken (1 Koe)
 keukene (1 Big)
 keuman (2 Big) F124a F151
 keun (2 Varken)
 keun (5 Big)
 keune (2 Big)
 keuntje (5 Big)
 keuntjen (6 Big)
 keuntjes (2 Big)
 keurken (1 Big) G222
 keus (6 Varken)
 keus (2 Big)
 keus (3 Kalf)
 keus (3 Koe)
 keusje (1 Big)
 keusje (1 Koe)
 keusje (1 Varken)
 keusje (1 Kalf)
 keuske (1 Big)
 keuske (1 Kalf)
 keuske (1 Koe)
 keuskoo (1 Koe) G153
- keusman (3 Koe)
 keusmandag (2 Koe)
 keusmanda (1 Koe)
 keusmichg (1 Koe) G211
 keussien (4 Kalf)
 keute (1 Varken)
 keutje (1 Kalf) A6
 keutje (24 Varken)
 keutje (39 Big)
 keutjes (1 Big)
 keutjie (1 Big)
 keuzeman (1 Koe)
 ki (1 Paard) C77*
 ki (1 Veulen) C77*
 ki ki ki (1 Paard) C26c
 kibbe (1 Big)
 kibbeken (1 Big) I116b
 kibən (1 Big)
 kibis (1 Kalf) K179a
 kie-sie (1 Koe)
 kiebe (1 Kalf) L373
 kiebeke (1 Kalf) L373
 kieman (8 Koe)
 kieman (1 Kalf)
 kiene (1 Konijn) I42
 kiene kiene (1 Konijn) I24
 kientje (1 Konijn) C112
 kiep (1 Kalf)
 kiepke (5 Kalf)
 kier (4 Varken) L160
 kier (17 Big)
 kiere (1 Big)
 kiere (1 Varken)
 kierke (12 Big)
 kīērke (1 Big)
 kierke (2 Varken) L160
 kierkes (1 Big)
 kies (10 Koe)
 kies (16 Lam)
 kies (4 Geitelam)
 kies (9 Geit)
 kies (50 Schaap)
 kies (3 Varken) C159, E127
 kies (124 Kalf)
 kies (5 Konijn)
 kies (2 Veulen)

LOKWOORDEN

- kiesch (1 Lam)
 kieseman (2 Kalf)
 kiesen (1 Kalf) F132
 kiesje (1 Konijn)
 kiesje (1 Kalf)
 kiesje (2 Geitelam)
 kieske (1 Veulen) G232
 kieske (2 Big) L160, L209a
 kieske (45 Kalf)
 kiesken (7 Kalf)
 kiesman (3 Kalf)
 kiesman (1 Koe)
 kiesmenneke (2 Kalf)
 kieseeman (1 Geitelam)
 kieseeman (1 Geit)
 kieseeman (9 Kalf)
 kiessie (17 Kalf)
 kiessien (13 Kalf)
 kiessien (2 Geitelam)
 kiessien (1 Geit)
 kiewis (1 Kalf)
 kieze (1 Schaap)
 kieze (1 Kalf)
 kiezemänneken (4 Kalf)
 kiezeman (11 Kalf)
 kiezemenneken (1 Kalf)
 kiezie (1 Kalf) G7
 kim (1 Paard) B15
 kima (1 Koe)
 kir (3 Varken) L159
 kīr (1 Big)
 kīr (1 Varken) L184
 kīr (7 Big)
 kirke (4 Big)
 kirkkes (1 Big)
 kirre (2 Big)
 kirre (1 Paard) G169
 kis (7 Veulen)
 kis (1 Schaap)
 kis (2 Lam)
 kis (1 Geitelam) E121
 kis (1 Varken)
 kis (1 Koe)
 kis (2 Geit) E121, F100a
 kis (1 Big) M18
 kis (9 Kalf)
- kis'n (1 Geitelam)
 kiske (1 Kalf)
 kisman (7 Kalf)
 kisman (1 Koe)
 kisman da (1 Kalf) G181a
 kisman dag (1 Kalf) G177b
 kismanneke (1 Kalf)
 kisse (1 Veulen)
 kisse (1 Kalf) E181
 kisseman (6 Veulen)
 kissemannetje (1 Veulen) I84a
 kissie (1 Schaap)
 kissie (1 Geitelam)
 kissie (4 Kalf)
 kissien (1 Lam)
 kjeu (12 Big)
 kjeu (12 Varken)
 kjeuchien (1 Varken)
 kjeuchien (2 Big) F87
 kjiggien (1 Varken) F63a
 kjò (1 Varken) G171
 kjò (1 Big) G171
 kjoggien (1 Big) G171
 kjoggien (1 Varken) G171
 kju (10 Varken)
 kju (5 Big)
 kjugien (3 Varken)
 kjugien (2 Big) F24
 kjuu (1 Big)
 kjuus (1 Varken) L258
 kjuuske (1 Varken)
 kleine sik (1 Geitelam)
 klepper (1 Paard) K44
 kleutje (1 Veulen) L289
 kleutje (1 Paard) L289
 kniebeske (1 Kalf) L318, L318b
 kniebus (1 Kalf) L318, L318b
 knietjes (1 Konijn) I84a
 knitie (2 Konijn) F107
 knoerske (1 Big) L204*
 knor (18 Varken)
 knor (4 Big)
 knor-ttj (1 Varken) C131a
 knorre (6 Varken)
 knorretje (1 Big)
 knors (1 Varken) C73a

- kö (1 Koe) C26c
 ko jo (5 Koe)
 kô jô (1 Koe)
 kô joôs (1 Koe)
 ko joos (1 Koe)
 ko sik kodan bé (1 Geit) L5
 kœ't (1 Big)
 kø.j (1 Varken)
 kø.tjə (1 Big) L5
 ko: jòis (1 Koe) E32a
 koaje (1 Koe)
 koar (1 Big) C43*
 koar (1 Varken)
 koas (7 Varken)
 koas (4 Big)
 kôbbe (1 Lam) C145
 kôbbe (1 Schaap) C145
 kobus (1 Koe) F73a
 kôdje (1 Big)
 kôdje (1 Varken)
 kóe (1 Koe)
 koe'r (1 Big)
 koe-è (1 Koe)
 koebeesjen (1 Koe) G234
 koebiest (1 Koe) F105
 koeë (1 Koe)
 koeh (1 Koe) K94
 koeh (1 Kalf) K94
 koehauw (1 Koe)
 koei (11 Varken)
 koei (4 Big)
 koeie (1 Big)
 koeieman (1 Koe) F201
 koeien (1 Koe) E76
 koeike (1 Varken)
 koeike (1 Big)
 koeis (1 Kalf) F51
 koeisie (1 Kalf) F51
 koeiske (1 Koe) B86, L244
 koeiz'e (1 Koe)
 koj (2 Varken)
 koejé (2 Koe) E76, I67
 koejje (1 Big)
 koele (1 Kalf) I19, I42, I43, I45
 koenen (1 Koe) G75
 koeos (1 Big) K143
 koeos (1 Varken) K143
 koer (16 Big)
 koer (1 Koe) K215
 koer (41 Varken)
 koere (14 Varken)
 koere (9 Big)
 koeregien (1 Varken)
 koeren (1 Varken)
 koereske (1 Big) L204*
 koeri (1 Big)
 koerie (2 Varken)
 koerke (8 Varken)
 koerke (8 Big)
 koerkes (1 Big)
 koerkie (1 Big)
 koerre (3 Varken)
 koerre (3 Big)
 koerregie (1 Big) C114a
 koers (2 Koe) K161a, K182
 koertie (3 Big)
 koertje (1 Big)
 koertjes (1 Big)
 koes (1 Konijn) E32a
 koes (69 Koe)
 koes (5 Big)
 koes (17 Kalf)
 koes (36 Varken)
 koesch (1 Kalf)
 koesch (1 Koe)
 kōēse (1 Koe)
 koesie (5 Kalf)
 koesie (2 Koe)
 koesien (1 Koe)
 koesj (4 Varken)
 koesje (4 Koe)
 koesje (1 Kalf)
 koesjes (1 Kalf)
 koeske (9 Big)
 koeske (16 Varken)
 koeske (10 Koe)
 koeske (1 Kalf)
 koetje (1 Kalf) E203
 koetje boe (1 Kalf) I72
 koêus (1 Varken) M15
 koêusman (1 Varken) M15
 koewo (2 Koe)

LOKWOORDEN

- koews (1 Kalf)
 koews (1 Varken)
 koews (3 Koe)
 koewske (1 Koe)
 koez (1 Koe) K215
 koeze (1 Koe)
 kof (2 Veulen)
 kof (4 Paard) I35b, I37, I50
 kofje (1 Paard) I37
 kofje (1 Veulen)
 koi (8 Paard) C42, C116
 koî (2 Veulen)
 koi (2 Veulen)
 koi (30 Koe)
 koi jong (1 Paard) C193
 koi-jong (6 Koe) F72
 koie (1 Kalf) E85
 koie ko (1 Koe)
 koj (1 Paard)
 kojong (5 Paard) C85
 kōis̃ (1 Big) B45
 kōis̃ (1 Varken) B45
 kōis (1 Varken) K164
 kōis (1 Big) K164
 kōis (2 Koe) C165
 kōējsie (1 Kalf)
 kōiske (2 Paard) A1*, C161
 koj (2 Kalf) F48
 kōj (1 Big)
 kōj (1 Varken)
 koj (1 Varken) C161
 kōj (1 Koe) G24
 koj jō (1 Koe)
 kōejə (1 Varken)
 kōje (1 Koe)
 kōje (2 Koe)
 kōejə (1 Big) L148
 kōje (1 Paard)
 kojje (2 Paard)
 kōejjə (1 Big) L148
 kōjo (1 Koe) G91b
 kōjo (1 Koe)
 kōjō (3 Paard)
 kōjō (2 Paard)
 kōjo (4 Paard)
 kōjong (1 Koe)
- kōjos (1 Koe)
 kokke-makke (1 Koe) L291
 kol (1 Koe) G251
 kollie (1 Kalf) E10
 kollo (1 Koe) E68
 kom ɔl (1 Koe) C88
 kom òl (2 Lam) C131
 komaol (2 Schaap) C131
 komiede (1 Koe) L428
 kōnen (1 Big)
 konijn (355 Konijn)
 kooi (1 Veulen)
 kooi (1 Kalf) E129
 kooi (2 Koe)
 kooi jò (2 Koe)
 kooi jòu (1 Koe) F97
 kooi-jon (1 Koe)
 kooie (3 Koe)
 kooj (3 Koe) F43
 koojo (1 Koe)
 kōök'ke (1 Big) G211
 koois (1 Koe)
 koois (3 Koe)
 koosman (1 Koe) G174*
 koossie (1 Koe)
 kootje (2 Konijn)
 kooy (2 Paard)
 kòp (1 Veulen) B20
 kor (3 Big)
 kor (11 Varken)
 kōrəkən (1 Konijn)
 korre (3 Varken)
 korregie (1 Varken)
 korrie (1 Varken) G36
 korrie (1 Big) G36
 kors (1 Varken) B20
 kors (2 Big) B20
 kos (33 Big)
 kos (3 Kalf) E181, K15, K133d
 kos (39 Varken)
 kōs̃ (1 Big) B45
 kōs̃ (1 Varken) B45
 kōæs (1 Big)
 kōs (2 Varken) M10 M15
 kōs (2 Big)
 kōs̃ (1 Big)

- köske (1 Big)
 koske (4 Big)
 k̄æskə (1 Koe)
 köske (3 Varken) G285, K143
 köske (1 Varken)
 koske (3 Varken)
 kösken (1 Varken)
 kösken (1 Big)
 kösman (1 Varken) G285
 kosman (1 Varken) G177*
 kossie (1 Big)
 kossie (1 Varken)
 kōt (1 Big)
 kæt (1 Big) L148
 kōt (8 Varken)
 kote (1 Koe) F1*
 kætje (1 Big)
 kōtje (2 Big)
 kōtjə (1 Varken)
 kōtje (2 Varken)
 kou (1 Varken) C41a
 kouas (1 Varken) K143
 kōus (1 Koe) K54
 kōússie (1 Koe) G171
 kroel (1 Varken) C31
 krolstaart (1 Varken) C31
 krulstaart (1 Varken) K164
 ks (1 Big) E164
 ks ks ks (1 Schaap) A7
 kss (1 Big) K182
 ksss (2 Kalf) E20, F121
 ku (20 Big)
 kū (1 Big) L294
 ku (21 Varken)
 ku-js, ku-jske (1 Koe) L236
 kuas (1 Big)
 kûb (1 Varken) L147
 kubeest (1 Koe) B4
 kubus (1 Kalf) K184
 kuckie (1 Varken) K40
 küd (1 Big)
 kudje (1 Big)
 kuëksken (1 Big) G223a
 kûf (1 Veulen) K104a
 kûf (1 Paard) K104a
 kûg (1 Varken) E164
 kuggie (3 Big) K31
 kuggie (3 Varken)
 kùgie (1 Big)
 kui (2 Kalf) E18, C145
 kui (17 Big)
 kui (33 Varken)
 kui (8 Koe) B122 C31 145 F56 77 E13
 kuichie (2 Varken)
 kuid (1 Varken) K171
 kuidje (1 Big) K171
 kuite (1 Varken)
 kuieman (1 Varken)
 kuieman (1 Big)
 kuigien (2 Varken)
 kuigien (1 Kalf) F118
 kuigien (1 Big)
 kuj (2 Varken)
 kuj (3 Big)
 kujè (1 Varken) L148
 kujje (1 Koe) F74
 kujje (1 Big)
 kujje (1 Varken)
 kujjke (1 Varken)
 kujjman (1 Varken)
 kuike (1 Kalf) C145
 kuike (2 Big)
 kuike (1 Varken)
 kuiman (2 Big) F178 F201
 kuiman (6 Varken)
 kuis (1 Big) L243
 kuis (14 Koe)
 kuis (26 Kalf)
 kuisie (2 Koe)
 kuisj (1 Varken) L378
 kuisje (1 Kalf)
 kuiske (1 Varken) L236
 kuissien (1 Koe)
 kuissien (10 Kalf)
 kuitje (1 Big)
 kuitje (1 Varken) I91
 kuizien (1 Kalf)
 küj (1 Big)
 kuj (4 Varken)
 kuj (3 Big)
 kuje (1 Varken)
 kuje (1 Big)

LOKWOORDEN

kujeske (1 Koe)
 kujjo (1 Koe)
 kujs (1 Kalf)
 kujske (1 Koe)
 kūkə (1 Big) L90
 kūkə (1 Varken) L90
 kuke (1 Varken) K115
 kukn (1 Varken)
 kûle (1 Kalf) B44
 kulfien (1 Kalf) G75
 kûlfien (1 Kalf) F115
 kulle (1 Koe) G251
 kulle (1 Paard) G251
 kum (1 Paard) K19
 kuman (1 Varken)
 kun (1 Big)
 kun (3 Varken)
 kuos (15 Big)
 kuos (20 Varken)
 kuoskə (4 Big)
 kuoske (6 Varken)
 kuoske (6 Big)
 kuozze (1 Varken) B10
 kup (1 Kalf)
 kūs (1 Kalf)
 kūs (1 Varken)
 kūs (4 Koe)
 kus (3 Koe)
 kūs (1 Koe)
 kus (8 Varken)
 kus (4 Big)
 kus (4 Kalf)
 kusch (2 Big)
 kusch (1 Big)
 kusie (1 Big)
 kusie (1 Kalf)
 kūsĵ (1 Varken) Q119
 kusĵ (4 Big)
 kusĵ (2 Varken)
 kūsje (1 Koe)
 kusjen (1 Kalf)
 kusjke (3 Varken) Q119
 kusjke (4 Big)
 kūsjke (1 Big)
 kūske (1 Kalf)
 kuske (2 Koe)

kuske (1 Big)
 kūske (2 Koe)
 kuske (1 Kalf)
 kussie (1 Koe)
 kussie (3 Kalf)
 küt (1 Varken)
 kût (1 Big) L147
 kut (1 Big)
 kut (1 Varken)
 kütje (1 Varken)
 kütjə (1 Big) L294
 kutje (1 Big)
 kütje (1 Big)
 kutjen (1 Varken)
 kuu (25 Varken)
 kuu (1 Koe) C144a
 kuu (22 Big)
 kuub (4 Kalf) K161a, K182, K195
 kuub (1 Koe) K182
 kuubbe (1 Koe) K182
 kuubke (1 Kalf) K195
 kuubke (1 Koe) K182
 kuubkə (1 Kalf) K182
 kuuə (1 Varken)
 kuuə (1 Big)
 kuugie (1 Big) K54
 kuugie (2 Varken)
 kuujze (1 Kalf)
 kuuj (10 Varken)
 kuuj (8 Big)
 kuuje (1 Koe) F96*
 kuujgien (1 Big) F102a
 kuujgien (1 Varken)
 kuujke (1 Varken)
 kuujkn (1 Big) G204
 kuujkn (1 Varken)
 kuujske (1 Koe)
 kuuk (4 Varken) G199, G231, K104a, K116
 kuuk (5 Big)
 kuukən (1 Big) G200
 kuuken (1 Big) G231
 kuup (1 Varken) I4
 kuur (1 Big) G233
 kuur (2 Varken) L103 L104
 kuure (1 Varken) L103
 kuurke (1 Varken) L104

- kuurke (1 Big) L103
 küürken (1 Big) G209
 kuursman (1 Koe) G209
 kuus (1 Konijn)
 kuus (59 Varken)
 kuus (27 Big)
 kuus (55 Koe)
 kuus (111 Kalf)
 kuusə (1 Big)
 kuuse (1 Kalf)
 kuusie (5 Kalf)
 kuusie (4 Koe)
 kuusien (1 Koe)
 kuusj (9 Big)
 kuusj (22 Varken)
 kuusje (4 Big)
 kuusje (2 Koe)
 kuusje (2 Varken)
 kuusje (8 Kalf)
 kuusjeke (1 Big)
 kuusjes (1 Kalf)
 kuusjke (19 Big)
 kuusjke (16 Varken)
 kuuske (35 Big)
 kuuske (28 Koe)
 kuuske (14 Varken)
 kuuske (33 Kalf)
 kuussie (1 Kalf)
 kuussien (4 Kalf)
 kuussien (1 Koe)
 kuussies (1 Koe)
 kuut (1 Big)
 kuut (4 Varken)
 kuut (1 Kalf) F193
 kuutə (1 Big) Q222
 kuutje (3 Big)
 kuutje (2 Varken)
 kuutjen (1 Big) I116c
 kuutjen (1 Varken)
 kuuz (1 Varken)
 kuuze (1 Kalf)
 kuuzeke (6 Kalf)
 kuy (1 Big)
 kwa (1 Kalf) I25
 kwa (1 Paard) I25
 kwa (3 Koe) G81a, I25
 kwagauw (1 Kalf)
 kwagauw (4 Veulen)
 kwagauw (5 Koe)
 kwagauw (7 Paard)
 kwahau (2 Paard)
 kwahauw (1 Kalf)
 kwahauw (5 Koe)
 kwahaw (1 Veulen)
 kwajong (1 Koe)
 kwajong (1 Paard) G54a
 kwang (2 Koe) F73a
 kwaos (1 Big) B48
 kweuj (1 Kalf) I45a
 kweuj (1 Koe) I45a
 kwi (1 Veulen) I45
 kwi (2 Koe) I45
 kwi (3 Paard) I19
 kwi (1 Kalf) I45
 kwidam (1 Koe) I19
 kwies (3 Kalf) I109a, I123, I128
 kwo (1 Paard) G50
 kwo (1 Koe)
 kwoas (2 Varken)
 kwoas (1 Big)
 kwoi (2 Paard)
 kwoi (1 Veulen) C148a
 kwöjong (2 Koe)
 kwjong (2 Veulen) C149b
 kwöjong (1 Koe)
 kwokke (1 Varken) B122
 kwons (1 Big) B126
 kwos (23 Big)
 kwos (38 Varken)
 kwosj (1 Varken) B94
 kwoske (6 Varken)
 kwoske (4 Big)
 kwoskes (1 Big) B98
 kwossie (1 Big) B69
 kwûs (1 Varken) B113
 kys (1 Varken)
 kys (3 Koe)
 kys (1 Big) L103
 kyskə (1 Koe)
 kyske (1 Varken)
 laai (1 Schaap) G14a
 laai (5 Lam)

LOKWOORDEN

- laain (1 Lam)
 laaingje (2 Lam) C42*
 laanj (3 Lam)
 laanjke (1 Lam) C30
 laep (1 Schaap)
 laep (1 Lam)
 laeph (1 Geitelam)
 laeppien (1 Schaap) F92
 laeppien (1 Geitelam)
 laiverd (1 Geitelam) C114a
 lam (9 Geitelam)
 lam (388 Lam)
 lam (1 Schaap)
 lam (2 Geit)
 lambe (1 Lam) C68a
 lammegje (1 Schaap) K34
 lang (2 Lam)
 lânje (1 Lam)
 lanjke (2 Lam) C1a, C35
 leb (4 Schaap)
 leb (3 Lam)
 leb (1 Lam)
 lekker beisie (1 Lam) E23
 lem (12 Schaap) L434a
 lem (1 Geit)
 lemke (4 Schaap)
 lemke (15 Geitelam) L215a
 lemke (1 Geit)
 lemme (2 Schaap)
 lemmeke (1 Schaap) L434a
 lèmmelèmmelen (1 Lam) Q196
 lep (12 Lam)
 lep (19 Schaap)
 lep (1 Geitelam)
 lepjes (1 Lam)
 leppen (1 Schaap)
 leppie (7 Schaap)
 leppie (3 Lam)
 leppien (6 Lam)
 leppien (1 Geitelam)
 leutje (2 Geitelam) C77*, C79b
 leutje (1 Veulen) C30
 leutje (1 Big) C30
 liem (4 Schaap)
 liem (6 Lam)
 liem (3 Geit) L250
 liem (8 Geitelam)
 lieme (1 Lam)
 liemes (1 Geitelam)
 liemes (1 Lam)
 liemes (2 Geit) L215a, L250
 liemes (1 Schaap) L271
 liemeske (1 Geitelam)
 liemeske (2 Lam)
 liemke (8 Lam)
 liemke (1 Geit) L248
 liemke (2 Schaap) L248
 liemke (1 Geitelam)
 liep (1 Geitelam) F170e
 liep (1 Lam) F170e
 lièpie (1 Geitelam) F170e
 liepie (1 Lam) F170e
 lieveling (1 Veulen) E70a
 lieverd (1 Lam) E67c
 lieverd (1 Geitelam) E67c
 lieze (1 Geit) I167a
 loapertje (1 Big) I113
 lôper (1 Big) I87
 lyssie (1 Lam) E72
 lytse gait (1 Geitelam) B94
 m'n beesje (1 Lam) I140
 m'n jongen (1 Kalf) E18
 maaikje (1 Varken) K153
 maainke (1 Veulen) C29
 mai (1 Koe) I57
 manneke (1 Paard) I123, K173
 manneke (1 Big) I57
 manneke (1 Kalf) I57
 manneke (2 Veulen) I57, I109a
 manneken (1 Konijn) K173
 marrie (1 Paard) F100
 matjeu (1 Varken) G143
 mè (7 Lam)
 méé (5 Schaap)
 mée (1 Lam)
 méé (8 Geit)
 méé (1 Lam)
 méé (7 Geitelam)
 mek (6 Lam)
 mek (3 Geit)
 mek (2 Geitelam)
 mèk (1 Geitelam)

- mek (1 Kalf) L204-204a
 mek (6 Schaap)
 mekje (2 Geitelam)
 mekje (1 Geit) E11a
 mekke (3 Geit)
 mekke (1 Lam)
 mekke (4 Geitelam)
 mekjetje (1 Geit)
 mekjetje (1 Geitelam)
 mekjetje (1 Lam)
 mekjetje (1 Schaap)
 mekkie (1 Geitelam)
 mekkie (1 Schaap)
 mekkie (5 Lam)
 mekkie (2 Geit)
 mèkske (1 Geitelam)
 menneke (1 Lam) K183
 menneke (1 Schaap) K183
 menneke (1 Paard) L104
 menneke (1 Geitelam) K183
 mére (1 Varken) I167a
 mestputloops (1 Big) I97
 met (10 Geitelam)
 mét (1 Geitelam)
 met (19 Geit)
 met (1 Schaap)
 met (1 Lam)
 metje (7 Geit)
 metje (6 Geitelam)
 mètje (2 Geitelam)
 metteke (1 Lam)
 metteke (14 Geit)
 metteke (14 Geitelam)
 metteke (2 Schaap)
 metting (1 Geitelam) E36
 metting (1 Geit) E36
 meuk (1 Koe) L250
 meuk (1 Kalf)
 meurke (1 Koe) Q20
 meutəkə (1 Kalf)
 meutən (1 Kalf)
 mie (1 Geit)
 mie (1 Geitelam)
 miegə (1 Lam) I70
 miegə (1 Geitelam)
 miegte (1 Lam) I70
 miegtə (1 Geitelam) I70
 mieke (13 Geit)
 mieke (15 Geitelam)
 mieke (1 Konijn)
 mieken (2 Geitelam)
 miekie (2 Konijn)
 miekje (1 Geitelam)
 miëkske (1 Varken) K173
 mieləskə (1 Schaap) L183*
 mien (11 Geit)
 mien (4 Schaap)
 mien (2 Geitelam)
 mien (1 Konijn)
 mien (1 Lam)
 mien ôl (1 Koe) C41a
 mien wollege (1 Schaap) I45
 miene (2 Geitelam)
 miene (2 Geit)
 miene (1 Schaap)
 miene (15 Konijn)
 mienegien (2 Konijn) F42b, F43
 mieneke (14 Lam)
 mieneke (6 Schaap)
 mieneke (32 Geitelam)
 mieneke (18 Geit)
 miens (1 Konijn)
 miensje (2 Konijn)
 mientsje (1 Konijn)
 mieres (1 Schaap) L57
 miereske (1 Geitelam) L204*
 miereske (1 Lam) L204*
 mieris (1 Schaap) L57
 mieriske (1 Lam) L152
 mies (1 Lam) L264
 miesie (1 Konijn) C189
 miet (1 Geitelam)
 miete (5 Lam)
 miete (14 Geitelam)
 miete (7 Schaap)
 miete (17 Geit)
 miete mè (1 Geit) I99
 mieteschaap (1 Schaap) I113
 mietje (1 Geitelam)
 mietje (1 Geit)
 mietschke (1 Kalf)
 mietschke (1 Koe)

LOKWOORDEN

mietz (1 Koe)
 mietzje (1 Kalf)
 mietzke (1 Kalf)
 mik (1 Schaap)
 mikje (1 Lam)
 mikke (3 Geit) I85, M9
 mikke (7 Schaap)
 mikke (4 Geitelam)
 mikke (5 Lam)
 mikketje (1 Geitelam)
 mikkie (1 Geitelam)
 mikkie (2 Konijn) M10
 mikkie (1 Lam)
 mikkie (1 Schaap)
 mikkien (1 Geitelam)
 mikskén (2 Lam)
 min (5 Geit)
 min (3 Geitelam)
 min (3 Lam)
 min (4 Schaap)
 mine (28 Konijn)
 minəkə (1 Konijn)
 mineke (3 Lam)
 minneke (5 Geit)
 minneke (4 Schaap)
 minneke (6 Lam)
 minneke (10 Geitelam)
 moek (2 Kalf)
 moete (3 Varken)
 moete (2 Big)
 moeteke (2 Koe)
 moeteke (2 Kalf)
 moetke (1 Varken)
 moets (1 Koe)
 moetsj (3 Kalf)
 moetsj (7 Koe)
 moetsjke (5 Kalf)
 moetsjke (1 Koe)
 moetske (1 Koe)
 moetske (3 Kalf)
 mok (1 Koe)
 mok (1 Kalf)
 mok (1 Schaap) E135
 mök (1 Koe)
 mök (25 Kalf)
 môk (1 Kalf)

mokke (1 Kalf)
 mökke (1 Kalf)
 mökki (1 Kalf) L237
 mökske (18 Kalf)
 mokske (1 Kalf)
 mokske (1 Koe) L269a
 mökskes (1 Kalf) L237
 mollij (1 Paard) K173
 mooi jong (1 Paard) C131a
 mooidair (1 Konijn) C131a
 mòòke (1 Kalf)
 möp (1 Veulen) L269
 möp (1 Kalf)
 mœpke (1 Kalf) L269a
 möt (1 Varken)
 mot (16 Varken)
 möt (1 Kalf)
 motje (7 Varken) G221a
 motje (2 Big)
 motjen (2 Varken)
 mötke (1 Varken)
 mötken (1 Varken)
 mötsj (1 Koe)
 mötsj (1 Kalf)
 motsjke (1 Koe)
 mötsjke (1 Kalf)
 mötsjke (1 Koe)
 mötte (1 Varken)
 motte (24 Varken)
 mötte (1 Kalf)
 mötte (1 Varken)
 motteke (1 Kalf)
 mottie (3 Varken)
 möttien (1 Varken)
 mottien (1 Varken)
 mʌd (1 Varken) G174
 mʌdjə (1 Varken) G174
 muk (4 Koe)
 muk (24 Kalf)
 mukke (1 Kalf)
 mukkie (1 Kalf)
 mukske (17 Kalf)
 mup (1 Kalf) L428
 mupke (1 Kalf)
 mut (1 Varken)
 mut (1 Kalf)

- mutie (1 Big) F136*
 mutje (1 Big)
 mutje (6 Varken)
 mutje (1 Kalf)
 mutjen (3 Varken)
 mutke (2 Varken)
 mutken (1 Big)
 mutsch (1 Kalf)
 mutsch (1 Koe)
 mutsj (1 Koe)
 mutsjke (2 Kalf)
 mutske (1 Koe)
 mutske (1 Kalf)
 mütte (1 Big)
 mûtte (1 Kalf)
 mutte (4 Kalf)
 mutteken (4 Kalf)
 mutten (2 Kalf)
 muttie (3 Varken)
 muukske (1 Geit) Q117a
 muus (1 Varken) F206
 muutjen (1 Big)
 muutsjke (2 Kalf)
 myntsje (1 Konijn)
 nan (1 Lam) C104a
 nannie (1 Lam) C104a
 neb (1 Veulen)
 nebbes (2 Veulen) F140, F142
 nep (2 Veulen)
 neppie (3 Veulen)
 neps (1 Paard) F171
 neps (1 Veulen)
 nepsie (3 Veulen)
 ni-ni-ni-ni (1 Konijn)
 nieke (1 Geit) I78
 niekske (1 Geit) L267
 nien (47 Konijn)
 niene (2 Konijn) B52
 nienge (1 Konijn)
 nienie (5 Konijn)
 nienj (3 Konijn) C1a*
 nienje (8 Konijn)
 nienke (2 Konijn)
 nientje (2 Konijn)
 nientsje (1 Konijn) B30
 niepkə (1 Kalf) L381a
 nieske (1 Veulen)
 nijn (1 Konijn)
 nik (1 Geit) G231
 nin (3 Konijn)
 nine (10 Konijn)
 nini (1 Konijn)
 noei (1 Lam)
 noeke (1 Lam) B99b
 noes (1 Kalf) M42
 noesken (1 Kalf) M42
 noet (3 Lam)
 noete (3 Lam)
 noetie (1 Lam)
 nös (2 Kalf)
 nösken (2 Kalf) M43, M44
 nus (1 Kalf)
 nuukske (1 Geitelam) Q117a
 nuun (1 Koe) C126
 nyn (15 Konijn)
 nyne (1 Konijn)
 nyny (1 Konijn)
 oei (3 Schaap)
 oei (3 Lam)
 oel (1 Schaap) G35
 oela (1 Schaap)
 oeli (1 Lam)
 oelia (1 Schaap)
 oelien (2 Lam)
 oetie (1 Lam)
 oetie (5 Schaap)
 oeties (1 Schaap)
 oje (2 Koe) F130, F130*
 òl (1 Koe)
 ol (3 Paard)
 ol (16 Koe)
 ôl (4 Koe)
 ôl (2 Paard)
 ôl (4 Kalf) C78a, C121, C133, C189
 ól (1 Paard) C186
 òl (3 Paard)
 ol (1 Veulen)
 òl (2 Paard) C189
 òl (2 Koe)
 olde (1 Paard) G91b
 ôll (1 Koe)
 ölle (1 Paard)

LOKWOORDEN

- ollo (1 Koe) G221a
 ooi (1 Schaap)
 ooi (1 Koe) G203
 ooi (1 Geitelam) E43
 ooigie (1 Schaap)
 oûwe (1 Varken) D4
 paard (218 Paard)
 pai (1 Paard)
 paj (1 Paard)
 paj (1 Veulen)
 pappie (3 Paard) B20, F100
 pegatter (1 Big) I57
 piedie (1 Lam)
 pieə (1 Schaap) G24
 pieə (1 Lam) G24
 piek (1 Kalf) C153
 pieke (1 Lam) G74a
 piele (1 Konijn) G113a
 pieleske (1 Konijn) L183*
 piet (1 Konijn)
 piet (4 Lam)
 piet (6 Schaap)
 piete (1 Konijn)
 piete (1 Schaap)
 piete (1 Geitelam)
 piete (6 Lam)
 piete (1 Geitelam)
 piete (3 Lam)
 piete (3 Konijn)
 piete (1 Geit)
 pietien (2 Lam)
 pietje (6 Konijn)
 pietje (1 Veulen) L178a
 pikkie (1 Veulen) K182
 pikske (1 Veulen) I79
 pink (2 Kalf) F153, G222
 pinke (2 Kalf) F153, G222
 pit (1 Paard) F57
 pitje (1 Veulen) C38a
 poai (1 Veulen) B32
 poaike (2 Veulen)
 poaite (1 Veulen) F4
 poalle (1 Veulen) B44
 poalleke (1 Veulen)
 poalleman (1 Veulen) B44
 poanne (1 Veulen) B55
 poanneman (1 Veulen) B55
 pöch'n (1 Big)
 poede (1 Big) F206
 poedje (1 Veulen)
 poedje (1 Paard)
 poedž e (1 Veulen) Q222
 poei (1 Paard) F177b
 poei (6 Veulen)
 poeike (1 Veulen)
 poej-man (2 Veulen) F178
 poel (1 Paard) Q99
 poelie (1 Veulen) F176
 poelke (1 Veulen) L330
 poelkie (1 Veulen)
 poensjke (1 Veulen) Q208
 poeris (1 Schaap) L244
 poeriske (1 Schaap) L208
 poeriske (2 Lam) L208, L244
 poerkske (1 Varken) L56
 poet (13 Varken)
 poet (11 Paard)
 poet (10 Big)
 poet (3 Veulen) L53
 poete (1 Big)
 poete (1 Varken)
 poetie (1 Veulen)
 poetje (3 Varken)
 poetje (43 Veulen)
 poetje (3 Kalf)
 poetje (18 Paard)
 poetje (1 Konijn) E61
 poetje (3 Koe) L293
 poetje (4 Big)
 poetjen (1 Veulen)
 poetjen (4 Big)
 poetjen (5 Varken)
 pög (1 Varken) M44
 pögesken (1 Big)
 pogge (2 Big)
 pöggesken (2 Big)
 pöggesken (1 Varken) M43
 pogje (1 Big)
 polle (3 Veulen) B18, B20, B21
 pòpi (1 Koe) E32a
 pòpi (1 Paard) E32a
 popke (1 Paard) C30

- poppie (1 Koe) E35
 poppie (1 Paard) B18, B21, C129
 potje (4 Lam)
 potlam (3 Lam) E9*, E35b, E58
 preu (1 Veulen)
 preu (1 Konijn)
 preuj (3 Konijn)
 preuj (1 Paard) M4a-4b
 preuj (2 Veulen)
 preujk'n (1 Konijn)
 preujke (1 Konijn)
 preujken (1 Veulen)
 preuke (1 Konijn)
 preuken (1 Veulen)
 proei (1 Varken) L27
 proei (8 Veulen)
 proei (8 Konijn)
 proeike (3 Veulen)
 proeiken (4 Veulen)
 proeiman (2 Veulen) F206, G278
 proeiman (2 Konijn)
 proejken (5 Konijn)
 proesien (2 Veulen)
 projje (1 Veulen)
 pru (2 Konijn)
 pru'j (4 Konijn)
 prui'j (1 Veulen)
 pruij (1 Konijn)
 pruij (1 Veulen) M46
 pruije (1 Veulen) M46
 prujke (1 Konijn)
 prujken (1 Veulen)
 prujkən (1 Konijn)
 pruuiken (2 Konijn)
 pruuijke (1 Konijn) L34
 pruuijken (1 Veulen) F201
 pruuleke (1 Konijn)
 puaike (1 Veulen) B12
 pualə (1 Veulen) B51*
 puggesken (1 Big)
 puggəskn (1 Big)
 pukske (2 Big) L115, L119
 put (1 Veulen) L103
 putje (1 Veulen) L103
 ram (1 Paard) G75b
 rob (5 Konijn)
 robbeke (5 Konijn)
 robbie (1 Konijn)
 roggies (1 Big) F5*
 sai (1 Schaap) B1a
 schaap (30 Lam)
 schaap (396 Schaap)
 schaop (1 Paard) L215a
 schaopelam (1 Lam) L64a
 schapendotje (1 Lam) G234
 schatje (1 Lam) I140
 schiekje (1 Geitelam) I42
 schöpke (1 Geit) L93
 schöpke (1 Paard) L215a
 schram (1 Varken) F122
 seebok sókke (1 Geit) C157
 seegje (1 Geitelam)
 seeglam (1 Geitelam) C163a
 sege (1 Geit) C163a
 segge (1 Geit) G285
 sèk (1 Geitelam)
 sek (3 Geit)
 sek (1 Kalf) F84
 sek (2 Geitelam)
 seki (1 Geit)
 seki:n (1 Kalf) F84
 sekje (1 Geitelam) B99b
 sekkie (1 Geitelam)
 sēp (1 Paard) G143*, G209
 sep (2 Paard)
 sep (6 Veulen) F158, G153
 sepke (1 Veulen)
 sepken (1 Paard) G143*
 sepken (1 Veulen) G143*
 seppeke (1 Veulen)
 seppie (2 Veulen) G178
 sepsie (1 Veulen) G246
 sfekie (1 Varken) G234
 shøj (1 Varken) G173
 sied lemmeke (1 Lam) G221
 siek (11 Schaap)
 siek (17 Geitelam)
 siek (6 Lam)
 siek (36 Geit)
 siek (2 Kalf)
 sieke (1 Geitelam)
 sieke (1 Geit)

LOKWOORDEN

siekertje (1 Geitelam) F140
 siekie (4 Geitelam)
 siekie (1 Kalf)
 siekie (1 Geit)
 siekien (1 Geitelam)
 siekje (1 Geit)
 siekje (1 Lam)
 siekje (2 Geitelam)
 siēkje (1 Lam)
 siekkie (1 Schaap)
 siekkien (1 Geit)
 siekkien (1 Schaap)
 siekkien (2 Geitelam)
 siekooi (1 Schaap) L8
 siekske (1 Lam)
 siekske (2 Schaap)
 siekske (5 Geit)
 siekske (9 Geitelam)
 siem (2 Schaap)
 siem (2 Lam)
 siem (2 Geit) L245b
 siemke (1 Lam)
 siemke (2 Geitelam) L162, L245b
 siemke (1 Geit) L214
 siemke (1 Schaap) L185
 siep (5 Schaap)
 siep (1 Lam)
 siep (1 Geit) F170e
 siepie (1 Schaap)
 sies (11 Veulen)
 siesie (4 Veulen)
 siesien (2 Veulen)
 siesje (1 Veulen)
 sieske (11 Veulen)
 siesken (12 Veulen)
 siesken (2 Kalf) G246
 sieskn (1 Veulen)
 siesman (3 Veulen)
 siesmenken (1 Veulen)
 siesmenneke (1 Veulen)
 siezeman (2 Veulen)
 sik (48 Lam)
 sik (1 Paard) E97
 sik (76 Schaap)
 sik (242 Geitelam)
 sik (2 Koe)

sik (9 Kalf)
 sik (593 Geit)
 sike (1 Geit)
 sikje (26 Geit)
 sikje (54 Geitelam)
 sikje (8 Lam)
 sikje (3 Schaap)
 sikjen (1 Geitelam)
 sikjes (1 Geit)
 sikk'n (1 Geit)
 sikke (43 Geit)
 sikke (2 Lam)
 sikke (13 Geitelam)
 sikkebok (1 Geitelam) E72
 sikkebokje (2 Geitelam) I45
 sikkebok (1 Geit) E121
 sikkeman (10 Geit)
 sikkeman (8 Geitelam)
 sikkemenneken (1 Geit) G227
 sikken (3 Geit)
 sikken (2 Geitelam)
 sikkenlam (1 Geitelam) G209
 sikketje (1 Geitelam)
 sikkie (212 Geitelam)
 sikkie (11 Lam)
 sikkie (4 Schaap)
 sikkie (84 Geit)
 sikkien (2 Koe) F89
 sikkien (22 Geit)
 sikkien (1 Schaap)
 sikkien (4 Kalf)
 sikkien (37 Geitelam)
 siklammeken (1 Geitelam) G143*
 sikse (1 Geitelam)
 siksen (1 Geit)
 siksie (2 Geit)
 siksie (2 Geitelam)
 siksien (3 Geitelam)
 sikske (77 Geitelam)
 sikske (3 Lam)
 sikske (1 Schaap)
 sikske (28 Geit)
 siksken (11 Geit)
 siktje (1 Geitelam) C75
 sip (1 Schaap)
 sip (1 Lam)

- sisi (1 Veulen)
 sisie (1 Veulen)
 sisien (1 Veulen)
 sit (1 Schaap) B26a
 sjik (1 Schaap) B57
 sjip (1 Schaap)
 sjoek (1 Lam) G195b
 sjoek (3 Big)
 sjoek (3 Varken)
 sjoeke (1 Varken)
 sjoeke (1 Big) F105*
 sjoekie (2 Varken) F96*
 sjoekie (1 Big)
 sjoekie (1 Lam) G195b
 sjoekien (1 Varken)
 sjoekien (2 Big) F89
 sjoh (1 Varken) G173
 sjuap (1 Schaap) B44
 sjuup (1 Schaap)
 soch (1 Varken)
 soei (1 Lam) B102
 soej (1 Schaap) B102
 soek (1 Lam)
 soek (1 Big)
 soek (1 Schaap)
 soek (1 Varken)
 soekien (1 Schaap)
 soekien (1 Lam)
 soet (2 Schaap)
 soet (1 Lam)
 soete (1 Schaap)
 soetien (3 Lam)
 soetien (3 Schaap)
 sog (4 Lam) A8
 sök (2 Kalf) G24, G75
 sok (3 Koe)
 sok (10 Kalf) L204-204a
 sokke (1 Kalf)
 sokken (1 Kalf)
 sökkie (1 Koe)
 sökkien (6 Kalf)
 sokkien (1 Kalf)
 sokkien (2 Koe)
 speebāk (1 Big) Q95
 speebekske (1 Big) Q95
 speenbak (1 Big) Q95
 spenvarkentje (1 Big) I97
 spenverke (1 Big) I87, I113
 st (2 Big) E32, L 33
 stalloo (1 Koe) K188a
 su (2 Lam)
 suike (1 Koe) F2e
 suje (15 Schaap)
 suje (1 Lam)
 süji (2 Lam) F72
 suk (14 Kalf)
 suk (3 Schaap)
 suk (1 Koe)
 suk (1 Lam) L83
 sük (1 Lam)
 suke (1 Geitelam)
 suke (1 Geit) F60
 sukie (2 Lam)
 sukie (1 Schaap) F63a
 sükien (1 Schaap) F72
 sukien (1 Lam)
 sukkie (9 Kalf)
 sukkie (4 Koe) F86
 sukske (1 Geitelam)
 suman (1 Schaap)
 sut (1 Kalf) F2e
 suu (1 Varken) E150
 suu (2 Lam)
 suu (6 Schaap)
 suuə (1 Schaap)
 suugie (2 Schaap)
 suuj (5 Schaap)
 suuj (3 Lam)
 suuje (6 Lam)
 suujgien (2 Lam)
 suujgien (1 Schaap)
 suuk (20 Schaap)
 suuk (2 Geitelam)
 suuk (1 Geit)
 suuk (1 Kalf)
 suuk (15 Lam)
 suukie (3 Schaap)
 suukske (1 Geitelam)
 suukske (2 Schaap)
 suukske (2 Lam)
 suuksken (2 Lam)
 suzepiet (1 Schaap) G91b

LOKWOORDEN

- sypke (1 Schaap)
 t.t.t.t. (1 Varken) F42b
 t.t.t.t. (1 Big) F42b
 taai (93 Schaap)
 taai (32 Lam)
 taai-mieke (1 Schaap) C189
 taaie (1 Schaap)
 taaie (1 Lam) B4
 taaige (1 Lam)
 taaigie (2 Lam)
 taaike (3 Lam)
 taaike (19 Schaap)
 taaiman (1 Schaap)
 taaiman (1 Lam) B4
 tai (4 Schaap)
 tai (2 Lam)
 taie (2 Lam)
 taike (2 Lam)
 te-te-te-te (1 Kalf) E116*
 tei (2 Geitelam) B29, B40a
 tei (1 Lam) B40a
 tei (2 Geit) B29, B40b
 teiggies (1 Schaap) C148
 teu (1 Big) K15
 teu (3 Kalf)
 teu (1 Koe) B126
 teuke (1 Kalf)
 teuke (1 Koe) B29a
 teuten (1 Big) K15
 thu (1 Kalf) F24
 thugien (1 Kalf) F24
 thui (1 Kalf) F43a
 ti-uut (1 Kalf) B121
 tieke (3 Geitelam)
 tieke (1 Lam)
 tieke (1 Geit) F60
 tieke tieke tiek (1 Konijn) F102a
 tiekien (1 Geitelam) F60
 tij (1 Geitelam) B33a
 tij (1 Konijn) D1
 tij (1 Lam)
 tik (4 Geit) K56
 tik (5 Geitelam)
 tik (1 Lam)
 tik (1 Big) I78
 tik (2 Schaap)
- tikke (2 Geitelam)
 tikketik (1 Geitelam)
 tikketikketik (1 Geit)
 tikkie (2 Lam)
 tikkie (1 Schaap)
 tikkie (6 Geitelam)
 tikkie (2 Geit) L159
 tiks (1 Schaap) L211
 tikskes (1 Schaap) L211
 tim (1 Schaap) L184
 tim (1 Lam) L184
 tipi (1 Kalf) C193
 tiu (1 Koe) A1*
 tiu (1 Paard) A1*
 tiu (1 Kalf) A1*
 tiu (1 Veulen) A1*
 tj (4 Big) A7, C157
 tjə (1 Varken)
 tjə (1 Big)
 tjeu (11 Varken)
 tjeu (7 Big)
 tjeuteman (1 Varken) G255-259
 tji (1 Big) L21
 tjö (1 Varken)
 tjö (1 Big)
 tjoe (1 Varken)
 tjoei (1 Kalf) B113
 tjoek (2 Varken) F67, G179
 tjoeke (1 Varken)
 tjoet (1 Kalf) F1*
 tjog (1 Big) G171
 tjog (1 Varken) G171
 tjtjtj (1 Varken) C157
 tju (4 Kalf)
 tju (18 Big)
 tjú-jú (1 Kalf)
 tjudie (1 Kalf)
 tjuk (1 Varken) G113
 tjuk (1 Big)
 tjuke (1 Kalf)
 tjut (2 Kalf) B53*
 tjuu (23 Varken)
 tjuu (2 Big)
 tjuud (1 Kalf)
 tjuus (6 Varken) K127
 tjuus (1 Big) K158a

- tjuuske (1 Big) K158a
 tjuut (1 Big) G50
 tjuut (1 Koe) F29a
 tjuut (2 Kalf) F29a
 t̃jy-y (1 Kalf)
 tœ.ikə (1 Kalf) B12
 toai (1 Lam)
 toai (6 Schaap)
 toaj (1 Schaap)
 toe (1 Varken) E72
 toe-toe (2 Big)
 toei (3 Kalf)
 toei (2 Koe) F2e
 toeit-toet-toet (1 Varken) E21
 toek (1 Konijn) L103
 toekə (1 Koe) F29a
 toeke (3 Kalf) F29, F29a
 toet (57 Varken)
 toet (37 Big)
 toete (1 Schaap) F23
 toete (1 Lam) F32
 toetie (1 Varken)
 toetie (1 Big)
 toetje (9 Big)
 toetje (8 Varken)
 toewet (1 Varken) L325
 tœj (1 Konijn) E133
 toi (2 Schaap)
 toi (1 Lam)
 touke (1 Schaap) F35
 troe:kə (1 Konijn) L292
 troei (3 Konijn)
 troei (1 Veulen) L33
 troeike (3 Konijn)
 troejke (2 Konijn) L68, L240
 troejke (1 Veulen) L236
 troek (2 Konijn)
 troeke (21 Konijn) L93
 troeleke (1 Konijn) L262
 trog (1 Varken) A7
 trouke (1 Konijn) L243
 tru (30 Konijn)
 trü (1 Konijn)
 tru'j (1 Konijn)
 trua (1 Konijn) G203
 truaken (1 Konijn) G203
 truchien (1 Konijn)
 trude (1 Konijn) F48
 trugien (1 Konijn)
 trui (57 Konijn)
 truichien (5 Konijn)
 truigie (3 Konijn)
 truigien (3 Konijn)
 truigies (1 Konijn) F102
 truike (1 Konijn)
 truiken (1 Konijn)
 truis (1 Konijn) E75
 truj (3 Konijn)
 truke (11 Konijn)
 trüken (6 Konijn)
 truki (1 Konijn)
 trukie (5 Konijn)
 trükke (1 Konijn)
 trukke (1 Konijn)
 truman (2 Konijn)
 trusie (1 Konijn)
 truu (36 Konijn)
 truugie (2 Konijn)
 truugien (1 Konijn) F60
 truui (2 Konijn)
 truukiman (1 Konijn)
 truuj (6 Konijn)
 truujgien (1 Konijn)
 truujk'n (1 Konijn)
 truujke (1 Konijn)
 truujken (1 Konijn)
 truuk (19 Konijn)
 truuk'ken (1 Konijn)
 truuk'n (1 Konijn)
 truuke (7 Konijn)
 truukien (9 Konijn)
 truukie (5 Konijn)
 truukkien (1 Konijn)
 truukske (2 Konijn)
 truuman (2 Konijn)
 truus (7 Konijn)
 truusje (3 Konijn)
 truutje (6 Konijn)
 truutjen (2 Konijn)
 trüze (1 Konijn) F203
 tryki (1 Konijn) E32a
 tsieksjə (1 Geitelam) Q222

LOKWOORDEN

- tsieksje (1 Geit) Q222
 tsiksja (1 Geitelam) Q222
 tsiksja (1 Geit) Q222
 tsjeu (1 Big) I128
 tsjoe (1 Kalf) B113a
 tsjoei (1 Kalf) B94
 tsoterd (1 Big) I167a
 tsoterken (1 Big) I167a
 tststststs (1 Big) F20
 tsuut (1 Varken) I168
 tsuutt're (1 Varken) I166
 tsy't (1 Big) I168
 tsy'tsən (1 Big) I168
 ttj (1 Big) C131a
 tu (1 Koe)
 tu (28 Kalf)
 tu (1 Big) I45
 tu tu tuut (1 Lam) G234
 tu-ie (1 Koe)
 tu-ie (1 Kalf)
 tu-ju (1 Kalf)
 tū-tū (1 Kalf) F43b
 tu...tutututu...ut (1 Varken) E32
 tu...tututu...ut (1 Big) E32a
 tue (3 Kalf)
 tui (1 Koe)
 tui (4 Kalf)
 tui'j (1 Kalf) F21*
 tuigien (1 Kalf)
 tuike (3 Lam) B10, F29, F36
 tuike (10 Koe)
 tuike (14 Kalf)
 tuit (2 Kalf)
 tuj (1 Koe)
 tuj (1 Kalf)
 tuje (1 Koe)
 tuk (2 Konijn) D1
 tuk (1 Big) G37
 tuke (1 Koe)
 tūke (1 Koe)
 tukeman (1 Koe) B86
 tūkemantsje (1 Kalf) B117c
 tukie (2 Koe)
 tukie (1 Kalf) E3
 tūkje (2 Kalf)
 tukkie (1 Konijn) D1
 tusi (1 Kalf)
 tusie (1 Koe)
 tut (1 Varken) G252
 tut (4 Kalf)
 tūte (1 Kalf)
 tuu (1 Big)
 tuu (32 Kalf)
 tuu (33 Koe)
 tuu (1 Varken)
 tuubke (2 Kalf) C129
 tuuge (1 Kalf)
 tuuge (2 Koe)
 tuugien (1 Kalf) F24
 tuuj (2 Koe)
 tuuj (5 Kalf) F43
 tuuje (2 Kalf)
 tuuje (1 Koe) B4
 tuujgien (1 Kalf) F43
 tuujuut (2 Kalf) B26a
 tuuk (2 Koe)
 tuuk (2 Kalf) E3
 tuuke (12 Koe)
 tuuke (50 Kalf)
 tuukje (1 Koe)
 tuukje (2 Kalf)
 tuukjes (1 Kalf)
 tuup (2 Kalf) C161, C164
 tuupke (3 Kalf) C131a, C161
 tuussi (1 Kalf) C176
 tuut (11 Kalf)
 tuw (1 Kalf) B126
 ty.kə (1 Kalf) B12
 tyke (1 Koe)
 tyke (2 Kalf) B20, F2e
 tyt (1 Kalf)
 us (1 Big)
 us (1 Varken)
 uske (1 Big)
 varken (145 Varken)
 veulə (1 Schaap) D1
 veulen (341 Veulen)
 veulentje (1 Schaap) K184
 viggēn (3 Big)
 vigsken (1 Big)
 vik'n (1 Big)
 vik'ntje (1 Big)

WOORDENLIJST

- vikken (1 Big)
 vool (6 Paard)
 vool (40 Veulen)
 vrouwke (1 Veulen) L332
 vuleman (1 Lam) G221
 wait (1 Lam) F2c
 weer (1 Schaap) K187
 weie (1 Lam) B107a
 weit (1 Lam) F2e
 wiefie, beste - (1 Paard) F96*
 wiele (1 Konijn) L186*
 wieske (1 Paard) K166, K183b
 wijfie (1 Veulen) K94
 witje (2 Geitelam) E69, L332
 woedje (1 Lam) I79
 woeit (1 Lam) B117
 woetje (1 Geit) I78
 woetje (1 Schaap) I78
 woetje (1 Lam) I78
 woike (1 Schaap) K183
 wolletje (1 Lam) G234
 wollie (1 Schaap) B56
 woi (1 Schaap) K166, K183b
 wooike (3 Schaap) K166, K183, K183b
 wooike (1 Lam) K166, K183b
 wotje (1 Lam) K173
 wotje (1 Schaap) K173
- wout̄ar (1 Lam) B90
 wouter (1 Lam) B126
 wouterke (2 Lam) B126
 zeegje (1 Geitelam) C133
 zege (1 Geit) C133
 zeug (3 Varken) F131, F132, G75
 zeugie (1 Varken) K2
 zeugie (1 Big) E206
 zeugske (1 Varken) L39
 ziej (1 Lam) G143
 ziek (1 Lam)
 ziek (1 Schaap)
 zies (1 Veulen)
 zieske (1 Veulen)
 zik (1 Geit)
 zikske (1 Geitelam)
 ziksken (1 Geitelam)
 zoch (1 Varken)
 zoeg (3 Varken)
 zog (8 Varken) K22, L153
 züchske (1 Varken) L103
 zuiglam (1 Lam) E135
 zuuk (1 Geit)
 zuuk (1 Schaap)
 zuuksken (1 Lam) M4a, M4b
 zwier (1 Varken) G50a
 zwijn (44 Varken)

Enquête Steenwijkerwold

- bar bar bar (Varken) B045
 bé, mé, mek (Schaap) E44 F59 G93
 G143 L77
 bèè (Geit) E44 L26 L85
 bie bie (Big) F119 G177b G179
 bie (Varken) G92
 bie (Big) G92 G182
 bie (Big) G78
 big (Varken) F29
 big, biggie (Big) F1 F29 G93
 bik bik (Big) G143 G143* G175
 G176 G178 G200* G178 G200*
 G172
 boe (Koe) E44
 boe (Kalf) E44
 dju dju dju (Koe) G174
 geite, geitsie (Geit) F1 F46
 hap, happie (Paard) B110
 hap, happe (Paard) B045 B48 B77
 B84d B112 F1
 héla (Koe) F7 B100
 heu (Koe) B77 B111a*
 hiesp hiesp hiesp (Konijn) B112
 hit hit hit (Veulen) L77
 hoe hoe (Koe) F120
 hoi hoi (Koe) G172 G167a
 hoila (Koe) B85b F2b B68*
 hok hok (Varken) F56
 hoksa hoksa (Schaap) B68*
 hoppe, hoppie (Paard) B68 B85b
 hui hui (Koe) B68*
 hyne hyne (Paard) B100 F7
 hyntsje hyntsje (Veulen) B100 F7
 jisp jisp (Big) B68*
 joei (Kalf) F5
 ju ju ju (Kalf) B46
 jui jui (Kalf) B111b
 jujuut (Kalf) B111b
 jút (Kalf) B77
 juujuut juujuut (Kalf) B48
 kallie kallie (Kalf) E27
 ketut ketut (Kalf) B68*
 keu keu (Big) F56
 keun (Big) F155
 keutje (Big) L26
 kiema kiemas (Koe) G13
 kies (Kalf) F137 F155 G92 G93 G95
 G143 G143* G167a G172 G174
 G175 G176 G178 G17 G182 G207
 L77 M43 G177b G200* F135
 kies kies kiesies (Kalf) F119
 kies kies (Kalf) F120
 kies kies (Koe) G175
 kjeslie (Kalf) F1
 kl kl (Veulen) E44
 knien (Konijn) F46 B045
 knien, knine (Konijn) F56 L85 M40
 M43
 knieneke (Konijn) L26
 knor (Varken) F1
 knor knor (Big) B045 E44
 knor knorre (Varken) B3 E44 F 41c
 knorre knorre (Big) F41c
 ko joo (Koe) G178
 koe (Koe) M40
 koe koe (Koe) M43 L77
 koei koei (Koe) L85
 koeij koeij koeij (Varken) L26
 koen koen (Koe) F56
 koi (Koe) G95
 koj jong (Paard) G200
 koja koja koja (Koe) G175
 kojo kojo (Koe) G176
 koke (Koe) F1
 kom dan koejong (Koe) G143
 kom dan - kojong (Koe) G143*
 kom jong (Veulen) F41c
 komjong (Varken) F46
 koo (Koe) F29 B045
 kos (Varken) F5 F13
 kos kos (Big) F13
 kosie (Koe) G095
 ks ks kom dan (Koe) F155
 kui kui (Big) F155
 kuis (Kalf) F46 F56 F59 F59b
 kuis (Koe) F46, F44 F59
 kuos (Big) B112
 kuos (Varken) B112
 kuuskes (Kalf) L26
 kwos (Varken) B111b B85b B77 B100

B110 F7
 kwos (Big) B77
 kwoske (Big) B100 F7
 kwossie (Varken) B111a*
 kwus (Varken) B48 B111b B84d
 mè (Schaap) F5
 meak meak (Geit) L77
 mèk (Geit) B045
 mek mek (Schaap) B100 M43 F7 G175
 miem (Konijn) B48
 miene (Konijn) B85b B110 B111b B68
     B77 F13 F59 F56 F41c B112 B84d
     F29 F1 B100 B48 F7 F59
 mik mik mik (Geit) B3
 mimi (Konijn) F46
 mimimimie (Konijn) B111b
 mine (Konijn) B111a* F1 F5 F59b F56
 mmmtt (Veulen) L26
 mot (Varken) G143 G095 G143 * G167a
     G200* G177b M43 M40 G182 G178
     G179 G176 G17 F119 F13 F120
     F155 G13 G78 G9
 môtje (Varken) G172
 nien nien nien (Konijn) B3
 nini (Konijn) C25a
 nus (Kalf) L85 M40 M43
 paard (Paard) M43 F46 F56 L77 L85
 piejoei-joei-joei (Kalf) B85b
 pietie (Paard) F119
 poet (Varken) M43 M43
 poet poet poet (Kalf) M43
 poet, poetje (Varken) L77 L85
 poetje (Big) M40 L77
 pog (Big) M43
 pôg pôg (Big) L85
 poggen (Big) M43
 preuj (Veulen) Breedenbroek Gld
 pruuike pruuike (Veulen) L85
 pruu (Konijn) Breedenbroek Gld
 pruuke (Veulen) M43
 pruwke (Veulen) M40 M43
 rog rog (Big) M43
 schapen (Schaap) F1 F46 F56
     L85 M40 M43
 shiep (Schaap) B84d
 siek siek siek (Schaap) B3
 siep (Schaap) B110
 siesie (Veulen) F119
 sik, sikkie, sikke, sikki (Geit)
     B48 B68* B77 B100 B110 B111b
     F7 F29 F41c F44 F46 F56 F59 G93
     G143 G177b G178 M43
 sik, sikkie (Schaap) B85b G179
 sjiep (Schaap) B111a* B111b
 sjiep sjiep (Schaap) B045 B48
 skiep skiep (Schaap) F29
 snuf snuf (Konijn) E44
 tjeu (Kalf) B111a*
 tjitttt (Varken) L26
 tjû (Kalf) B100
 tju tju (Kalf) B112 F2b F7
 tju tju (Varken) F46 F44 F56 F59
 tjuu tjuu (Kalf) B110
 tjuut (Kalf) B84b
 tjuut tjuut (Kalf) B110
 Tru (Konijn) G095
 tru, truu (Konijn) F59 G91 F120
 truckie (Konijn) G179
 trücy (Konijn) G174
 truk (Konijn) G143
 truke (Konijn) G200*
 trukie (Konijn) G178 G175 G177b
 trukki (Konijn) G182
 trukkie (Konijn) G176
 trukske (Konijn) G207
 truky (Konijn) G143
 truu (Konijn) E112
 tu tu (Kalf) C25 a
 tu tu - tukes mv. (Koe) C25a
 tuij tuij (Kalf) F41c
 tuke (Koe) B68
 tuke tuke (Kalf) B045
 tut tut tut (Veulen) B045
 tuu (Kalf) B3 F29
 tuu tuu (Koe) B3
 tuuj tuuj (Kalf) F13
 tuuj tuuj tuuj (Koe) F13
 ukeman ukeman (Schaap) M43
 volsie (Veulen) F1
 vul vul (Veulen) F56 G176 G177b
 vullen (Veulen) M43
 zôg (Varken) L85

Bibliografie*

ALF: J. Gilliéron – E. Edmond

[1902 vv.] *Atlas Linguistique de la France*, Paris.

Jan van Bakel

[1964] Taalgeografische beschouwingen over een vijftal diernamen; in: J. Goossens en Jan van Bakel, *Taalgeografie en Semantiek*, Bijdragen en Mededelingen der Dialectencommissie van de KNAW XXVIII, Amsterdam.

Arthur Balle

[1963] *Contribution au Dictionnaire du parler de Cerfontaine*, Liège.

Karl Bauer en Hermann Collitz

[1902] *Waldeckisches Wörterbuch nebst Dialektproben etc.*, Norden und Leipzig.

D.N.S. Bhat

[1978] A general Study of Palatalization, in: J. Greenberg (ed.), *Universals of Language*, Vol. 2 Phonology, Stanford University Press, Stanford, pag. 47 – 92.

G.J. Boekenoogen

[1897] *De Zaaansche Volkstaal*, Leiden.

E. Boisacq

[1904] Le Lapin et ses dénominations dans les langues européennes; in: *Revue de l'Université de Bruxelles*, x (1904-1905) 527-531.

J. Brands

[1935] *Griekse Diernamen*, Diss. Nijmegen.

Ernst Christmann

[1932] Pfälzische Schmeichelnamen des Schweines und der Gans; in: *Bayerische Wochenschrift für Pflege von Heimat und Volkstum*, 10 (1932), 344-347.

G.N. Clements

[1993] Lieu d'articulation des consonnes et des voyelles: une théorie unifiée; in: Bernard Laks en Annie Rialland eds. *Architecture der Représentations Phonologiques*, 101 vv. CNRS EDITIONS, Paris.

Albert Dauzat

[1951] *Dictionnaire étymologique des noms de famille et prénoms de France*, 3me ed. Paris.

---

*Niet alle items uit deze lijst konden geraadpleegd worden.

BIBLIOGRAFIE

- Joseph Defrecheux
[1893] *Vocabulaire de Noms Wallons d'Animaux*, 3me edition, Liège.
- G.J.H. Dijkhuis
[1991] *Twents Woordenboek enz.*, Enschede.
- Waling Dijkstra en F. Buitenrust-Hettema
[1898 vv.] *Friesch Woordenboek enz.*, Leeuwarden.
- J. ten Doornkaat-Koolman
[1965] *Wörterbuch der Ostfriesischen Sprache*, 3 dln. Wiesbaden.
[1885] Tier- und Pflanzennamen auf Ostfriesland; in: *Jahrbuch des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung*, 111 vv.
- DWA: Walther Mitzka und Ludwig Erich Schmitt
[1951 vv.] *Deutscher Wortatlas*, Giessen.
- FEW: W. von Wartburg
[1928 ff.] *Französisches Etymologisches Wörterbuch*, Bonn-Leipzig-Basel.
- Anne-Marie Fossoul-Risselin
[1969] *Le Vocabulaire de la vie familiale à Saint-Vaast (1890-1914)*, Mémoires de la Commission Royale de Toponymie et de Dialectologie (section Wallonne) 12, Liège.
- J. Franck
[1923] *Mittelniederländische Grammatik*, Leipzig.
- Theodor Frings
[1932] *Germania Romana*; in: *Teuthonista, Zeitschrift für deutsche Dialektforschung und Sprachgeschichte*, Beiheft 4, *Mitteldeutsche Studien*, Heft 2, Halle/Saale 1932.
[1966] *Germania Romana*, 2. Auflage, Halle (Saale).
- FWH: Franck – Van Wijk – Van Haeringen
[1929] *Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche Taal*, 's-Gravenhage.
Fryske Studzjes
[1960] *oanbean oan Prof. Dr. J.H. Brouwer op syn sechstichste jierdei . . .*, Assen.
- Ha.C.N. Ghijsen
[1964] *Woordenboek der Zeeuwse Dialecten*.
- J. van Ginneken
[1926] *De erfelijkheid der klankwetten*, Mededeelingen der KNAW Afd. Letterkunde, 61 A 5, Amsterdam, 147-196.
- J. Goossens
[1972] *Inleiding tot de Nederlandse Dialectologie*, HCTD 44 (1970), overdruk, Tongeren.

- J. Goossens en Jan van Bakel
[1964] *Taalgeografie en Semantiek*, Bijdragen en Mededelingen der Dialectencommissie van de KNAW XXVIII, Amsterdam.
- Maurits Gysseling
[1977] *Corpus van Middelnederlandse Teksten (Tot en met het jaar 1300)*, 's-Gravenhage.
- A.M. Hagen
[1981] *Standaardtaal en dialectsprekende kinderen*, diss. KUN Nijmegen, Muiderberg.
- Käthe von Hagenow
[1929] *Die Benennung der jungen Ziege in Mecklenburg*, Rostock.
- J. Haust
[1938] Les noms du Cloporte en Belgique romane; in: HCTD XII (1938), 358-366.
- L. Höpke
[1870] Die volksthümlichen Thiernamen im nordwestlichen Deutschland; in: *Abhandlungen herausgegeben vom naturwissenschaftlichen Verein zu Bremen* 2, 275 vv.
- HCTD
[1927 vv] *Handelingen van de (Koninklijke) Commissie voor Toponymie en Dialectologie*, Luik, Tongeren.
- G. Heeger
[1902 – 1903] *Tiere im pfälzischen Volksmunde*, 2 dln. Landau.
- K. Heffels
[1935] *Zur Wortgeographie der Haustier-Namen zwischen Benrather und Uerdinger Linie*, Inaugural Diss. Bonn, Düsseldorf.
- J. Heinzerling
[1898] *Fremdwörter unter deutschen und englischen Tiernamen*, Siegen.
- A.G.J. Hermans
[1951] *Jacht en Taal etc.*, Schiedam.
- Mutien-Omer Houziaux
[1959] *Enquête Dialectale à Celles-Lez-Dinant*, Mémoires de la Commission Royale de Toponymie et de Dialectologie (section Wallonne) 9, Liège.
- J. Hubschmied jun.
[1943] Bezeichnungen für "Kaninchen" – "Höhle" – "Steinplatte"; in: *Sache, Ort und Wort - Jakob Jud zum sechzigsten Geburtstag 12 Januar 1942*, 246-280.
- Hjalmar Idefors
[1931] De primära lockorden i svenskan; in: *Archiv för Nordisk Filologi etc.*, 47, 1-50.

BIBLIOGRAFIE

- KEW: Friedrich Kluge
[1963] *Etymologisch Wörterbuch der Deutschen Sprache*, bewerkt von Walther Mitzka, Berlin.
- K. ter Laan
[1929] *Nieuw Groninger Woordenboek*, Groningen - Den Haag.
- A. Lahiri en V. Evers
[1991] Palatalization and Coronality; in: C. Paradis en F. Prunet (eds.), *The Special Status of Coronals*.
- M. Leucona
[1921] Lenguaje empleado con los animales domésticos; in: *Anuario de Eusko-Folklore* 1, 37-42.
- A. van Loey
[1961] Palatalisatie mnl. en zuidnl. *uu*, Mechelse *a* ; HCTD XXXV, 131 - 259.
- G. Lugge
Tiernamen aus dem Vest Recklinghausen; *Niederdeutsches Korrespondenzblatt* 17 pag. 53 vv.
- A.J.M. van de Maagdenberg
[1964] *De loknamen van de gevleugelde huisdieren*, doctoraal scriptie Nederlands KUN (Archief NCDN).
- MNW: Verwijs - Verdam
Middelnederlandsch Woordenboek.
- Gertraud Müller und Theodor Frings
[1968] *Germania Romana II*, Halle (Saale).
- J. Naarding
[1960] Het schaap als taalgids, in: *Fryske Studzjes etc.*, Assen, 57-63.
- NEW: Jan de Vries
[1971] *Nederlands Etymologisch Woordenboek*, met aanvullingen etc. door F. de Tollenaere, Leiden.
- Johan Nordlander
Norrländska husdjurnamn; in: *Svenska landsmålen I*.
- C. Paradis en J.F. Prunet
[1991] *The Special Status of Coronals*, Phonetics and Phonology, Vol. 2, Academic Press, San Diego etc.
- W. Pée
[1960] Westvlaams voor 'Veulen', in: *Fryske Studzjes etc.*, Assen, 41 - 46.
- H. Palander
[1899] *Die althochdeutschen Tiernamen*, Darmstadt.

Maria Ptatscheck

[1959] *"Lamm" und "Kalb", Bezeichnungen weiblicher Jungtiere in deutscher Wortgeographie*, Giessen.

Ellen Raabe

[1927 – 1928] Dyrenavne i Folkemaalene; in: *Danske Folkemaal*, 1, 49-57 en 97-104, 2, 49-56.

Edgard Renard

[1954-1956] *Nouveaux textes d'archives liégeoises*, HCTD XXVII-XXX. Index: HCTD XLII 129-205.

REW: W. Meyer-Lübke

[1920] *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, 3. Auflage, Heidelberg.

R. Riegler

[1907] *Das Tier im Spiegel der Sprache. Ein Beitrag zur vergleichenden Bedeutungslehre*, Dresden-Leipzig 1907.

[1924] Schallnachahmenden Kiebitznamen im Romanischen und Germanischen; in: *Archiv für das Studium der neuen Sprachen*, 79 254-255.

[1954] *Sitzungsberichte der Bayerische Akademie der Wissenschaften Philosophisch-historische Klasse*, Heft 4.

H.F. Rosenfeld

[1947] Zu den pommerschen Haustierbezeichnungen. Aus der Werkstatt des Pommerschen Wörterbuchs; in: *Niederdeutsche Mitteilungen*, 3, 54-81.

H. Rübel

[1950] *Viehzucht im Oberwallis*, Frauenfeld.

RWB: J. Müller

[1928 vv.] *Rheinisches Wörterbuch*, Bonn.

J. van der Schaar

[1964] *Woordenboek van Voornamen*, Aula, Utrecht Antwerpen.

Ludwig Erich Schmitt (red)

[1958] *Deutsche Wortforschung in europäischen Bezügen, Untersuchungen zum Deutschen Wortatlas*, 2dln., Gissen.

W. Seelman

[1886] Der Zetacismus und seine Verbreitung in Niedersachsen; in: *Niederdeutsches Jahrbuch* 12, 64.

Peter Skautrup

[1927] *Et Hardsyssemål, Ordforråd*, Kopenhagen.

Marie M. Stangier

[1929] *Die Bezeichnung des Schweines im Galloromanischen etc.*, Diss. Bonn.

BIBLIOGRAFIE

- Fr. Stertzing
[1857] Einiges Bemerkenswerte aus der henneberg-fränkischen Mundart: Die Namen der Haustiere, ihre Lockrufe und ihr Schrei; in: Fromann, *Die deutschen Mundarten*, 306 vv.
- K. Strackerjahn
[1856] Die Namen der Haustiere im Herzogtum Oldenburg; in: Fromann, *Die deutschen Mundarten*, Nürnberg 3, 490 vv.
- W.O. Streng
[1917] Zur Namengebung des Schweines in einigen französischen Mundarten; in *Mémoires Soc. Néophilologiques*, 6, 89-108.
- F.R. Strichhirsch
[1935] *Sudetendeutsche Tiernamengeographie*, Diss.Masch.Prag.
- Taalatlas: Dr. L. Grootaers en Dr. G.G. Kloeke
[1939 vv.] *Taalatlas van Noord- en Zuid-Nederland*, Leiden.
- E. Tappolet
[1931] Die Ursachen des Wortreichtums bei den Haustieren der französischen Schweiz; in: *Archif für die neuen Sprachen*, 131, 81-124.
- D. Thomas
[1939] *Animal Call-Words; a Study of Human Migration*, Camerthen.
- M.L. Wagner
[1917] Das Fortleben einiger lateinischer, bzw. vulgärlateinischer Pferdefarbenamen im Romanischen etc.; in: *Glotta* 8, 233-238.
- W. von Wartburg
[1918] *Zur Benennung des Schafes in den romanischen Sprachen*, Berlin.
- A.A. Weijnen
[1966] *Nederlandse Dialectkunde*, 2e dr. Assen.
- WBD: A.A. Weijnen en Jan van Bakel e.a.
[1967 vv.] *Woordenboek van de Brabantse Dialecten*, Van Gorcum Assen.
- WNT
Woordenboek der Nederlandsche Taal.